

TARTU ÜLIKOOL
HUMANITAARTEADUSTE JA KUNSTIDE VALDKOND
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT
EESTI KEELE OSAKOND

Kairit Lehtpuu

TEISMELISTE SUULISE KEELEKASUTUSE LEKSIKAALSED JOONED

Magistritöö

Juhendaja vanemteadur Kristiina Praakli

Tartu 2016

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. TEOREETILINE TAUST.....	6
1.1. Suuline keelekasutus sotsiolingvistika uurimisobjektina	6
1.2. Slängi ja teismeliste kõnekeele uurimine eesti keeleteaduses	7
1.3. Vanus ja teismelised keelekasutuses	9
1.3.1. Vanus sotsiolingvistikas	9
1.3.2. Teismelised keelekasutajatena	9
1.4. Släng	10
1.4.1. Kuidas slängi defineerida?	10
1.4.2. Släng keelelise ilminguna	10
1.5. Laenamine	12
1.5.1. Laenamine inglise keelest	13
1.5.2. Koodivahetus	14
2. KEELEAINESTIK JA MEETODID	16
2.1. Välitööde korraldamine	16
2.2. Keelejuhid	18
2.3. Keeleainestiku analüüsimine	19
3. LAENSÕNAD TEISMELISTE KEELES	20
3.1. Võõrkeelendite avaldamine: üldist	20
3.2. Substantiivid	21
3.2.1. Inglise päritolu substantiivid	21
3.3. Verbid	27
3.3.1. Inglise päritolu verbid	27
3.4. Adjektiivid	29
3.4.1. Inglise päritolu adjektiiv <i>naiss</i>	29
3.4.2. Soome ja vene päritolu adjektiivid	29
3.5. Väljendid	30

3.5.1. Ingliskeelsed väljendid	30
3.5.2. Vene päritolu väljendid.....	35
3.6. Muud sõnaliigid.....	36
3.6.1. Muud inglise päritolu keelendeid	36
3.6.2. Muud vene ja prantsuse päritolu keelendid	39
3.7. Keelend <i>okei</i>	41
3.8. Nimed	44
3.9. Koodivahetus.....	49
3.10. Peatüki kokkuvõte	50
4. SLÄNGISMID TEISMELISTE KEELES	51
4.1. Substantiivid.....	51
4.2. Verbid.....	54
4.3. Isikule viitamine	60
4.4. <i>Kas</i> -tuletusliide.....	65
4.4.1. <i>Kas</i> -liitelised substantiivid.....	65
4.5. Vandesõnad <i>kurat</i> ja <i>raisk</i>	69
4.6. Leksikaalne varieerumine.....	71
4.6.1. Nimede varieerumine.....	71
4.6.2. Koolisõnavara varieerumine	72
4.7. Peatüki kokkuvõte	81
KOKKUVÕTE.....	82
KIRJANDUS	87
LEXICAL FEATURES OF ADOLESCENT’S LANGUAGE. SUMMARY.....	93
LISAD	96
Lisa 1. Transkriptsioonimärgid	96

SISSEJUHATUS

Sotsiolingvistika on muutunud väga laiaks uurimisvaldkonnaks. Kui 1960. aastatel, mil see haru tekkis, lasus uurijate tähelepanu traditsioonilisel variaablusuuringul, milles keskenduti näiteks soo, vanuse, päritolu, haridustaseme ja keelekasutuse seostele, siis praeguseks on sotsiolingvistika jõudnud nii keelepoliitika, teise keele omandamise kui ka keelekorralduse uurimiseni. (vt lähemalt Wodak jt 2011) Seega võib öelda, et sotsiolingvistika uurimisvaldkond on väga lai – alates üksikisiku keelekasutuse (ehk idiolekti) uurimisest kuni eri rühmade (sotsiolektid) keelevariantideni välja.

Siinne magistritöö kuulub mikrosotsiolingvistika valdkonda. Mikrosotsiolingvistika võtab vaatluse alla keelekasutuse varieerumise üksiktasandil ehk vastupidiselt makrosotsiolingvistikale on olulisel kohal kõnelejate sugu ja vanus (Praakli 2009: 11).

Magistritöö autori põhihuvi lasub küsimusel, millised keelelised muutused iseloomustavad ühe vanuserühma suulist keelekasutust. Kuna keel muutub, pole põhjust arvata, et teismeliste keel muutustest kõrvale jääks. Teema valikut mõjutas ka asjaolu, et aktuaalsed uurimistulemused teismeliste suulise keelekasutuse kohta eesti keeleteaduses puuduvad. Magistritöö eesmärk on näidata, millised leksikaalsed jooned iseloomustavad teismeliste suulist keelekasutust. Eesmärgi täitmiseks on püstitatud neli uurimisküsimust:

- 1) Miks ja missuguseid võõrkeelte laene esineb teismeliste suulises kõnes?
- 2) Missuguseid slängisme esineb teismeliste kõnes?
- 3) Kuivõrd leidub sarnasusi keeleainestikus esinevate ja varasemates eesti slängisõnaraamatutes fikseeritud keelendite vahel?
- 4) Kuivõrd esineb teismeliste kõnes leksikaalset varieerumist?

Magistritöö keelematerjal on saadud grüpiintervjuudest, milles osalesid 14–15-aastased noored Tartu linna üldhariduskooli 9. klassidest. Teismeliste kõne uurimise tingis

näiteks asjaolu, et see on aeg, mil inimese keeles toimub väga palju muutusi (Barbieri 2008: 59). Keeleainestiku kogumiseks korraldas töö autor eri teemasid käsitlevad grupivestlused. Kõikides intervjuudes räägiti samadel vestlusteemadel. Keeleainestiku analüüsimiseks intervjuud transkribeeriti ning süstematiseeriti.

Magistritöö pakub aktuaalset keelematerjali teismeliste suulise keele kohta ja võimaldab slängipeatüki tulemusi võrrelda näiteks Mai Loogi aastakümnete taguste uuringute tulemustega. Loog avaldas 1991. aastal „Esimese eesti slängi sõnaraamatu“, mis põhineb 1989. aastal Tallinna koolidest kogutud keeleainestikul. 2003. aastal ilmus Lemmit Kaplinski ja Kätlin Vainola „Eesti slängi sõnaraamat“.

Magistritöö koosneb kolmest peatükist. Esimeses antakse teoreetiline ülevaade. Kõigepealt keskendutakse suulisele kõnele kui selle uurimuse põhiobjektile. Esitatakse lühiülevaade suulise kõne uurimisest ning tuuakse välja erinevused ametliku ja kirjaliku registriga. Edasi keskendutakse vanusele, mis on selle uurimuse kontekstis oluline aspekt ning iseloomustatakse just teismeliste kõne eripäraseid jooni. Ülevaade antakse ka slängi, selle moodustamise viiside ja kasutamise põhjuste kohta. Välja tuuakse ka põhilised uurijad, kes on Eestis slängi uurinud. Teoreetiline peatükk lõppeb laenamise kirjeldamisega. Eeskätt peatutakse inglise laenudel, mida esines uurimuses kõige rohkem. Lisaks kirjeldatakse ka koodivahetust.

Teises peatükis kirjeldatakse töö metoodikat. Autor kirjeldab välitööde korraldamist ning keeleainestiku kogumise ning analüüsimise protsessi ja protseduure. Kolmandas peatükis antakse ülevaade teismeliste kõnes esinevate laensõnade kohta. Neljandas suuremas osas keskendutakse slängismidele, hõlmates ka tuletusliidet *kas* ning vandesõnu *kurat* ja *raisk*. Samuti esitatakse ülevaade erinevate sõnade leksikaalse varieerumise kohta. Järgnevad kokkuvõtte, kasutatud kirjanduse loetelu ning ingliskeelne resümee. Lisas on esitatud magistritöös kasutatud transkriptsioonimärkide loend.

1. TEOREETILINE TAUST

1.1. Suuline keelekasutus sotsiolingvistika uurimisobjektina

Keele võib laias mõttes jagada argiseks ja avalikuks vastavalt sellele, kas omavahel vestlevad sõbrad-tuttavad või võõrad, milline on suhtlussituatsioon, mis eesmärgil suheldakse ning millised on suhtlejate rollid ja ülesanded konkreetses vestluses. Registritevahelisi erinevusi on rohkesti. Eeskätt on avalik, institutsionaalne suhtlus rangemate reeglitega, kindlate kõnelemisnormidega ning hierarhilisem kui argisuhtlus, sellest puudub spontaansus ning vooruvahetused ei ole ette määratud. Avalikku registrisse ei kuulu argisuhtlusele omased vandesõnad (*kurat, raisk*) või slängilikud keelendid. Argisuhtlust iseloomustab suurem emotsionaalsus, mida väljendatakse nii augmentatiivide (suurendavad sõnad) kui ka deminutiividega (hellitavad sõnad). (lähemalt Hennoste 2000a: 1148; Hennoste 2000b: 1363)

Sotsiolingvistika üks uurimisobjekte ongi suuline keelekasutus, mida vaadeldakse eri aspektidest. Esmahuvi lasub keelekasutajal ja keelelisel varieerumisel. Oluline on leida vastused, miks kasutavad kõnelejad samu keelendeid erinevalt (näiteks erinev hääldus, paralleelvormide valik, sama sõna kirjakeelse keelendi asendamine murde- või slängisõnaga jne). Seda kõike mõjutavad inimese sugu, vanus, haridustase ja päritolu. Eelnevaid võibki nimetada inimese keelekasutust mõjutavateks teguriteks, millele sotsiolingvistika tähelepanu pöörab.

Sotsiolingvistiliste uuringute alusepanija eesti keeleteaduses on Tiit Hennoste (Hennoste 2000a: 1122). Uuringute algatajate hulka kuulub ka Leelo Keevallik (1994), kes uuris oma magistritöös *nud*-partitsiibi varieerumist. Eesti sotsiolingvistid on palju tegelenud ka murdekeele uurimisega. Näiteks Mari Mets (2000) uuris enda bakalaureusetöös *nud*- ja *tud*-partitsiibi varieerumist Põlva murrakus, magistritöös *nud*-

partitsiibi tunnuse varieerumist Vastseliina murrakus (Mets 2004) ning doktoritöös (2010) võru kõnekeele varieerumist kahes Võrumaa külas.

Nud-partitsiibi kasutuse varieerumist on magistritöö tasemel uurinud ka Inga Kukk (2010: 27–28), kes vaatles selle eri variaablite esinemist õpilaskirjandites. Uuringu tulemusena selgus, et koolinoorte kirjalikes töödes esineb üha enam variaabel *-nd*. *Nud*-partitsiibi varieerumist on Ženja Fokini suulise kõne näitel vaadelnud ka Maike-Liis Rebane (2014). Sotsiolingvistilistest uuringutest on eesti keeleteaduses tegeletud ka väliseesti keelekujude (vt Praakli ja Viikberg 2010), eesti-vene keele (vt Anna Verschik 2008) ning keelehoiakute uurimisega (vt Tammemägi ja Ehala 2012; Koreinik ja Praakli 2013; Klaas-Lang ja Praakli 2015).

1.2. Slängi ja teismeliste kõnekeele uurimine eesti keeleteaduses

Siinne magistritöö võtab vaatluse alla suulise keelekasutuse, täpsemalt Tartu koolinoorte keele. Tuleb tõdeda, et nimetatud teemaga on Eesti keeleteaduses tegeletud pigem vähe. 1980. aastatel hakati koolinoorte keelt süstemaatilisemalt koguma, avaldati mitmed teadusartiklid (Loog ja Tender), ilmus „Esimene eesti slängi sõnaraamat“ (Loog) ning kaitsti teadustöid (Loog ja Tender).

Esimesed välitööd korraldas Tallinna 20. Keskkoolis Tõnu Tender, kelle slängiainekstikku kuulus umbes 3000 keelendit. Välitöid ja ainekstikku on lühidalt kirjeldatud 1984. aastal ajakirjas *Keel ja Kirjandus* ilmunud artiklis (vt Tender 1984). Nagu ainekstik näitab, esines teismeliste kõnes juba siis rohkesti laensõnavara, näiteks tervitusvariandid *moi* (soome keeles), *privet* (vene keeles) ja *helõu* (inglise keeles) (Tender 1984: 168). Detailsemalt on Tender vaadelnud noorte slängi kahel perioodil: 1920. ja 1930. ning 1990. aastad. Olulisima erinevusena võib täheldada slängi tekkemehhanismide erinevust eri perioodidel. Teismeliste keelele omastest joontest võtab Tender vaatluse alla järgmised: tähenduse markeerimine, hüüdsõnad, perifraasid, võõrsõnad, lühendid ja lühendamise, raie, tähemäng, metatees, koondusmeetod, derivatsioon, sufiks. Samuti vaatles ta seda, milline osa sõnavarast on eri aegadel jäänud püsima. Selgus, et kõige vähem on muutunud n-õ koolisõnavara, mida on vaatlusalustel perioodidel kasutatud pigem sarnaselt. (lähemalt Tender 2000: 140–144)

Koolinoorte keele uurimise kõrval on Tender tegelenud ka kinnipeetavate slängi uurimisega ning andnud välja temaatilise ülevaate „Trellide ja luku taga: sissevaade Eesti kinnipeetavate 20. sajandi slängi“ (Ilm, Tender 2003).

Teiseks viljakaks slängiuurijaks oli 1980ndatel Mai Loog, kes andis kogutud aineistiku põhjal välja ka „Esimese eesti slängi sõnaraamatu“ (Loog 1991). Oma väitekirjas „Nende sõned, sõnad: uurimus erialiste tüdrukute ja poiste kõnekeelest“ uuris autor 10, 14 ja 18-aastaste kõnekeelt. Loogi keeleainestik pärines suulistest lindistustest (intervjuud). (Loog 1992)

Ka Tartu ülikoolis on kaitsnud mitmeid teismeliste keelekasutust käsitlevaid uurimusi. 1999. aastal kaitses bakalaureusetööd Annika Ruven („Antsla, Põlva, Värskä õpilaste slängist“), kes uuris õpilasslängi Lõuna-Eesti murdealal. Tööst selgus, et noored kasutavad slängis pigem omasõnu ja laensõnad jäävad vähemusse. Samuti tuli välja, et kolme koolis slängisõnavara on üsna sarnane. Autor vaatas eraldi ka tüdrukute ja poiste keelekasutust ning selgus, et poisid kasutavad rohkem vulgaarsemaid slängisme, tüdrukud pigem emotsionaalsemat sõnavara. (Ruven 1999: 144–146)

Natali Happonen (1999) käsitles bakalaureusetöös „Tartu ja Joensuu koolinoorte kõnekeele ja slängi sõnavarast“ eesti ja soome koolinoorte kõnekeele sõnavara, sh slängi. Ka Kristiina Praakli (2000) uuris enda bakalaureusetöös „Teismeliste tegelik keelekasutus võrreldes ajakirjaga x“ teismeliste keelt. Töös uuriti, kas noored kasutavad ka tegelikult igapäevases kõnes selliseid slängisõnu nagu on esitatud ajakirjas X. Uurimuses osalesid Tartu ja Tallinna koolide õpilased. Uuringu tulemusena selgus, et ajakirjas fikseeritud sõnavara on omane pigem Tallinna noortes.

Slängialast bakalaureusetööd kaitses Tartu ülikoolis 2000. aastal ka Sigrid Pääro (2000) („Släng, vandesõnade olemus ja kasutamine eestlaste ning venelaste seas“). Vanglaslängi teemal kaitses Tartu Ülikoolis bakalaureusetööd Anna Pöld („Vanglasläng Tartu vanglas kahe kinnipeetava suulise kõne näitel“). (Pöld 2013)

1.3. Vanus ja teismelised keelekasutuses

1.3.1. Vanus sotsiolingvistikas

Ühiskonnas on palju vanuserühmi, kelle keelekasutuse on sotsiolingvistid põhjalikuma vaatluse alla võtnud. Nii uuritakse eraldi lapsekeelt, teismeliste või vanurite keelt (Barbieri 2008: 59). Suure tähelepanu all on eeskätt teismeliste kõne, kuna just selles eas on keel erinevatele muutustele kõige vastuvõtlikum (Androutsopoulos 2005: 1496). Keelekasutuse üheks olulisemaks mõjuriks ongi teiste tegurite kõrval (näiteks sugu, haridustase, päritolu) kõneleja vanus.

Erinevatel vanusegruppidel on erinev keelekasutus ning seetõttu mängib vanus keeleliste valikute tegemisel üsna suurt rolli. Olulisel kohal on näiteks suhtlemispartner – noored inimesed, kes on sõbrad, suhtlevad üksteisega ühtemoodi, kuid näiteks teismelise ja õpetaja või teismelise ja lapsevanema vestlus on teistsugune (Thomas, Wareing 2001: 100). Ka õpilased ise on välja toonud, et tajuvad keeleliste valikute tegemisel vanusevahe rolli ning leiavad, et ametlikus keeles (näiteks õpetajaga rääkides) peaks kasutama korrektset keelt ning slängi vältima. (Pärismaa 2014)

1.3.2. Teismelised keelekasutajatena

Teismeliste omast keelekasutust – seda kirjeldatakse detailsemalt allpool – võib selgitada mitmeti. Oluliseks teguriks on kahtlemata rühmakuuluvus ja meie-tunne, kaaslaste heakskiit ja aktsepteerimine (De Klerk 2006: 407). Kuna keel on üks rühma liitvaid ja identifitseerivaid tunnuseid, on see üks põhjus, miks noored räägivad nii nagu nende eakaaslased (Fortman 2003: 104–105, 109). Keele ja identiteedi seoste üle arutleb enda magistritöös ka Natali Happonen (2010: 58), kelle sõnul kasutavad noored sõnu ja väljendeid, mille puhul nad teavad, et teised grupiliikmed neid aktsepteerivad.

Teismeliste keelt muudest vanuserühmadest eristavaks tunnuseks on ka vandesõnade kasutamine (Aitchinson 2006: 18, 23). Samadele tulemustele on jõutud ka mitmetes teistes uurimustes. Nii näiteks selgus Hispaanias korraldatud uurimusest, milles võrreldi briti inglise keelt ja hispaania keelt kõnelevate nooremate ja vanemate keelekasutajate suulist keelt, et noorte keel on oluliselt rikkam vandesõnade ning vulgaarsete keelendite

poolest (näiteks inglise keeles *bloody* ja *fucking*, hispaania keeles *puto*, *jodido*) (Palacios Martínez, Pertejo 2014: 175, 182, 186,189). Släng võimaldab kõnelejal olla ka humoorikas ning uuendusmeelne ning annab vabaduse ka ise sõnu ja väljendeid välja mõelda (De Klerk 2006: 408).

1.4. Släng

1.4.1. Kuidas slängi defineerida?

Teismeeva kõige iseloomulikumaks keeleliseks nähtuseks, mis neid keeleliselt teistest vanuserühmadest eristab, võib pidada slängi (Labov 1992: 339). Seda peetakse mingite kindlate sotsiaalsete rühmade, sama erialaga kokku puutuvate inimeste, sõpruskondade omapäraseks keeleks, mis erineb ametlikust kõnekeelest ja mis tekib tänu erinevatele keeleprotsessidele kõikides elavates keeltes (Ilm, Tender 2003: 16). Samas on keeruline slängile ühest definitsiooni esitada ning ka uurijate seas puudub siinkohal üksmeel (lähemalt Tender 2000: 139). Vivian de Klerk (2006: 407) rõhutab, et slängi defineerimisel tuleb lähtuda neljast aspektist: 1) see on omane kõnekeelele, 2) seda iseloomustab metafoorilisus, 3) seda on keeruline defineerida, 4) see on omane tihedas kontaktis olevatele inimestele.

1.4.2. Släng keelelise ilminguna

Slängi esineb kõikidel keeletasanditel. Järgnevalt esitatakse slängi avaldumisvormid Mai Loogile (1991: 7) tuginedes:

- a) hääldus – ebatavaline hääldusviis, näiteks kohvik „Moskva“ → *moskõu*, *maskau*;
- b) liited – kõige levinum liide on *-kas*, näiteks *tipikas*, *pätakas*, *Jaaneikas*, *läpakas*, *nutikas*;
- c) lühendid, näiteks *Olymps*, *Pirta*, *Pässa*, *aja*, *astro*, *füss*, *dire*, *mata*, *keka*, *sporta*, *füsio*;
- d) laenud, näiteks *sportidjalatsid* → *tossud*, *saund* → *muusika kõlavärv*;
- e) sõnalooming, moonutused, näiteks *vend* → *pärdillo*, *rinnahoidja* → *kopsuprillid*;

- f) võõrsõnadega liialdamine, näiteks *õpetaja* → *vaimne pervert*, *klassiruum* → *bordell*;
- g) kirjakeelsete sõnade tähenduse muutmine, näiteks *nõid*, *suslik*;
- h) ropud sõnad;
- i) kujundlikud väljendid, näiteks *suitsetama* → *õhku läbi filtri hingama*, *suudlema* → *nätse vahetama*;
- j) panema ja tegema, näiteks *magama* → *sliipi panema*, *end häbistama* → *pläkki tegema*.

Lisaks eelnevatele moodustatakse slängisõnu ka sõnade raie ja tähemängu kaudu. Raie (ka kulumine) tähendab, et algsest pikemast sõnast võetakse lõpp ära ja alles jääb sama sõna lühem vorm. Näiteks on kulunud sõnad *astronoomia* → *astro*, *restoran* → *resto*, *fantastiline* → *fantast*. Raiet kasutatakse selleks, et muuta sõnade registrissekuuluvust, mitte sõnade tähendust. Seda tehakse ka sõna põhimudeli järgi, *siil*-tüüp (*süsteem* → *süst*) ja *ratsu*-tüüp (*homoseksualist* → *homo*). (Tender 1994: 352; Hennoste 2000b: 1369–1370).

Loogi (1991: 8) sõnul võivad slängisõnad käituda kui metafoorid, st ühele asjale kantakse tähendus üle sarnasuse alusel, näiteks *sitta keerama* → *pahandust tegema*; eufemismina, mille kaudu antakse millelegi ebatavalisele ja inetule ilustav varjund, näiteks *pruun* → *kaka*, düsfemismina, mis tähendab naljakalt ja lollilt rääkimist, näiteks *armunud* → *segi*, *sassis*; *ilus tüdruk* → *liha*.

Slängilist või kõnekeelset keelekasutust iseloomustavad ka kirjakeelest erinevad või puuduvad tuletusliited, mis osalevad aktiivselt kõnekeele sõnaloomes. Järgnev ülevaade esitatakse Tõnu Tenderile (1994: 353–354) tuginevalt:

- a) sufiks -a: *kontra* → *kontrolltöö*, *massa* → *masin*;
- b) sufiks -ar: *klunkar*, *tontar* → *küla tantsupidu*;
- c) sufiks -e: *kohve* → *kohvik*, *pralle* → *pidu*;
- d) sufiks -er: *kitter* → *kitarr*, *kommer* → *kommunist*;
- e) sufiks -ka: *krimka* → *kriminaalromaan/kriminaalfilm*;

- f) sufiks -ke: *lilleke* → *kena tütarlaps*, *linnuke* → *kergemeelne naisterahvas*;
- g) sufiks -ku: *telku* → *televiisor*, *tenku* → *tennis*;
- h) sufiks -s: *jäts* → *jäätis*, *liks* → *liköör*;
- i) sufiks -u: *leitu* → *leitnant*, *spiku* → *spikker*;
- j) sufiks -ur: *kildur* → *humoorikas inimene ehk killumees*;
- k) vähemproduktiivsemad sufiksivõrdsid -i, -ik, -is, -la, -ung, -unn: *tüdi* → *tüdruk*, *krõbik* → *vana inimene*, *literdis* → *kergete elukommetega tüdruk*, *pügala* → *juuksuriäri*, *pummelung* → *kärrarikas pidu*, *kompuunn* → *kombineerimine*;
- l) vene keelest on pärit sufiks -noi, *kehvnoi* → *vaene*, *kurbnoi* → *kurb*.

1.5. Laenamine

Keelendite või mis tahes muude keeleühikute laenamise all mõeldakse teise keele ainese ülekannet kõneleja emakeelde kas terviklikul kujul või emakeele struktuuriga kohandatult. Laenamist esineb kõikidel keeletasanditel, kõige vastuvõtlikum on sellele siiski leksikaalne tasand. (Praakli 2009: 25–26) Kõige lihtsamalt öeldes nimetatakse laensõnadeks sõnu ja fraase, mida on ühest keelest teise laenatud (Broselow 2006: 286; Gottlieb 2006: 196). Laenamise üheks põhjuseks võib pidada asjaolu, et on tarvis tähistada uusi objekte, kuid sihtkeeles puudub selleks vastav keeleline vahend. Kirjakeelde laenatud sõnad jagatakse üldjoontes järgmistesse rühmadesse: tsitaatlaenuid (*circa*, *happy end*), pärislaenuid (*mikser*), tõlkelaenuid (*raamatupidaja*, *ajaviide*) ja tähenduslaenuid (*rohelist* → *keskkonnakaitsjad*). (EKK 2007: 604) Sõnade laenamine ei toimu ainult võõrkeeltest vastuvõtjakeelde, vaid ka murretest, suulisest keelest, erialakeeltest jne. Nii näiteks on eesti kirjakeeles kohanenud ning igapäevaseks saanud varasemad slängismid nagu *pastakas* (pastapliats), *limps* (limonaad) ja ka *näts* (närimiskumm). Ka võõrsõnad võivad slängis muganeda ja seejärel kirjakeelde üle kanduda. Selle kaudu on kirjakeelde tulnud näiteks sõna *tuts* (toruühendusdetail, mis on saksa keeles *Stutzer* ja vene keeles *умышep*). (EKK 2007: 607)

Teistest keeltest on eesti keelde laenatud ka lühenenud slängisõnu. Sel viisil on inglise keelest kõnekeelde üle võetud lühend *lol*, mis on lühenenud vorm variandist *laughing out loud*, tähendades *valjusti naermist* (Argus 2014). Slängisõnad pärinevad vähesel määral ka muudest keeltest peale inglise keele, nagu näiteks soome ja vene keelest (Savolainen 2012: 11).

1.5.1. Laenamine inglise keelest

Suurem osa laene on eesti keelde jõudnud just inglise keele kaudu, millel on väga kõrge prestiiž. Suurimaks laenamise põhjuseks võib nimetada popkultuuri levikut ja üleüldist globaliseerumist. Samuti võib seda seostada inglise keele mõjuvõimuga nii infoühiskonna tekkimises kui ka massikommunikatsiooni levikus, mille kaudu on meile jõudnud nii muusika-, filmi-, informaatika-, majandus-, tehnika-, moe- ja slängisõnavara (Pedaja 2006: 28). Rohkes inglise keelest laenamises nähakse üha suuremat probleemi (vt Jõks 2013; Kiin 2016). Jõksi (2013) andmeil ei esine inglise keele mõjusid mitte ainult suulises kõnes, vaid ka koolinoorte kirjalikes tekstides, kus lauseehitus ei ole enam eesti keelele omane. Ka Sirje Kiin (2016) ja Anneli Tõevere-Kaur (2016) toovad näiteid sellest, kuidas noored üha rohkem inglise keelt kasutavad. Tõevere-Kaur nimetab ühe põhjusena meedia ja sotsiaalvõrgustike mõju ja rolli.

Nagu eelnevalt mainitud, on inglise keelel praegu väga suur roll just selle suure kasutusala ja prestiižsuse tõttu (Pedaja 2006: 28). Inglise keelel on suur roll ka teismeliste elus ja selle tõusulainet tõestavad kolm Eestis tehtud uuringut. 2003. aastal viisid Martin Ehala ja Katrin Niglas (2004) läbi uuringu, mille abil sooviti saada ülevaadet õpilaste keelehoiakute kohta. Olulisel kohal oli just eesti ja inglise keele vahekord ning see, millistes olukordades noored ühte või teist eelistavad. Kaheksa aastat hiljem korraldasid Martin Ehala ja Anni Tammemägi sarnase uuringu. Kahe uuringu põhjal selgub, et inglise keele kasutus on tõusteel. Kui 2003. aasta uuringus osalevad noored vastasid, et ei kasuta üldse inglise keelt või kasutavad harva, siis 2011. aastal tehtud uuringus selgus, et inglise keelt igapäevaselt kasutavaid noori on rohkem kui mittekasutajaid. (Tammemägi, Ehala 2012: 257) Sarnastele tulemustele jõudsid ka Kristiina Praakli ja Birute Klaas-Lang, kes viisid läbi uuringu vene keelt kõnelevate

koolinoorte seas. Ka sellest selgus, et inglise keele roll on suhtlemisel väga suur. 9. klasside vene emakeelega keelejuhid tõdesid, et endavanuste eestlastega suhtlemisel ei kasuta nad mitte eesti või vene keelt, vaid hoopis inglise keelt (Klaas-Lang, Praakli 2015: 121).

Erinevaid sõnu laenatakse ka slängi. Slängis esineb palju sõnu, mis on saadud tuletiste kaudu, kuid mille tüvi võib olla laenatud. Sellised sõnad on näiteks *fänlus*, *beibendus*, *haipima*, *skoorima*. (Hausenberg 2009: 254) Näiteks on keelde tulnud ka selliseid slängisõnu, millega tähistatakse mingi stiili viljelejat, näiteks *grunge* isiku kohta, kes kannab lohvakaid riideid, *spice* isiku kohta, kelle stiil on omane tüdrukutebändile Spice Girls. Samuti esineb slängis laensõnu, millel on sihtkeeles juba vaste tegelikult olemas, näiteks *tänks* (tänan). Laenatakse ka sõnu, mis on juba sihtkeeles slängisõnadena kasutusel, näiteks *cool* (vahva, tore). (Ruven 1999: 15)

Natali Happonen leidis enda bakalaureusetöös, et nii eesti kui ka soome noorte kõnes on palju laenatud slängisõnu. Põhiline sihtkeel on inglise keel, kust soome noored on kasutusse võtnud näiteks sõnad *skinhead*, *hippi*, *kiltsi* ja eesti noored näiteks *fullima*. Vene keelest on eesti noored tuletanud näiteks sõnad *jebima* (külge lööma), *krusa* (veoauto). (Happonen 1999: 266)

1.5.2. Koodivahetus

Sõnade laenamise juures on oluline pöörata tähelepanu ka koodivahetusele. Martin Ehala nimetab koodivahetuseks nähtust, kus keelekasutaja kasutab ühe lause või vestluse piires mitut keelt (Ehala 2007: 534). Erinevates olukordades on koodivahetuse ilmingud väga erineva pikkusega, ulatudes üksikutest sõnadest kuni terviklike lausete ja pikemate lõikudeni välja (Verschik 2012: 33–34). Koodivahetus pakub huvi nii sotsiolingvistidele kui ka psühholoogidele, tõstatades küsimuse miks koodi vahetatakse ja kes vestluses on koodivahetaja (Zabrodsckaja 2006: 231).

Anastassia Zabrodsckaja uuris koodivahetust vene-eesti koolinoorte seas. Uuringu tulemusel võib öelda, et koodivahetusel on täita selged ülesanded vestluses. See võib esineda refereeritud kõnena, tsitaatidena, kus edastatakse kellegi kolmanda isiku öeldut;

koodivahetust kasutatakse sõnumi rõhutamise eesmärgil, samuti kasutatakse seda olukorras, kus toimub teemavahetus või vestlusega ühineb uus osaleja. Koodivahetus võib esineda ka kommentaarina keset lausungit. Nimetatud nähtusel võib olla ka ekspressiivne funktsioon, st keelejuhid näitavad selle kaudu välja enda tundeid. Viimasena toob autor välja personaliseerimise, viidates sellele kasutusjuhule olukorras, kus räägitakse kellestki konkreetselt. (Zabrodskaja 2006: 236–245)

2. KEELEAINESTIK JA MEETODID

Peatükis antakse ülevaade magistritöö keeleandmete kohta: kirjeldatakse välitööde korraldamist, keelejuhtide valikut ja analüüsimise meetodit.

2.1. Välitööde korraldamine

Sotsiolingvistikas kasutatakse keeleainestiku kogumiseks erinevaid meetodeid, näiteks intervjuerimine, küsimustikud, osalusvaatlused, etnograafilised meetodid, eksperimendid, päevikud jne (Praakli 2009: 209). Siinses magistritöös on keeleainestiku kogumisel rakendatud intervjuerimismeetodit. Kuigi intervjuerimine pole kaugeltki ideaalseim keeleainestiku kogumise vahend (lähemalt Praakli 2009), otsustati seda siiski rakendada, kuna poolstruktureeritud intervjuud aitavad keskenduda vestlusteemadele, mis võiksid näidata noorte keelekasutust võimalikult laiast spektrist. Võib oletada, et mida olulisem/lähedasem teema noorele on, seda rohkem kasutatakse rühmale omast sõnavara ja muid iseloomulikke keelejooni. Magistritöö autori hinnangul olnuks kõige autentsem teismeliste argivestluste lindistamine, millest tuli aga korralduslikel põhjustel loobuda.

Kuna mis tahes suulise keelekasutuse uuringutes on oluline, et kogutud keeleainestik oleks võimalikult autentne ehk keelejuhi tavapärase keelekasutusega võimalikult sarnane, on paratamatu, et tundmatu uurija mingil määral mõjutab keelejuhti, mis pärsib loomuliku keelekasutuse avaldumist (Praakli 2009: 17). Probleemile juhtis tähelepanu juba William Labov, nimetades seda vaatleja paradoksiks (*Observer's Paradox*) (1972: 61). Uurija peab paremate tulemuste saavutamiseks asetama end intervjueritavast madalamale positsioonile (Milroy, Gordon 2003: 62). Samuti tuleb vestlusi lindistades arvesse võtta asjaolu, et kõik muidu keelejuhile tavapärased keelejooned ei pruugi vestluses avalduda, samuti võivad keelejuhid keelekasutusega manipuleerida (Praakli 2009: 17).

Nagu eelnevalt nähtub, ei saa uurimiseesmärkidel korraldatud suulise keelekasutuse teadlikke lindistusi pidada parimaks võimalikuks keeleainestikuks, kuid Kristiina Praakli (2009: 16) hinnangul polegi olemas n-õ parimat või ideaalset meetodit. Sellega nõustub ka autor, kuid leiab, et taolise uurimuse tegemiseks on intervjuerimismeetodil mitmeid eeliseid teiste ees. Intervjuud korraldades saab uurija suunata keelejuhte vestlema nendel teemadel, mis avaksid või peegeldaksid rohkem ühe või teise valdkonna sõnavara. Samuti on intervjuus vestlemine spontaanne ja keelejuht ei saa enda keelekasutust suures osas teadlikult kontrollida. Seda saab aga teha ankeetküsitlust täites, kus vastajal on aega oma keelekasutuse analüüsimiseks ja tulemused ei pruugi olla väga autentsed. Sama nendib ka Mai Loog (1992: 5), kes tõdes välitööde lõppemise järgselt, et ankeetküsitlus ei ole piisav suulise sõnavara kogumise viis, kuna ei anna ülevaadet, milline on teismeliste suuline keelekasutus erinevates situatsioonides tegelikult.

Üldiselt eelistatakse teismeliste keelekasutuse uurimisel rühmavestlusi, kuna valdkonna uurijate sõnul tunnevad õpilased end grupis lähedasemalt, vabamalt, emotsionaalsemalt, tuues sellega nähtavale teismelise keelekasutuse mitmekesisuse (Androutsopoulos 2005: 1496). Samas väidab vastupidist Mai Loog (1992: 31), kelle sõnul tuleks eelistada üksik- mitte grupivestlusi, kuna viimases püüavad kõik kõnevooru endale saada, mis toob kaasa sagedase pealerääkimise. Töö autori kogemus aineastiku kogumisel oli just vastupidine. Õpilased tundsid end üksteise juuresolekul vabamalt ja neil oli palju ühiseid vestlustemasid, millest rääkida. Esines küll üksteisele vahelerääkimist, kuid kõik said oma arvamust ja mõtteid avaldada. Samuti vaidleb töö autor vastu Loogile (1992: 31) selles osas, et poisid peaks lindistama meessoost isik, sest muidu nad ei tunne end vabalt. Töö autoril sellega probleeme ei tekkinud. Selle ilmestamiseks võib tuua näite ühest grupivestlusest, kus poisid rääkisid alguses 40 minutit enda valitud teemadel, unustades, et nende vestluse juures viibib passiivselt ja nende jutuaajamist salvestab neile tundmatu inimene.

Selleks, et välitööd paremini ette valmistada ning leida võimalikud probleemid aineastiku kogumise protsessis, korraldas autor testlindistused. Selleks vaadati ühiselt (magistritöö autor ja õpilased) erinevaid videoid (Tujurikkuja ja Eesti Laulu vaheklipid), eesmärgiga

hiljem nende üle arutleda. Nimetatud videode valiku eelduseks oli oletus, et noortele huvipakkuvad teemad võiksid neis elavamat ning aktiivsemat vestlushuvi tekitada, samuti lähtuti Labovi hüpoteesist, et emotsionaalsetel vestlusteemadel vesteldes kaob kontroll keelekasutuse üle, mida lindistatud vestlussituatsioon paratamatult mõjutab (Labov 1972: 209–210). Kahjuks pidi töö autor tõdema, et selline uurimisviis soovitud tulemust ei anna. Õpilased unustasid end videoid vaatama ning sügavamat vestlust ei tekkinud.

Nii testvestlus kui ka n-õ ametlikud lindistused toimusid õpilaste koolis pärast koolitunde 2015. aasta mais ja septembris. Kokku toimus neli rühmavestlust. Esimeses rühmas oli kaks tüdrukut ja kaks poissi, teises kolm poissi, kolmandas kolm tüdrukut ja neljandas kolm poissi ja üks tüdruk. Seega osales poisse uurimuses rohkem, kuid kuna autori eesmärk ei ole vaadata soo ja keelekasutuse seoseid, ei oma poiste ülekaal uurimuse eesmärkide täitmise osas tähtsust.

Ainestiku kogumiseks oli oluline leida teemad, mis oleksid eakohased ja kaasahaaravad. Autor otsustas, et puudutab kõikide gruppidega samu teemasid: 1) endast ja enda hobidest ja harrastustest rääkimine, mille kaudu sai töö autor väärtuslikku taustateavet kõnelejate kohta; 2) kooliteemad kui õpilaste argipäev, 3) pagulasteemad kui ainestiku kogumise hetkel aktuaalseimad aruteluteemad ühiskonnas, 4) Viljandi koolitulistamine. Nagu eelnevalt mainitud, rääkisid õpilased ka muudel teemadel, kuid töö jaoks oli oluline, et kõikides rühmades leiaksid eeskätt käsitlemist neli mainitud põhiteemat.

Lindistatud ainestiku kogumaht on 300 minutit: lühim intervjuu kestis 56 minutit, pikim 90 minutit. Keeleainestik lindistati diktofoniga (Olympus diktofon LS-12 PCM). Lindistamine toimus avalikult, diktofon asus õpilaste keskel asuval laual ja lülitati kõne salvestamiseks sisse siis, kui intervjuuerija oli keelejuhte sellest teavitanud ning neilt loa saanud.

2.2. Keelejuhid

Magistritöö keelejuhtide valikul lähtus uurimuse autor sellest, et rühm oleks homogeenne, st et keelejuhid oleks pärit samast keelekeskkonnast. Autor ei seadnud piiranguid sellele, kas keelejuhid on linna- või maanoored, kuid olles ise töö kirjutamise

ajal Tartus, langes valik linnanoortele. Keelejuhtide leidmiseks saatis töö autor Tartu koolide õppealajuhatajatele kirja, milles selgitas töö eesmärgi ja teema aktuaalsust ning uurimuse läbiviimise korralduslikku poolt (rühmaintervjuud, tundideväline aeg, anonüümsuse tagamine kõikidele osapooltele). Töö autor palus edastada kirja üheksandate klasside klassijuhatajatele, kes võiksid aidata sobilike keelejuhtide leidmisel.

Tuleb tõdeda, et Tartu koolide huvi uuringus osalemise vastu oli pigem tagasihoidlik. Suurem osa koolidest ei vastanud töö autori kirjale ja need, kellelt vastus tuli, selgitasid, et kool ei tegele bakalaureuse- ja magistritöödega. Välitööde tegemiseks nende koolis andis loa üks Tartu põhikool. Kuna tegu on alaealistega, andis õpetaja uuringus osaleda soovivale õpilasele paber kandjal magistritööd tutvustavad materjalid tema vanemale/vanematele, samuti paluti lapsevanemalt allkirjastatud kinnitust selle kohta, et lapsevanem või hooldaja lubab oma lapsel intervjuus osaleda.

2.3. Keeleainestiku analüüsimine

Ainestik salvestati arvutisse ja transkribeeriti programmiga *Voicewalker 2.0* (<http://www.linguistics.ucsb.edu/projects/transcription/tools.html>), mis on vabavarana kättesaadav programm. Ainestikku transkribeerides ei pööratud põhjalikku tähelepanu foneetilistele joontele (näiteks palatalisatsioon, välted jne).

Andmete analüüsimisel kasutatakse kvalitatiivset uurimisviisi, kombineerides seda kvantitatiivsega. Esimese kaudu avatakse leksikaalsete vahendite esinemine nende kasutuskontekstis koos täpsustavate seletuste ja põhjendustega ning kvantitatiivne analüüs annab ülevaate erinevate keelendite esinemissagedusest.

Ainestiku analüüsimisel selgus, et noorte suuline keelekasutus on keeleliste vahendite osas äärmiselt mitmekesine. Nagu ainestikust nähtub, kasutavad teismelised spontaanses suulises kõnes rohkesti võõrkeelseid (peamiselt ingliskeelseid) substantiive, verbe, adjektiive kui ka muid keelendeid. Samuti esines slängilisi ka keelendeid.

3. LAENSÕNAD TEISMELISTE KEELES

Magistritöö kolmandas peatükis esitatakse ainekust analüüsimiseks valitud laenkeelendid. Eraldi käsitletakse substantiive (10), verbe (4), adjektiive (3), väljendeid (12) ja muid võõrkeelseid või -mõjulisi keelendeid (10). Eraldi esitatakse põhjalikum analüüs sõna *okei* kasutuse kohta. Seejärel antakse ülevaade keeleainestikus esinenud võõrnimedele kohta ning peatükk lõppeb koodivahetuse ilmingute kirjeldamisega. Samuti annab peatükk ülevaate teismeliste huvide ja vabaaja veetmise viiside kohta.

Keelendite kasutus esitatakse koos kontekstiga. Need, mida esines rohkem kui ühe korra, esitatakse esinemissagedusest lähtuvalt, ning keelendid, mida vaid korra, tuuakse välja tähestikulises järjekorras. Keelejuhtidele viitamisel kasutatakse suurtähtlühendid ning analüüsitav keelend on näitelause all joonitud.

3.1. Võõrkeelendite avaldamine: üldist

Ootuspäraselt esines ainekust võõrlaenudest kõige rohkem inglise päritolu keelendeid. Nende aktiivset kasutust võib seostada nii popkultuuri, infotehnoloogia ja sotsiaalmeedia kättesaadavuse ning levikuga kui ka inglise keele positsiooniga dominantse võõrkeelena. Eelnevalt mainitust vähem, kuid siiski esines vene, soome ja prantsuse mõjutusi.

Laenude esinemine peegeldab ühtlasi teismeliste huviseid ja vabaaja tegevusi ning markeerib nende muusika- ja filmieelistusi. Ainekust põhjal võib öelda, et 9. klassi noored kuulavad muusikastiilidest pop- ja rokkmuusika kõrval alternatiivrocki, räppi, *elektro*'t, *drum'n'bass*'i ja *house*'i. Samuti esines keelejuhtide kõnes viiteid oma lemmikmuusikutele. Kati Pedaja (2006: 28) sõnul ongi muusika üks peamisi valdkondi, kust on eesti keelde uusi sõnu laenatud. Filmidest näivad lemmikžanrid olevat *märulifilmid* ja *draamad*, lisaks mainis üks keelejuht oma huvidena ka *Animedi* (jaapani joonisfilmistiil). Keelejuhid andsid ülevaate ka enda sporditarbimise eelistuste kohta –

näiteks on nende lemmikjalgpalliklubid *Manchester United*, *Londoni Chelsea* ja *Müncheni Bayern*. Vabaaja tegevustest nimetasid keelejuhid arvutimängude *GTA 4* (*Grand Theft Auto IV*), *GTA 5* (*Grand Theft Auto V*), *Saints Row*, *Outlast*, *Injustice: Gods Among Us* mängimist, üks keelejuht ka kaardimängu *Cards Against Humanity*. Lisaks nimetasid keelejuhid mängukonsoole *Playstation* ja *Xbox* ning mängupoodi *GameStop*, kust mängu ostetakse.

3.2. Substantiivid

Järgnevates peatükkides esitatakse ainestikus esinenud laensubstantiivid. Töös esitatud keelendite valikul lähtus autor asjaolust, et need oleksid niisugused, mis on omased pigem teismeliste vanuserühmale ja ei ole teiste vanusegruppide kõnes iga päev kasutusel.

3.2.1. Inglise päritolu substantiivid

[*striit võrkaut*] – (7 korda) (ingl *Street workout*; ee *tänavatreening*). Väljendil on ka suupärane ja mugav eestikeelne nimetus, kuid mingil põhjusel eelistasid keelejuhid ingliskeelset. Kasutus võib olla tingitud asjaolust, et Eestis ei ole nimetatud spordiala veel väga levinud ja pigem puututakse spordialaga kokku välismaiste kanalite kaudu, kus kasutatakse ingliskeelset nimetust. Näites 1 nimetas keelejuht spordiala inglise keeles ning intervjuuerija küsimuse peale kordas seda taas samas keeles. Rohkem selgust oleks toonud, kui ta oleks kasutanud eestikeelset sõna *tänavatreening*, kuid ta ei teinud seda ka teisel korral. Sellest võib järeldada, et selle keelejuhi kõnes on juurdunud pigem ingliskeelne variant.

(1)

M: a (.) mina=vä (.) mina=len ((õpilase nimi)) olen viieteiskümne=aastane ((kooli nimi)) \$poiss\$ (...) ee viimasel ajal olen teinud `sporti (.) akanud `ültse tegelema striit võrkaudiga a=kuna=

K: =millega tegelema

M: striit võrkaudiga (.) kunagi olin: noh selline `arvutiguru (.) kakskend=neli `kümme noh kakskend=neli seidse arvutis olnud `istunud (...) nüüd olen peamiselt `õues (...) `sõpradega oln=ja nisama `trenni teind

Näites 2 on esitatud situatsioon, kus keelejuht M kirjeldas olukorda uude kooli minemisest ning sellest, kuidas klassikaaslased uurisid tema teadmisi *street workout*'i kohta. See lubab oletada, et sõna on kasutusel ka teiste samaealiste noorte seas, kes uurimuses ei osalenud.

(2)

M: mm (.) varem ma=i teandki sellest midagi (.) siia kooli `tulles kuulsin nimodi (.) lissalt=õõ vaikselt artasin (.) sõbrad olid (.) no: ee (.) `kehalise tunnis lihtsalt olin väravavaht (.) pandi `jalkpallis väravasse (.) sis=ma `hakkasin nisama tegema nimodi (.) kaela=ja lõuatõmmet ja=sis `küsi=et kas tegeled striit võrkaudiga (.) sis=ma nagu õieti `kuulsingi mis=asi=se `täpsemiini essat korda on

[sliipõuver] – (4 korda) (ingl *sleepover*; ee *pidžaamapidu*). Kuigi sõnal on olemas ka eestikeelne vaste, eelistati pigem ingliskeelset. Näites 3 on aga näha kahe keele kasutamine ühes lausungis. Keelejuht nimetas kõigepealt eestikeelse omasõna ning seejärel tõi sisse ingliskeelse.

(3)

R: me teeme selliseid `ööbimispidusi või noh pitšaamapidusi (.) slii- sliipõuver

[staff] – (3 korda). Keelendi puhul on tähelepanuväärne selle häälduskuju, kuna sellele vastab inglise keeles kaks sarnase kirjaõnne sõna. Sõna *stuff*, mis tähendab eesti keeles *kraam*, *värk*, kasutatakse olukordades, kus räägitakse mingitest asjadest. Slängisõnaraamatu veebiversiooni (EESS 1990) põhjal kasutatakse sõna *stuff/staff* narkootikumidest rääkides. Analüüsitava materjalis esines keelend ühel korral tähenduses *asjad* (näide 4). Näites 5 on sõna tähendus arusaamatu, kuid võib aimata, et keelejuht võttis eelnevalt öeldu selle fraasiga kokku. Vestlussituatsioonis on näha, kuidas ta kõneles pagulasteemast, andis edasi oma arvamuse ja pärast kaaskõneleja kõnevooru tegi enda eelnevast jutust kokkuvõtte. Näite 6 puhul on tundub, et keelejuht mõtles ingliskeelset sõna *staff*, mis tähendab personali. Kolme näite põhjal selgub, et nimetatud sõna esineb noorte suulises keeles vähemalt kolmes eri tähenduses.

(4)

T: aa (.) ma käisin enne end- enda seda proovieksamit käisin seal poes ka veel ossin endale staffi (.) sinna laua peale \$ladusin\$ ette need (.) [siit natuke kommi võtta ja siit võtta]

(5)

K: no: ma=i `tia (.) täpselt samamoodi et nägu (.) ongi=et ee (.) nägu ise noh ka `tahaks et nägu e- ennast hästi `vastu võetaks no ja sis mina `ka nägu (.) nägu no otseselt ei `oota aga noh kui äda olukord no sis=on ikkagi `vaja ju kuhugi ma-`majutada

O: ja just

K: ja seda `staffi (.) ja=sis aga (.) mis=mind paneb `küll noh nägu täiesti `mõtlemas on see=et et miks=nad tulevad nägu vaata nägu Euroopasse

(6)

R: aa (.) meil=oli `Inglismaal (.) ma `ehmusin täiega ära (.) ma sain `aru et see inimene nagu (.) kas=ta üri- (.) ma=i tea mida=ta `üritas (.) igastahes me `seisime ootsime oma seda stafi `inimest (.) ja siis (.) tuli rääkis `telehvoniga kuidas talle kuulub mingi palee (.) balletisusside `kogu mingi

[doos] – (1 kord) (ingl *dose*, ee *annus*, *ports* (EKSS 2009)). Sõna on üldiselt levinud meditsiinis, kuid kasutatakse ka narkootikumidest rääkides. Analüüsitavas materjalis rääkisid keelejuhid korgijoogist ja selle mõjust (näide 7). Põhjus, miks seda omasõnale eelistati, võib viidata suupärasusele ja mugavusele.

(7)

R: \$sellessuhtes kui nagu\$ kui `keegi seda sulle joogi sisse paneb (.) ja: kui=sa nägu seda korraga ära=i joo (.) siis=sul võib=õõ väga sitasti minna

M: oleneb tegelt doosist ka

[fläshmoob] – (1 kord) (ingl *flashmob*, *flash mob*). Nimetatud sõnale ei ole eesti keeles otsest vastet, kuid sellega markeeritakse olukorda, „kui hulk inimesi koguneb hetkeks, et sooritada mingit kokkulepitut ebatavalist tegevust, misjärel nad kiiresti jälle laiali lähevad“ (Koorep 2014: 9). Õpilaste kirjeldus nimetatud tegevuse kohta oli sarnane ning on esitatud näites 8.

(8)

A: järsku `lissalt keegi paneb muusika peale ja=sis kõik kõik keegi (.) grupp akkab
`tantsima

E2: nagu äkiliselt (.) [keegi ei=tea tegelt]

A: mingi (.) [mingi viis sekki tantsivad]

A: sis pannakse muss kinni ja=kõik istuvad maha

Eestikeelse vaste puudumisel on loomulik, et seda kasutati inglise keeles, mugandades hääldust eestipärasemaks (näiteks pikendatud *o*). Näites 9 on esitatud lause situatsioonist, kus keelejuhid rääkisid, et enda kooli aktusel plaanitavast *flashmob*'ist. Näites olevast lausest nähtub, et nende noorte jaoks on see sõna täiesti igapäevane ja kõigile teada, sest järgnevates voorudes ei tekkinud olukorda, kus keegi peale intervjueri oleks küsinud, millega tegu on (vt näide 8).

(9)

T: kle kes=seda fläshmoobi teeb seal

(...)

E: ma=i=tea (.) küll=nad midagi välja [mõtlevad=sis]

[**kannabis**] (ingl *cannabis*, ee *suitsetatav narkootikum* (EKSS 2009)) esines keelejuhtide kõnes kahel korral. Kõigepealt alustas rääkimist keelejuht O, kes ütles esiteks sõna *kivi* (tarvitatakse samuti *kanepi* kohta) seejärel *kannabis*, mille ütlemise ta pooleli jättis ja seejärel ikkagi välja ütles. Järgmises voorus ütles keelejuht R sõna *kanep* ning seejärel ka keelejuht O *kanep*. Kuna materjali nimetatud sõnade kohta ei ole palju, siis ei ole võimalik leida mingit korrapärasust sõnade *kannabis* ja *kanepi* esinemise vahel. Näide 10 illustreerib sõnade kasutust.

(10)

O: /.../ aga kui=sa oled sellises `eas nagu näiteks kui=sa oled kakskend üks sis=ma ei
näa miks=n kivi `keel- kivi nh kan- ehk=sis kannabise tegimine `tegemine keelatud nägu

R: ehk=sis `kanep

O: kanepitegemine `keelatud

Nimetatud näidet vaadates on märkimisväärne ka asjaolu, et keelejuht O kasutas enda kõnevoorus *kanepi* nimetamiseks ka sõna *kivi*. Nähtub, et ta kasutab oma keeles kõiki

nimetusi korrapäratult: voor algas keelendiga *kivi*, järgnes otsimine ja edasilükkamine, seejärel *kannabis* ja ülejärgmises voorus *kanep*.

[nõut] – (1 kord) (ingl *note*, ee *märkus*, *teade*). Keelejuhid rääkisid Leedu reisist ja parasjagu, kui üks noortest reisi kohta arvmust avaldas, tahtis teine talle vahele rääkida. Analüüsitavas materjalis ilmnes üldiselt tendents, et keelejuhid kõnelevad vabalt üksteisele peale, kuid esitatud näites leidis üks keelejuhtidest, et sõna *note* kasutamine haarab rohkem kaaskõnelejate tähelepanu ja teda kuulatakse rohkem (näide 11). Samuti võis kasutuse tingida soov olla viisakas.

(11)

M: ja: (.) sis=me `sõitsime sinna mingi üheksa `tundi väikses pussis nimodi (.) nimodi {- } nagu ästi `kitsalt nimodi (.) mitte keegi=ei mahtund `ära (.) need=kes olid üksikkohtadel (.) neil=oli kõige `parem

K: nõut (.) minul puhus kogu=aeg ee kaela peale ee `tuult

[parkuurija] – (1 kord) (ingl *parkour*; ee *erinevate takistustega võistlusrada* (EKSS 2009)). Nagu ka *street workout*, on see spordiala levinud pigem välismaal kui Eestis ja seetõttu nimetatakse seda ka inglispärase nimega, mis on mugavam, suupärasem ja lühem eestikeelsest kirjeldusest. Keelejuht kasutas ainestikus tegijavormi *parkuurija*. Näites 12 on esitatud situatsioon kasutusjuhu kohta, kus keelejuhid arutlesid suitsetamise teemal. Keelejuht O rääkis õpilasest, kes jättis suitsetamise maha ja ülejärgmises voorus täiendas teda keelejuht R, öeldes, et nimetatud õpilane on *parkuurija*.

(12)

O: vaata ((õpilase nimi)) tegi ka: (.) aga vaata tema ka: nüüd jättis `maha

K: ja: (.) ja kõik on nagu `üle saanud

R: ((õpilase nimi)) on see par`kuurija (.) tema=ei saa `teha

[supermän] – (1 kord) (ingl *superman*; ee *supermees*). Keelend esines meessoost keelejuhi tarvituses, kellele võis see tuttav olla lapsepõlve multifilmist. Kuna nimetatud prototüüp on inimeste mällu juurdunud, võib seda pidada põhjuseks, miks omasõna ei kasutata. Inglisekeelne sõna võib kanda ka rohkem üliinimese varjundit. Näites 13 on

esitatud situatsioon, kus keelejuhid rääkisid koolitulistamisest ja hüpoteetilisest olukorrast, kui nende klassis keegi relvaga sihtima hakkaks.

(13)

*O: sest ma=i saa midagi teha kui=ta mind `relvaga sihhib (.) ma=i ole mingi supermän
[et=ma oma laseritega]*

[šot] – (1 kord) (ingl *shot*; ee *pits*). Keelend esineb väikesekoguselise alkoholi tähenduses, millele kirjakeeles on lähim tähendus sõnal *pits*. Samas pole *shot* omane ainult noorte keelele, vaid esineb institutsionaalses kasutuses ka söögi- ja joogikohtades, samuti on *shoti* tarvitust ja levikut nähtav meedias. Samuti võib välja tuua kinnistunud väljendi, mida kasutatakse teatud joogi kohta – *hotshot* ehk mitmest koostisainest koosnev jook, mida juuakse väikesest pitsist. Analüüsitava materjalis esines sõna *shot* ühe korra situatsioonis, kus kõigepealt kasutas keelejuht sõna *napsuklaas*, kuid paar kõnevooru edasi asendas sõnaga *shot* (GenSg). Eestikeelse sõna asendamise ingliskeelsega võis tingida asjaolu, et keelejuht, kes sõna kasutas, teadis, et kõik kaasvestlejad mõistavad selle tähendust. Märkimisväärne on ka asjaolu, et näites 14 jääb sõnade *napsuklaasid* ja *shot* vahele kaks kõnevooru, kus kirjeldatakse klaasi väiksust. Kirjeldusele järgnev ingliskeelne sõna võib viidata taas asjaolule, et keelejuhi hinnangul ei saanud kaasvestlejad esimesest sõnast aru või soovis keelejuht end lihtsalt võõrkeelse keelendiga esile tõsta.

(14)

M: ja sis=se ((õpilase nimi)) ostis vist need na- `napsuklaasid ka

K: no sellised `väiksed nägu

M: jah (.) sellised `väiksed

K: šoti nägu

3.3. Verbid

Sellesse peatükki on valitud verbid, mille kasutus ei ole üldjuhul igapäevane. Tõsi, erinevalt teistest esitlusele tulevatest verbidest on *šoppama* küll aktiivses kasutuses, kuid selle esitlemise tingisid verbi erinevad kasutusjuhud. Kõik verbid esitatakse kasutussageduse järjekorras.

3.3.1. Inglise päritolu verbid

[šoppama] – (2 korda) (ingl *shopping*, ee *ostlema*, *poodlema*). Sõnad *šoppama* ja *poodlema* on eesti keeles küll sünonüümid, kuid võõrmõjulist verbi võib pidada omasõnaga võrreldes argikeelsemaks. Nimetatud verbide kasutuse varieerumist ilmestab näide 15, kus keelejuhud rääkisid toidupoes käimisest ja üks keelejuht kasutas verbi *šoppama*, kuid jättis selle pooleli ja asendas sõnaga *võtsime*. Keeruline on määratleda, miks ta taolise enesepehendamise tegi, kuid võib-olla tundis keelejuht, et verb pole sellises kontekstis sobilik. Analüüsitava näites vestlesid tüdrukud ka oma lemmiktegevustest ja üks keelejuht rääkis *šoppamisest* kui oma lemmiktegevusest (näide 16). Seega võib järeldada, et *šoppamist* kasutatakse pigem olukorras, kus räägitakse riiete ostmisest.

(15)

K: see (.) meie see `haldusjuht (.) se andis meile nelikümmend `minutit poes käimiseks (.) me mõtsime=et noh mis=se `ikka on (.) käime ära {-} hea=et kiired `kassad (.) nii (.) viie minutiga šoppa- (.) võtsime ära mis meil kõik vaja=on nagu

(16)

Š: /.../ sest mulle=ei `meeldinud enam ja: enda vabal ajal ma käin väljas (.) mulle meeldib šopata (.) mulle meeldivad väga `riided ja: ültse ehted=ja kõik muu /.../

[heitima] – (1 kord) tuleb ingliskeelsest sõnast *hate*, tähendades eesti keeles *vihkama*. Näites 17 kirjeldasid keelejuhud enda vastumeelsust kooli töötaja suhtes. Keelejuht O rääkis, kuidas temal ei ole nimetatud töötaja vastu midagi ja lisan ülejäärgmises voorus, kuidas kõik kaasõpilased seda isikut *heidivad* ehk *vihkavad*. Ei ole kindel, miks keelejuht O eestikeelsele omasõnale ingliskeelset eelistas, kuid ühe oletusena võib nimetada tähelepanuvajadust. Samuti võis selle tingida ka eelmise vooru sõna *favoriit*,

mis on ka võõrlaen. Kuna üks keelejuht kasutas võõrkeelset sõna, siis võib-olla tahtis seda ka teine teha.

(17)

O: mis=teil kõik tema vastu on

K: ega tema ka just minu favoriit ei ole

O: mina (.) minu jaoks on ta küll jumala lahe (...) ei=nad kõik heidivad

[laikima] – (1 kord) tuleb ingliskeelsest sõnast *like* ja tähendab *meeldima*. Nimetatud sõna on eesti keelde sügavamalt juurdunud seoses Facebooki tulekuga, kuna portaali üks rakendusi on teiste võrgustiku liikmete postitustele (näiteks tekstid, fotod, kommentaarid) meeldivuse avaldamine, n-ö *laikide* panemine (ingl *like*). See tähendab, et kui kellelegi mõne inimese pilt meeldib, siis on rakenduses olemas märk, kuhu saab vajutada, et virtuaalselt enda poolehoidu avaldada. Ka uurimuses osalev keelejuht kasutas keelendit, rääkides, kuidas inimesed Facebookis tema postitust *laigivad* (näide 18). Keelend on igapäevases kasutuses väga levinud ning eestikeelset lauset *Keegi pani meeldib mu pildile* (pigem *Keegi laikis mu pilti*) kuuleb üsna harva.

(18)

E: jee (.) kõik laigivad seda (.) jee

[tuunima] – (1 kord) (ingl *tune*, ee *häälestama*, *kruttima*, *seadistama*). Keelend jõudis eesti tehnikasõnavarasse 1970. aastate keskel (*tuuner*), mis tähistas raadiovastuvõtjat, millel puudusid valjuhääldi ja võimsusvõimendi (ingl *tuner*). Samadel alustel on üle võetud ka verb *tuunima* ja tegevuse lõpptulemus *tuuning*. Nimetatud sõna kasutati alguses palju automaailmas, kus selle tähendus oli ümbertegemine või ehitamine. (Paet, Raadik 2008: 67, 72) Ka analüüsitava materjalis kasutati sõna olukorras, kus keelejuht rääkis enda huvist rallimängude ja sealsete autode tuunimise vastu (näide 19).

(19)

O: /.../ aga nagu selesmõttes=et et mängisin igasuguseid rallimänge=ja et kus=sab autosid tuunida=ja /.../

3.4. Adjektiivid

Selles peatükis esitatakse keeleainestikus esinenud adjektiivid, mille kasutus on mingil põhjusel eripärane – sõnad, mis on omased pigem teismeliste ja mida muud vanusegrupid üldiselt ei kasuta.

3.4.1. Inglise päritolu adjektiiv *naiss*

[*naiss*] – (1 kord) (ingl *nice*, ee *kena*, *sümpaatne*). Nimetatud omadussõna esines keeleainestikus põhimõtteliselt omaette kõnevoorus. Näites 20 rääkis keelejuht enda laagrikogemusest ja keelejuht K vastas selle peale sõnaga *naiss*, andes sõna kasutusega vestluspartnerile tagasisidet.

(20)

O: kolm `tiimi ja nimodi=sis `püiavad üksteist ja=sis mulle väga (.) a mul meeldis=se `tsirkus ka=et sis=se oli nimodi=et (.) mina pidin mingisugune `klouni pidim-`mängima=ja me saime essa `koha

K: aa: (.) naiss

3.4.2. Soome ja vene päritolu adjektiivid

Soome laenudest esines vaadeldavas ainekustikus adjektiivina [*lebo*] (2 korda). Keelendi näol on eesti suulises kõnes tegu sõnaga, mille esinemiskujud, sõnaliigiline kuuluvus ning keelendi tähendus on väga kasutajakesksed ning mida iseloomustab suur varieeruvus kasutuses. Uuritavas materjalis esines *lebo* nii adjektiivi (näide 21) kui ka adverbina (näide 22). Siinsetes kontekstides võib *lebo* tähendus olla *lihtne* või *suva*.

(21)

K: kardate ka vä

T: ei (.) lebo

(22)

M: a `puhu nimodi (.) ambad `ristis (.) `keel suulaes (.) tuleb null lebolt (.) väga `kergelt kui no null tuleb (.) no tähendab kui `viina oled ennem `võtnud

Vene keelest kasutati adjektiivi [*debiilne*] (1 kord) – (vn *дебил*, ee *kerge vaimupuudega isik* (ÕS 2013)). Nimetatud keelend on eesti keeles kasutusel nii substantiivina *debiilik*,

debiil kui ka adjektiivina *debiilne*. Eesti kõnekeeles on sõnal negatiivne varjund ja seda kasutatakse siis, kui räägitakse kellestki või millestki rahulolematult. Näites 23 väljendas keelejuht enda arvamust Vao pagulaskeskuse süütamise kohta.

(23)

O: se=on natuke (.) ma ütlen päris ausalt (.) debiilne juba (.) et mis mõttega sa paned selle maja põlema (.) sa=i tõesti mitte midagi=ju

3.5. Väljendid

Siia peatükki on valitud kõik võõrkeelsed väljendid, mis keeleainestikus esinesid. Väljendid on esitatud esinemissageduse järjekorras.

3.5.1. Ingliskeelsed väljendid

[Vats gõuing on] – (4 korda) (ingl *what's going on*, ee *Mis toimub?*). Näite 24 põhjal on keeruline öelda, miks seda väljendit selles kontekstis on kasutatud. Üks keelejuht rääkis teistele, kuidas tema vanemad enam tema tegemiste vastu huvi ei tunne, mille peale teine keelejuht kasutas nimetud väljendit enda järgnevas kõnevoorus. Esinemispõhjus ei ole selge, kuid nähtub, et ta kasutas seda järjekindlalt ka mitmes järgnevas voorus, kuni lõpuks kordas väljendit kaaskõneleja. Situatsioon jõudis selleni, et väljendi algne kasutaja tunnistas teistele, kuidas ta kasutab tihti ingliskeelseid väljendeid (sellepärast kasutas ka selles olukorras), sest eestikeelne ei tule meelde. Siiski, asendades selle eestikeelsega, ei muutu tähendus kontekstist lähtuvalt selgemaks.

(24)

A: nii palju vats gõuing on noh

A: kuidas öelda noh

E2: mis=asi

A: vats gõuing on

E2: ja:

A: ma=tean (.) mul=on olnd vahel

K: mis=asja=sä ütlesid

A: vas gõuing on

K: aa

A: *ma=i oska nagu* (.) *ma=olen ingliskeeles*

E2: *vats gõuing o:n*

E: *natukene:*

A: *mul=on tihti nimodi=et=õ* (.) *mitte väga tihti a=no vahel ikka juhtub=et [ei=tea eesti keeles]*

Nähtub, et seda väljendit hääldati suulise kõne spontaansuse tõttu erinevalt. Esimesel kahel juhul ütles keelejuht A seda ühtemoodi, kuid kolmandal juhul on kiire kõne tõttu üks häälik kadunud; *o* venitamise võis tingida soov ennast teiste seast esile tõsta.

Väljendid [*tüts not mai kap of tii*] (2 korda) (ingl *that's not my cup of tea*, ee *See pole minu teema*, *See pole minu tassike teed*), [*tüts not mai ting*] (1 kord) (ingl *that's not my thing*, ee *See ei ole minu asi*), [*ai dont laik*] (2 korda) (ingl *I don't like*, ee *Mulle ei meeldi*), [*juu nõu*] (1 kord) (ingl *you know*, ee *Sa tead*) esinevad kõik ühes kontekstis, kus keelejuhid arutlesid selle üle, et vahel on vaja kasutada ingliskeelseid väljendeid, kuna eesti keeles ei ole sobivat vastet (näide 25). Samal teemal on kirjutanud ka Maris Jõks (2013), kes räägib olukorrast, kus 11. klassi õpilane ütles, et inglise keeles on rohkem sõnu enda väljendamiseks kui eesti keeles. Samuti toodi välja, et neil väljenditel on metafooriline tähendus – kui kasutatakse väljendit *that's not my cup of tea*, ei räägita tegelikult teetassist, vaid sellest, et mingi asi ei ole meelepärane – *I don't like coca-cola, because that's not my cup of tea* tähendab, et inimesele ei meeldi kokakoola ja sellepärast ta seda ei joo. Eelneva näite põhjal nähtub ka, et lause esimene ja teine pool dubleerivad teineteist, sest mõlemad toovad välja mittemeeldimise.

(25)

E2: *sest muideks jaa* (.) *muideks on=see=et eesti keeles pole ültse siukseid sõnu nagu=näiteks ingliskeeles*

T: *mõnikord jah*

T: *a=samas=on vastupidi ka*

K: *näiteks mis sõnad=sis*

T: *näiteks vä*

A: *hõmhh*

E: {--}

T: *öelge=se mõni ingliskeelne sõna mida eesti=keeles pole*

E2: hehe

T: nüüd kohe

(...)

E2: neid=on palju (.) või=noh nagu otseselt=mitte sõna kui=siuke fraas või nagu (.)
nagu [ju nõu: nagu]

T: [tõlgid ära]

A: nagu see

E: nagu (.) jälle hehe

A: nagu sul=on eesti keeles fraas nagu=et täts not mai kap of tii eks (.) et=nagu see tähendab näiteks ütled mingi=et (.) mul ei meeldi=ee ai dont=õõ laik=ää (...) ma=i tea ai dont laik kõuk õõ bikoos its not=mai kap of tii (.) se tähendab=et mulle ei=meeldi koka=koola sest=se ei=ole minu teetass eks

K: jah

A: a=se tähendab tegelt=et se ei=ole minu asi (.) mulle ei=meeldi=se (.) [kuna nagu]

E2: [jaa (.)

täts not mai ting]

A: minu värk=se täpselt ei ole (.) noh nagu (.) otsetõlkes on=se värk õige=nagu (.) se=on imelik (.) se=pole nagu teetass

[tu: bää:d] – (2 korda) (ingl *too bad*, ee *halb*, *kahju*, *kahju küll*). Nimetatud väljend on eesti keele suulises argiregistris levinud ja seda kasutasid ka magistrinäidete uurimises osalenud keelejuhid kaks korda. Tähendus *kahju küll* võib tähistada reaalselt kahjutunnet, kuid väljendada ka möönmist või iroonilisust (*Sa oled haige, kahju!* vs *Ma võitsin sind kaardimängus, kahju küll!*). Ühe põhjusena, miks seda eestikeelsele väljendile eelistatakse, võib välja tuua suupärasuse – seda on kiire ja spontaanses kõnes mugavam hääldada. Kasutusjuhu illustreerimiseks on esitatud näide 26, kus kaks keelejuhti esitasid oma hinnangu pagulasteema kohta. Keeruline on välja tuua, kas väljendati reaalselt kahjutunnet või pigem öeldi seda irooniaga. Viimasele võib viidata keelejuht O, kes hääldas sõna *bad* tugevalt ja järsult ning lisas sellele eestikeelse sõna *noh*.

(26)

M: nagu õpetaja `rääkiski täna et `Eesti on nagu selle Euroopa `Liidu lepingule alla andnud ja me oleme `lubanud nagu seda `teha eks

O: mhmh

M: et me=i saa midagi `teha sellele (.) et kui `nimodi sis (.) jah

O: siis tu: `bät noh

M: tu: bā:d jah

[estonian hot boi] – (1 kord) (ingl *estonian hot boy*, ee *eestist pärit kuum poiss*). Väljendit kasutas keelejuht situatsioonis, kus ta rääkis teistele, milline oli tema staatus välismaal elades (näide 27). Inglisekeelse väljendi eelistamist eestipärasele võis tingida asjaolu, et see kannab endas sügavamat tähendust ja selle kaudu saab keelejuht end rohkem esile tõsta; kuna keelejuht tegeles situatsioonis enda kiitlemisega, siis sobib selle ilmestamiseks just ingliskeelne.

(27)

M: hehe (.) pi:

R: mingi paks tüdruk ajas taga mind (.) ma=lin jumala `ehmatunud noh (.) siuke nägu (.) tõsiselt nägu koletisvilmist see (.) kes=se=n see koletis ja: tuhkatrüinu või mis=se on (...) ta=li nagu `koletis

M: {---}

R: jooksis järele kogu aeg

K: kas=sa `meeldisid talle vä

R: ah

K: sa `meeldisid talle vä

R: ma=i tea

O: sa olid sis (.) mängisid `tuhkatrüinut vä

R: \$ma olin=nagu siuke\$ ee estonian hot boi või noh hehe

[kän ai kōu tu te toilet] – (1 kord) (ingl *can I go to the toilet*, ee *Kas ma tohin tualetti minna*). Nimetatud väljendit kasutas keelejuht situatsioonis, kus ta rääkis teistele, millist väljendit ta väiksenä Inglismaal elades oskas (näide 28).

(28)

R: mul (.) ma sain nagu seidsmeaastaseks ja=sis emps tahtis et=ta nagu ikka paneks mu eesti kooli mitte Inglismaale (.) mul olid nagu `sugulased ka seal juba varem (.) sinna elama läind (.) aga nema- nemad nende sugu- tädi=ee `lapsed olid vanemad ja=sis nägu: nad (.) neil oli mingi ingliskeele `põhi olemas (.) ja: jah (.) ja: ega mina eriti seal midagi=ei `õppind (.) ma õppisin ainult=õõ (.) ühe `lause (.) kän ai kõu tu=te toilet ja: rohkem

O: hahaha

R: rohkem mu (.) rohkem mulle: midagi ei jäänd (.) meelde

[ou:maiga:d] – (1 kord) (ingl *oh my god*, ee *jumal küll*, *oh mu jumal*). Nimetatud interjektsioon on omane eesti keele suulisele kõnele ning kirjalikus registris seda üldiselt ei kasutata. Lisaks on ingliskeelsel väljendil pigem negatiivne varjund. Nimetatud väljendit võib pidada pigem ka naistevaheliste vestluste osaks, kuna väljendi ütlemisega kaasneb teatav emotsionaalsus. Ka näide 29 on pärit situatsioonist, kus naiskeelejuht keset videode vaatamist selle väljendiga oma arvamust avaldas. Väljendit võib pidada ka hinnangu andmiseks: videos oli keelejuhile midagi uut, hämmastavat, naljakat, üllatuslikku vms. Esitatud situatsioonis oleks keelejuht võinud kasutada ka eestipärast väljendit *jumal küll*, aga ilmselt annab inglispärane väljend ja eriti selle rõhutatud ja pikemalt hääldatud variant rohkem kõneleja emotsiooni edasi.

(29)

A: ohh (.) se=on tujurikkuja

E2: aa (.) se=on=se

T: {--}

E: ma=olen näinud seda

T: aa (.) kõlarid=sab panna (.) ee allapoole vaj- paned=sis

E2: ou:maiga:d

[thumbs app] – (1 kord) (ingl *thumbs up*, ee *pöidlad üles*). Väljend iseloomustab kaudselt inimese rahulolu millegi või kellegi suhtes. Selle vastandiks on viibe, kus põial on all ning sellel on negatiivne tähendus. Nimetatud väljend ei ole suulises kõnes väga levinud, pigem eelistatakse käega näitamist (pöidlad on üleval). Põhjuseks võib olla mugavus – viipamine on kiire ja mugav ning seda saab mürarikas kohas, kus kõne ei

koostu, kaugelt näidata. Seevastu nimetatud väljendi ütlemine nii eesti kui ka inglise keeles mõjub pigem kohmakalt. Järgnevalt esitatud näites 30 kasutas üks keelejuht siiski väljaõeldud väljendit, kuid videomaterjali puudumise tõttu on tagantjärele raske öelda, kas ta ka käega viipas. Väljendi kasutamise põhjuseks võib tuua asjaolu, et eelnev kõneleja (keelejuht K) tõi välja oma arvamuse, et juhtkonda võib hinnata tulemusega kümme kümnest ning seejärel tahtis O oma hinnangu andmisega eristuda ja pärast sõnaotsimist (*paneme, paus, paneme*) jõudis ingliskeelse väljendini.

(30)

K1: ja ma küsin pigem `juhtkonna kohta präägu

K: hehe

O: a no ok

K: ei väga `ea (.) toimib `hästi (.) toimib `hästi

O: voh:

K: kümme `kümnest

O: paneme=se (.) paneme thumbs up paneme `kohe

3.5.2. Vene päritolu väljendid

[ja ni panimaju] – (1 kord) (vn я не понимаю, ee *Ma ei saa aru*). Keelejuht kasutas seda, kirjeldades emotsionaalselt toidupoes juhtunut. Kuna näites 31 räägitakse venelastest, võib see olla põhjus, miks jutu vahele venekeelset väljendit tarvitati.

(31)

O: sa `tuled Eestisse täpselt nagu `venelased (.) ma lähän kuradi (.) Jaamamõisa Selverisse onje (.) tuleb mulle `vastu mingi russi `perekond (.) kõik=on suuremad kui Titanic onja (.) kõik `räägivad mingi vene keelt onj- (.) küsid midagi=et äkki=te olete näinud õõ et noh kus see asi on vaata (.) kui=ma `ühtegi seda Selveri `töötajat ei nää (.) ja ni panima:ju (.) mis=se minu probleem on (.) mine õpi `eesti keelt (.) `tuled=ee elama minu ilusasse kodumaale (.) sis õpi eesti keel ära=

[oi: pljä:~] – (1 kord) (vn ой бля, ee *oi kurat*). Nimetatud väljendit kasutati emotsionaalses vestluses, kus räägiti koolikiusamisest. Esitatud situatsioonis lisab eelnevalt nimetatud väljendile emotsionaalsust juurde sellele järgnev fraas *näita seda venda*, kus sõna *vend* kannab endas negatiivset varjundit (näide 32).

(32)

O: *oi: pljä::* (.) näita=seda `venda

3.6. Muud sõnaliigid

Järgnevas kahes alapeatükis esitatakse muud enimkasutatud võõrmõjulised keelendid (nt partiklid, interjektsioonid, adverbid jne). Mõned neist on suulises kõnes juurdunud ja aktiivses kasutuses (näiteks *vau*, *vot*), kuid näiteks sõna *mainly* on selline, mille kasutust ei ole töö autor sellises kontekstis varem täheldanud. Sõnad on taas esitatud esinemissageduse järgi.

3.6.1. Muud inglise päritolu keelendeid

[**vau::**] – (7 korda) (ingl *wow*, ee *imustus*, *vaimustus*, *tunnustus* (EKSS 2009)). Keelejuhtide kõnes esines nimetatud interjektsioon kolmel korral ja olenevalt situatsioonist seda kas rõhutati häälikute venitamise või öeldi pigem tagasihoidlikult. Näites 33 rääkis intervjueri, kuidas temal ei olnud ülikooli sisse astudes vaja sooritada akadeemilist testi, millele kaasvestleja reageeris imestunult, väljendades seda sõnalõpuliselt häälikuvenitusega. Sama kordus näites 34, kus keelejuht avaldas imestust enda eelnevalt öeldud sõna kohta. Näites 35 on esitatud situatsioon, kus keelejuht avaldas hämmingut kodutöö üle.

(33)

K: *no ma=i tea* (.) *siis=ei olnud neid akadeemilisi teste ni=palju ei=pidand tegema* (.)
kõik=kes lävendi ületasid olid sees=ja oligi kõik

E2: *vau::*

(34)

R: *leidsid igast varju `sõnusi sõnusi vau:: mis `sõna see=li* (.) *varju `sõnu et=e `öelda=et me lähme `tobi tegema* (.) *sealt tuli `väga uvitavaid `asju /.../*

(35)

R: *eile istusin=õ meil oli kodutöö vaadata *`ühiskonna kodutöö* (.) *vau* õõ oli `vaadata aktuaalset kaamerat ja sis kas teevee `kolme=või reporterit /.../*

Seitsmest korrast neljal esines *wow* häälduses *vou*. Erinevate hääldusvariantide põhjuseks võib olla kiirus, spontaansus ja emotsionaalsus. Näites 36 on esitatud

keeleainestikust ilmnenud *vou* kasutusjuhud, mida on sarnaselt eelmisega hääldades venitatud.

(36)

K: minu tutipeo päeval oli=se jah

E: vo:u

A: ja=i keelatud ära

E2: vou: vou:

[sorri] – (6 korda) (ingl *sorry*, ee *vabandust*). Näites 37 on näha, kuidas keelejuht räägib teistele enda kogemusest vene lastega, kes ei osanud eesti keelt. Lause keskel olev *sorri* esineb pigem täitesõnana ega tähenda, et keelejuht kellegi ees vabandab, vaid pigem võib selles kontekstis tajuda sõnal *sorri* iroonilist varjundit. Näites 38, kus üks keelejuht teist kiita ja motiveerida püüdis, alustas teine kõnevooru sõnaga *sorri*, mis ei tähendanud ka selles kontekstis päriselt vabandamist ja millel oli pigem humoorikas alatoon – seda võis ka keelejuhi hääletoonist välja lugeda.

(37)

R: /.../ ma ütisin=neile `stopp (.) me=i `räägi vene keeles (.) ma saan aru=et=me `peame austama ka neid=aga sorri sa=led `noor (...) miks=sa ei `räägi eesti keelt /.../

(38)

R: kui=sa õpid ja `pingutad sis=sa saad `hakkama

O: sorri (.) se=i ole üks mu `tugevatest külgedest hehe

[meinli] – (2 korda) (ingl *mainly*, ee *peamiselt*, *eeskätt*). Nimetatud sõna puhul ei ole tegemist suulises kõnes väga levinud sõnaga, kuna eesti keeles on suupärane ja laialt kasutatav sõna olemas. Näites 39 kasutas keelejuht O dubleeritud varianti. Näitelausele eelnes kontekst, kus keelejuhid rääkisid teemal, kust nad on korgijoogi leviku kohta informatsiooni saanud. Teised keelejuhid tõid allikatena välja kooli ja interneti ning seejärel kasutas keelejuht O sõnu *meinli meinli*:

(39)

K: ei=ma `mõtlen seda=et=te teate et praegu Tartus=se `probleem on

O: a: ei

M: internet

O: internet jah

R: internet

O: levib `ringi

K: feissbuukis vist isegi oli

M: ja: oli ka

R: jah

O: meinli meinli

Samas on huvitav, et mõni voor edasi kasutas sama keelejuht eestikeelset sõna *enamasti* (näide 40). Kuna mõlemaid keelendeid – nii eestikeelset kui ka ingliskeelset – esines vaid ühel korral, on raske öelda, millest nende kasutus johtus.

(40)

K: ma käin ka: välja palju=aga ma (.) `huvitav kus=ned põhikohad on=sis (.) ööklubis vä

O: enamasti [küll]

[kammoon] – (1 kord) (ingl *come on*, ee *ole nüüd*, *no kuule*) on eesti argivestlustes aktiivses kasutuses olev keelend ja seda kasutatakse pigem suulises kui kirjalikus kõnes. Samas on sõnal *kammoon* pigem negatiivne alatoon, mis väljendab teatud määral rahuolematust millegi või kellegi suhtes ja seda illustreerib ka näide 41, kus keelejuht rääkis, kuidas teda häirib, kui sõbrad talle pärast kooli ette teatamata ukse taha lähevad.

(41)

O: /.../ ja=sis vahepeal `nimodi ka=et (.) no se käib `närvidele (.) näiteks (.) kooli pealt (.) otse koolist `tuleb=ja sis mõned inimesed noh on nimodi=et kohe tulevad `ukse taha sulle=et tule `õue (.) tule `õue (.) no kuule kammoon (.) ma=tlen `koolist ma ma=i `tule präägu õue /.../

[vuatt] – (1 kord) (ingl *what*, ee *mis*, *mida*) on sõna, mida inglise keeles kasutatakse küsimuste vormistamiseks, kuid eesti keeles väljendatakse sellega pigem hämmingut ja

üllatust ning see asub kõnevoorus üldiselt üksikliikmena. Näites 42 on näha, kuidas keelejuht M rääkis teistele sellest, kuidas Leedus pood väga kaugel oli. Kaaskõneleja O oli sellest hämmingus ja väljendas emotsiooni sõnaga *what*. Märkimisväärne on lõpuvenitus, mis viitab eriti imestunud olekule.

(42)

M: =`Prisma: ja: oli poole tunni `kaugusel (...) mitte `ühelgi (.) `ühtegi lähemat poodi ei `olnud seal

O: vuatt

3.6.2. Muud vene ja prantsuse päritolu keelendid

Vene päritolu sõnadest esines kõige rohkem sõna [*vot*] – (16 korda) (vn *вот*, ee *vaat*, *näe* (EE 2012)). Näites 43 esines see kokkuvõtva lauseosa alguses. Sama näite keelejuhi Š kõnevoorus esines see lausungi lõpus, mis oli märguandeks, et kõneleja on enda kõnevooru lõpetanud ja selle sõna rõhuline lõpp andis märku, et kõneleja tahtis enda eelpool esitatud jutu rõhutatult kokku võtta. Näide 44 illustreerib, et *vot* võib esineda ka väga lühikestes lausungites, samuti on sama näite lõpus näha, kuidas *no vot* moodustas omaette kõnevooru, andes eelnevale jutule teatud etteheitva varjundit.

(43)

A: otsida oskad=ja nimodi (.) vot seda moodi on=ned lood

Š: /.../ vahepeal (.) mm ja: mulle meeldib ka: `reisida (.) kuigi ma=i reisi `palju (...) vot:

(44)

K: no: vot (.) sinu `võit

O: no eile jah (.) sellepärast eile nad `tulid {-} aga `täna (.) täna mingi räägitakse {-}

K: eile oli `ka: koolipäev

(...)

O: ei=no vahet=ei `ole ju

K: no vot

[*davai*] – (2 korda) (vn *давай*, ee *hästi*, *olgu*). *Davai* on eesti suulisesse keelde väga juurdunud keelend, millel on mitu erinevat tähendust. Esiteks võib tähendus olla *hea küll*, *olgu* ja teiseks saab seda kasutada, kui soovitakse kedagi mingis tegevuses

ergutada (näiteks *Davai, lähme nüüd!*, mis vihjab sellele, et väljendi ütlejal on kiire ja ta soovib ruttu minna) (Rebane 2014: 41). Selles uurimuses esines sõna kahel korral üsna sarnases situatsioonis, mõlemal korral tähenduses hea küll või olgu (näide 45).

(45)

A: eesti keele esimene proovieksam oli=nagu suvaliselt nagu=et (.) nädal aega enne öeldi=et [davai teeme]

O: ja sis ((õpilase nimi)) lihtsalt nägu (.) ((õpilase nimi)) oli nägu (.) ta=li (.) ta oleks võind lausa `raha küsida nimodi=et davai `viiekas [sis ära `tõuseb]

[što] – (1 kord) (vn *что*, ee *mis*, *mida*). Uuritavas materjalis esines keelend ühe korra. Näites 46 on esitatud situatsioon, kus üks teismeline rääkis olukorrast, kus ta küsis kelleltki *wifi* kohta inglise keeles ja sõnaga *što* tõi esile selle inimese reaktsiooni, kellele küsimus oli esitatud. Selles näites oli huvitav, kuidas keelejuht põimis ühte lausesse nii eesti, inglise kui ka vene keele. Erinevate keelte põimimise/erinevate keelte korraga kasutamise põhjuseks võib olla tähelepanu saamise või teistest erinemise vajadus (Pedaja 2006: 28). Võrdselt venekeelse sõnaga *što* oleks keelejuht võinud lause lõpetada ka ingliskeelse sõnaga *what*, kuna see on samuti eesti kõnekeeles laialt levinud ning ilmselt tunneb seda ka keelejuht. Konteksti oleks sobinud ka eestikeelne sõna *ah*, mis on nooremate inimeste mitteametlikus suulises kõnes väga levinud.

(46)

O: vaata lähäb ka `sinna (.) ekskjus=me (.) tu=ju äv `vihvi (.) što hehe

[paka:] – (1 kord) (vn *поба*, ee *nägemist*). Sõna kasutatakse peamiselt mitteametlikes situatsioonides, kuna see on mugavam ja suupärasem kui näiteks sõna *до свидания*. Näites 47 on keeruline öelda, mis tingis sõna *pakaa* esinemise. Esiteks võis keelejuht, kes seda kasutas, valesi kuulda väljendit *alahua praagi* ja intervjueri küsimise peale vastata enda kuuldud variandi *allah paka:*. Teiseks võis keelejuht M alustada parandust, kuna eeldas, et intervjueri ei pruugi arabiakeelsest väljendist aru saada, sest ka hilisemas kõnevoorus tuli välja, et *alahua praagi* tähendab keelejuhtide sõnul *jumal olgu minuga*.

(47)

O: /.../ `neegripoiss kellel=on mingi `tuumavöö küljes noh ja=sis teeb alahua praagi ja kõik `lendab

/.../

K: ja: (.) aga mis=sa enne ütlesid

M: allah paka:

O: alahua praag

Prantsuse laenuna on kasutatud üks kord sõna [*pa:rdõn*] (pr k *pardon*, ee *vabandust*, *andestust*). Näites 48 kirjeldas keelejuht situatsiooni oma lähedasega, kes lennujaamas kogemata tundmatu inimesega kokku põrkas. Huvitav on näites keelemäng: keelejuht hääldas selle sõna pikalt venitades, mis võib viidata sellele, et ta tahtis kuidagi endale tähelepanu haarata või teistele enda keeleoskust näidata.

(48)

A: mul=oli nimodi=et see ää poolõde elab Londonis (.) töötab seal (.) ja sis kui=ta tuli Eestisse (.) sis läksime lennujaama vastu (.) sis=ta kuidagi komistas {--} pa:rdõn (.) sis=ma nagu kus mis (.) sis=ta=mingi oi sorri sorri (.) nagu=et=sa oled harjund ja=sis

3.7. Keelend *okei*

Magistritöö keelejuhtide kõnes esines väga palju ka inglise laensõna *okei*, mille kasutusolukorrad olid üsna erinevad. Eestis on *okei* kasutust uurinud näiteks Maike-Liis Rebane, kes oma magistritöös analüüsis Ženja Fokini suulist kõnet, leides sealt samuti mitu funktsiooni, mida *okei* suhtluses kannab. Näiteks võib *okei* tähendada nõustumist, olla teema vahetuse algataja või adjektiiv. (Rebane 2014: 46–50)

„Eesti keele seletava sõnaraamatu“ järgi on *okei* argikeelne sõna, mida kasutatakse peamiselt suulises kõnes (EKSS 2009). Slängisõnaraamatu veebiversiooni (EESS 1990) põhjal võib sõnal *okei* välja tuua mitu erinevat varianti, mis suulises keelekasutuses esinevad – näiteks *okeints*, *okeisha*.

Okei-d võib pidada väga populaarseks keelendiks üle maailma ning sellel on mitu funktsiooni. Esiteks saab *okei* kaudu edastada enda nõusolekut millegi kohta või anda

kõnelejale märku, et teda kuulatakse. Samuti võib *okei* esineda lause alguses, haarates sellega tähelepanu või anda märku, et uus informatsioon on tulemas. *Okei* võib esineda nimisõnana, tegusõnana, omadussõnana, adverbina ja ka hüüdsõnana (Metcalf 2011: 1, 4, 10).

Magistritöö keelejuhtide kõnes esines *okei* 44 korral (ingl *okay*, ee *hästi*, *hea küll* (EKSS 2009)). Lisaks esines ka topeltvariant *okei-okei*.

Näites 49 on esitatud situatsioon, kus intervjuuerija ja keelejuht vestlesid omavahel ja keelejuht R kasutas sõna *okei* olukorras, kus ta andis märku, et sai intervjuerijast aru ja nõustub temaga. Just nõustumise ja kuulamise märgiks kasutatakse *okeid* kõige rohkem. Sellises kasutuses esineb *okei* üldiselt üksinda kõnevoorus ja jääb teise kõneleja voorude vahele.

(49)

K: no=ta kuskilt {-} kanepit ja: jäi `vahele (.) lapsel=oli `vähk (.) et `vähendada valusid

R: ja siis=läks `vangi sellepärast

K: no või ma=i tea kas `vangi aga `mingi karistuse ta `sai igatahes

R: okei

Näide 50 kirjeldab situatsiooni, kus keelejuht O kasutas sõna *okei* olukorras, kui ta tahtis teiste tähelepanu ja andis sellega märku, et uus informatsioon on tema kõnes tulekul.

(50)

O: minu meelest tegelikult (.) ma=i nää (.) okei=ma olen päris aus (.) tegelikult=õõ (.)

mina isegi nägu (.) ma=i taha nüüd olla `halb inimene ega midagi (.) ma=i taha kedagi

ära tappa aga nägu kui mul oleks `võimalus (.) nägu keegi maailmas kõrvaldada (.)

mingi `siuke tõsiselt `halb inimene (.) sis=ma `tõesti teeks seda ilmselt

Okei võib esineda ka adjektiivi rollis, andes kellegi või millegi kohta hinnangu, mis üldiselt on neutraalne. Näites 51 kirjeldab keelejuht R enda kooli juhtkonda ja õpetajaid. Alguses nimetas, et õpetajad on väga toredad ja seejärel jõudis juhtkonna juurde, keda peab *okeiks*. Siin näites võis *okei* neutraalsusele viidata ka topelt *päris*, mille vahele jäi ka keelejuhi lühike mõttepaus.

(51)

R: ei ma (.) ma olen `hästi palju muidu sellest teemast üldiselt pidand `rääkima sest õpilasesindusel oli ka vahepeal täielik `jama (.) ma=i tea (.) mina `arvan lissalt=et meie (.) ja `ültse koolist=et meil on `väga toredad õpetajad (.) ja tegelikult `juhtkond on ka selline noh ütleme ni=et päris (.) päris okei

Teatud juhtudel võib *okei* kasutus olla ka mitmeti tõlgendatav. Näites 52 võis *okei* täita nii adverb (kas on hästi...) kui ka adjektiivi funktsiooni (kas on hea...).

(52)

R: /.../ peaks `küsima inimese käest otse=et kas=on okei kui=me ütleme sulle nii nagu=me kutsume sind `nii /.../

Näites 53 kasutas keelejuht *okei*-d eneseerandamisel:

(53)

R: ja (.) mingil `määral (.) või=sis võtad pastaka ja lissalt `sodid senikaua kuni `pastakas saab tühjaks (.) *okei* mitte nii kaua ma ka=ei `viitsi (.) või mingi selline `tegevus tuleb `leida (.) se=on sama=et kui=sa noh `inimene kui närviline on sis=ta `ikka nagu jah

Näites 54 kasutas keelejuht *okei* topeltvarianti *okei-okei*, mis võib esineda ka nõustumise või järeleandmise tähenduses. Siinses näites esines *okei* topeltvariant teema kokkuvõtjana, kandes endas naljatlevat varjundit. Sellele järgnes pikk paus ja uus ning tõsisem teema.

(54)

R: sama `siin aga vaata (.) vaata kus=ma `präägu olen {---}

K: koolis

O: sa=led `koolis (.) ega=sa paremas kohas `küll=ei ole hehe

M: hehe

K: okei-okei

Näites 55 alustati *okei*-ga teemapöört. Keelejuht R rääkis alguses kellegi tulemisest ning seejärel kasutas sõna *okei* ja alustas teist teemat.

(55)

R: mhmh (.) no=ja siis kui need ((nimed)) need `tulevad (.) okei (.) nüüd=nad on täis`ealised neile ei saa midagi `õelda aga sis=kui nad `nooremad olid siis nad

Nagu eelnevast nähtub, on keelejuhtide kõnes sõnal *okei* mitu funktsiooni – nõustumise märkimine, teemamuutuse algatamine, teema kokkuvõtmine, järeleandmise märkija. Lisaks esines *okei* adjektiivi ja adverbina.

3.8. Nimed

Ingliskeelset sõnavara kasutatakse ootuspäraselt ka toodete, suhtlusvõrgustike ja muu taolise nimedes. Samas on oluline ära märkida, et tegemist on rahvusvaheliste nimedega, mida üldiselt ei tõlgita ja seega on loomulik, et keelejuhid neid sellisel kujul kasutasid. Siiski annab see lisateavet teismeliste ingliskeelsete huvide kohta ning ülevaate erinevate sõnade ja väljendite võimalikust päritolust.

Kuna praegu on tehnikamaailmas juhtival positsioonil **Apple'i** tooted, siis on loomulik, et seda uurimuse keelejuhid kasutasid. Näiteks esines kaks korda sõna **iPhone** ja ühe korra **Windows Phone**. Mõlemad esinesid situatsioonis, kus keelejuhid arutlesid, kumb telefon on parem (näide 56).

(56)

O: aifõun on minu silmis: jumala ülehinnatud asi

M: tegelt on küll

O: sa `saad mingi kolmesaja dollari või euro eest sad kaks korda `parema asja (.) või noh kas just kaks `korda parema aga no sama väärilise asja

M: noo võid teha küll `võrdluse (.) võtad aifõun neli essi näiteks (.) se=n ka kuskil kolmsada nelisada (.) selle eest=sä `saaksid juba ma=i tea mis telehvoni näiteks (.) mingi vindõus fõun mis=on kaks `korda võimsam (.) ja aku kestab kauem=

Samuti esines filmiteemalist sõnavara (nt **Cartoon Network**) (näide 57):

(57)

O: aasta otsa on ikka `päris pikk aeg (.) nägu (...) mina `õppisin enda ingliskeele noh=õ (.) ilmselt multikate peal (.) se kartuun netvõrk oli=se `kanal mida=ma vaatsin kogu=aeg

Analüüsitavas materjalis esines palju inglispäraste nimede kasutamist, millest peaaegu poole moodustasid kaasaegsed internetiportaalid, suhtlusõrgustikud ja sotsiaalmeedia. Lisaks nimede väljatoomisele on esitatud ülevaade ka nende esinemissagedusest. Järgnevalt on esitatud loetelu erinevatest internetiportaalidest ja mobiilirakendustest, mida keelejuhid kasutasid.

Kõige rohkem kasutati sõna **Facebook**, mis esines keelejuhtide kõnes 13 korral. *Facebook* on praegusel hetkel populaarseim suhtlusõrgustik maailmas. Ameerikas korraldatud uuringust selgus, et peaaegu pooled valimis osalenud 8–17-aastased noored kasutavad seda iga päev (Lauricella jt 2014: 362). *Facebook* on väga populaarne ka Eestis ja seetõttu on loomulik, et keelejuhid suhtlusõrgustikust ja selle kasutamisest räägivad. *Facebook* on tõlgitud eesti keelde ka kui *näoraamat*, kuid populaarsem on rahvusvaheline nimi, mida kasutatakse üle maailma. Nimetatud suhtlusõrgustiku kasutamisest on tulnud keelekasutusse ka verb *laikima*, mida käsitleti inglispäraste verbide peatükis ja mille kasutamisel eelistatakse samuti ingliskeelset sõna omasõnale (vt ptk 3.3.1.).

Järgnevalt on esitatud näited situatsioonidest, kus sõna *Facebook* kasutati. Näites 58 rääkis üks keelejuht teistele minevikus toimunud situatsioonist ja kasutas selles kolm korda sõna *Facebook*. Samuti kõlas see vastusena intervjuueerija küsimusele, milliseid mobiilirakendusi keelejuhid kasutavad (näide 59).

(58)

A: minu arust kõige parem eksami lugu=õõ pärineb (.) (nimi) räägime meile=et ä oli nimodi=et oli=õõ siis konsultatsioon ennem eksameid (.) jaa oli (.) oleks saand nädal `aega käia (.) ol- esmaspäeval oli ka: eksam ja sis seal kolmapäeval lõppesid vist tunnid (.) eii (.) `teisipäeval lõpsid=sis tunnid ja siis kolmapäev ja neljapäev olid=sis konsultatsioonijad kaks päeva (.) reedel ei=olnud (.) ja siis üks türuk ja sis=se türuk üks türuk oli (nimi) feissbuukis `sõber (.) jaa ta kogu=aeg käis kogu=aeg käis=ta `rannas päevitamas (.) ja=sis nendel kahel päeval kui oli konsultatsooni`aeg (.) siis ta ka oli (.) ei olnud konsultatsoonis (.) a postitas feissbuuki kes tuleb minuga `randa (.) mõlemal kahel päeval (...) ja=sis (.) ja=sis noh (nimi) vaatas=et no=jah (.) rannas on (.) ei tule=et okei (.) ja=sis reedel saadab se tüdruk feissbuuki (nimi) saatis sõnumi=et

(..) reede ommikul=et kas=ma täna saan tulla (.) ma tean=et konsultatsioon=on läbi
aga kas=ma täna saan tulla (...) ja=sis (nimi) oli sa- öelnud talle et (.) et ei saa kahjuks
et ma pea- ma lähen päevitama

(59)

O: no põhimõttelt sul=on läbi `aegade kõige parem nutitelefon (.) muud midagi

R: \$jaa\$ (...) et (.) no Feissbuuki ja need veab `välja ni=et seal {---}

K: mis=ee neid äppe te `veel telefonis kasutate

Š: [Feisbuk]

A: [Feisbuk]

Lisaks *Facebookile* oli keelejuhtide kõnes populaarne ka *Snapchat*, mis esines kokku
kuuel korral. Tegemist on noorte seas levinud mobiilirakendusega, kus saab sõpradega
suhelda ning üksteisele pilte ja videoid saata. Kuna rakendusel puudub eestikeelne nimi,
kasutatakse seda inglise keeles. Näitest 60 on näha, kuidas keelejuhid nimetasid enda
põhiliste kasutatavate mobiilirakenduse seas ka *Snapchatti*.

(60)

K: mis=ee neid äppe te `veel telefonis kasutate

Š: [feisbuk]

A: [feisbuk]

R: snäptsät

A: [twitter]

Š: [snäptsät]

R: feisbuk

A: ee (.) feisbuk twitter ee instagramm snäptsät=on `põhilised nägu

Keelejuhtide seas osutus populaarseks ka mobiilirakendus *WhatsApp*, mida nimetati
kõnes neli korda. *WhatsApp* on samuti suhtlusvõrgustik, mis on kasutajatele tasuta ja
mille kaudu saab üksteisele sõnumeid saata. Uurimuses osalenud keelejuhid tõid välja,
et see rakendus on hea, kuna selle kaudu saab tasuta näiteks välismaalastega suhelda
(näide 61). Kuna nimetatud mobiilirakendusel eestikeelset nime ei ole, siis on
arusaadav, et seda kasutatakse algupärasel kujul.

(61)

R: mul=on Vatsapp ka: (.) se=n selleks=et [ma saaks `välismaalastega] ka `suhelda /.../

R: tasuta `sõnumeid saata=ja

Š: ma räägin `emaga seal

K: Snäptsätis=vä

Š: ei: (.) Vatsapis

Kolmel korral kasutasid keelejuhid sõna **Messenger**, mis on nutitefonis kasutatava **Facebooki** sõnumiside-rakendus, kus kasutajad saavad üksteisega kiiresti ja mugavalt suhelda. Nagu **WhatsAppil**, ei ole ka **Messengeril** eestikeelset vastet ja on kasutusel inglise keeles, mis on rahvusvaheliselt tuntud. Näites 62 on näha, kuidas keelejuht tõi oma vabaaja tegevuste hulgas välja nutitefonis **Messengeri** kaudu teistega suhtlemise.

(62)

M: nägu näha `hetkel mul pole telehvoni kaasas (.) aga muidu: ma=len siuke \$kahe telehvoni inimene\$ (.) ei tegelt ühes on sim=kaart (.) teises ei=ole: (.) ja siis=se `teine kus ei=ole (.) se=on `rohkem nagu vabaaja telehvon (...) nägu netis `istumine (.) feissbuukis `suhtlemine (.) messendšeris `suhtlemine (.) feissbuuk (.) skaibis istumine ja `mängimine

Keelejuhtide kõnes esines ka kolm korda sõna **Twitter**, mis jääb oma populaarsuselt nii kasutajate hulga osas kui ka keelejuhtide kõnes näiteks **Facebookile** alla. Sama tulemuse tõi välja ka Lauricella jt (2014: 361), kes nentisid, et **Twitteri** kasutamine on võrreldes **Facebookiga** tagasihoidlikum. Järgnevalt mõned näited kasutusjuhtudest (näide 63).

(63)

K: mis=ee neid äppe te `veel telefonis kasutate

Š: [Feisbuk]

A: [Feisbuk]

R: Nnäptsät

A: [Tvitter]

Š: Snäptsät]

R: Feisbuk

A: ee (.) Feisbuk Tvitter ee Instagramm Snäptsät=on `põhilised nägu

R: /.../ või no ma `lugesin ühe selle tüdruku `twitterit ja=sis ä ta=oli sinna `kirjutanud et=õ et kuidas=sa `aru=ei saa et kui=ma (.) mõtlen=ju ainult `sinust ja: nimodi ja nii edasi onju ja=sis=et a mind `tahavad=ju ni `paljud ja=et kuidas=sa `aru ei saa et=ma tahan ainult `sind või \$midagi sellist\$ nagu

Keelejuhid kasutasid enda kõnes kolm korda ka sõna **Skype**, mis on samuti sõpradega suhtlemise võrgustik. Nagu ka eelnevatel rakendustel, puudub ka sellel eestikeelne nimetus ja seepärast kasutati rahvusvahelist nime (näide 64).

(64)

K: jah (.) arvutimäng ja sis=seal on `Skaip ja=sis klassivendadega `räägime ja=sis `mängime ja se=ngi (.) õõ nagu minu jaoks sisustatud `aeg

K: hehe (...) ei ole klassive- (.) klassivend `elistab Skaibis (.) sis=me `räägime (.) sis=me oleme `mängu ja=sis

Kolmel korral kasutasid keelejuhid ka nime **Instagram**, mis on mobiilirakendus, kus kasutajad lisavad enda pilte ja teised saavad neid kommenteerida ja *laikida* (vt ptk 3.3.1.). Näites 65 on esitatud kasutusjuhud.

(65)

K: mille jaoks=te `pilte teete

Š: ee (.) Instagramm hehe

A: ee (.) Feisbuk Ttwitter ee Instagramm Snäptsät=on `põhilised nägu

Kahel korral kasutasid keelejuhid nime **Youtube**. Keelejuhid mugandasid nime häälduskuju eestipäraseks ja kasutasid kahte hääldusvarianti (näide 66).

(66)

M: jüütüüb hehe

O: näiteks ja: joutuub=ja aga nägu eriti

Teistest vähem, kuid siiski kasutati ka ühe korra sõna **Tumbler**, mis on samuti rakendus, mida saab kasutada nii arvutis kui ka nutitelefonis ning mis on üle maailma ja ka Eestis väga tuntud. Järgnevalt on esitatud näide 67, kus keelejuht võttis telefoni välja ja hakkas nimetatud rakendust kasutama (*Tumblerisse*).

(67)

E2: ma=lähen Tumblerisse

Lisaks inglisepärase nimede kasutamisele tuli keelejuhtide kõnest välja, et teismeliste elus on väga olulisel kohal nutitefonid ja mobiilirakendused, mida kasutatakse iga päev ja mille abil saab sõpradega suhelda. Sellest tulenevalt esines teismeliste kõnes palju ingliskeelseid nimetusi, kuna eesti keeles vastavad sõnad puuduvad. Võib öelda, et mida rohkem noored erinevaid rahvusvahelisi rakendusi kasutavad, seda suuremaks muutub ka ingliskeelsete nimetuste osakaal nende kõnes.

3.9. Koodivahetus

Keelejuhtide kõnes esines rohkesti koodivahetust. Koodivahetus on nähtus, kus ühes vestluses või lausungis kasutatakse vaheldumisi mitut keelt (Verschik 2004: 26). Ka eelnevates võõrlaene käsitlevates peatükkides esitatud näidete puhul võib teatud määral koodivahetusega tegemist olla, kuid töö autor otsustas siinses alapeatükis esitleda kaht näidet, milles nähtub kolme keele vahelduv kasutamine.

Näide 68 markeerib olukorda, kus keelejuht O kasutas ühe lause piires kolme keelt. Alustas eesti keeles, jätkas inglise ning lõpetas vene keeles. Keelejuht kirjeldas olukorda, kus keegi noor läks välismaal olles hosteli vastuvõtulauast interneti kasutusvõimaluste kohta uurima, kasutades inglise keelt ning talle vastati vene keeles.

(68)

O: vaata lähäb ka `sinna (.) ekskjus=me (.) tu=ju äv `vihvi (.) što hehe

Näites 69 kasutatakse ühe vestluse piires samuti kolme keelt. Esitletakse situatsiooni, kus keelejuht K rääkis enda kogemusest Maltal, kus liinibussi peatamiseks tuleb käega viibata. Olukorra seletamiseks rääkis keelejuht K teistele, kuidas bussi peatada. Neli kõnevooru toimusid eesti keeles, seejärel tõi keelejuht R sisse venekeelse lause *nuu pagadi*, viidates ilmselt venekeelsele multifilmile, kus esineb selline käeviibutus. Huvitav on asjaolu, et lõppu lisas ta eestikeelse sõna *see*. Seejärel tegi keelejuht K eestikeelse vahemärkuse *ja:ja* näol ning keelejuht O tõi taas sisse venekeelse väljendi, hakates ütlema *nu sajets*, kuid mille ta pooleli jättis ja inglise keelse *nu nu pas* (inglise

keeles *nu bus*) ütles. Seejärel kordas keelejuht K taas venekeelset ja viimasena lisas O veel ingliskeelse väljendi:

(69)

*K: enam-vähem ja sis se ongi=nagu kõige suurem asi millega=ma ei ole nägu ära
`arjund=et peab pussile `lehvitama=et `peatuda*

*O: aga kas (.) kui puss sõitis `mööda kas=sa kuidagi ned- (.) kas=sa kuidagi `vihane (.)
näitasid oma `viha välja ka kuidagi*

K: ja: `rusikaga näitasin nägu

M: hehe

*K: aga seal=on selline `asi et seal=on nagu parempoolne `liiklus ja=sis nagu `peegel
on teisepool ni=et sellest kasu ei `olnud*

R: nuu pagadi: see

K: ja:ja

O: nu sa- (.) nu nu pas

K: nu sajets (.) nu pagadi:

O: nu pas noh

3.10. Peatüki kokkuvõte

Võõrlaenude peatüki põhjal saab öelda, et teismeliste kõnes esines palju teiste keelte mõjutusi ja laene. Selgus, et põhiline keel, kust laenud pärinevad, on inglise keel. Laenude arvult teisel kohal oli vene keel ning vaid paar laenu esines soome ja prantsuse keelest. Oluline oli ka see, et laenkeelendid esinesid erinevates sõnaliikides – oli nii substantiive, verbe, adjektiive, väljendeid kui ka muid sõnu. Samuti esines koodivahetust, kus põhilisteks vahelduvateks keelteks olid eesti, inglise ja vene.

Ühe põhjusena, miks inglise keele kasutus nii suur oli, võib välja tuua asjaolu, et teismelised kasutavad väga palju ingliskeelsed suhtlusvõrgustikke ning mängivad ingliskeelseid mänge. Kuna seal käib suurem osa tegevusest just selles keeles, jääb see ka noortele külge ja mõjutab nende keelekasutust.

4. SLÄNGISMID TEISMELISTE KEELES

Järgnevates alapeatükkides on esitatud keeleainestikus esinenud slängismid. Kõigepealt antakse ülevaade slängisõnade kohta, mida kasutati substantiivide märkimiseks, seejärel sõnad, mida kasutati mingi tegevuse esitamiseks ning lõpuks sõnad, mida kasutatakse juhul, kui räägitakse mingist isikust. Selles peatükis on tulemusi võrreldud Mai Loogi 1991. aastal ilmunud „Esimese eesti slängi sõnaraamatuga“ (edaspidi sõnaraamat) ja Kätlin Vainola ja Lemmit Kaplinski 2003. aastal ilmunud „Eesti slängi sõnaraamatuga“ (edaspidi sõnaraamat). Tulemused on esitatud sageduse järgi ehk kõigepealt sõnad, mida esines kõige rohkem. Sõnad, mis esinesid ühe korra, on esitatud tähestikulises järjekorras. Analüüsitav keelend on näitelause all joonitud.

Samuti tuuakse neljandas peatükis välja analüüsist ilmnenuid tulemusi *kas*-liite, vandesõnade *kurat* ja *raisk* kohta ning esitatakse ülevaade leksikaalselt varieerunud sõnadest.

4.1. Substantiivid

Kokku on esitamiseks valitud 11 sõna. Sõnade valikul lähtus autor sellest, et need oleks niisugused, mis vastaksid vähemalt ühele järgmistest kriteeriumidest: 1) ei esine nimetatud tähenduses ÕS-is, 2) oleksid omased keelejuhtide kõnele ja ei oleks laialt levinud või kirjakeelsed, 3) esineksid kas Loogi „Esimeses eesti slängi sõnaraamatus“ või Vainola, Kaplinski „Eesti slängi sõnaraamatus“.

boršisupp, ühepajatoit – (5 korda) sõnu kasutatakse rahvuste segunemise tähenduses. Neid kasutasid keelejuhid siis, kui räägiti pagulasteemadel (näide 70). Nimetatud sõnad on oma slängilise tähenduse saanud toitude järgi, lähtudes nende paljudest koostisosadest.

(70)

*O: noh (.) näiteks `Inglismaal ma saan aru küll=et jah=et `tudengid ja värgid aga no (.)
`Inglismaal se=on tõsine boršisupp juba mis=seal on (.) seal=on igast `värvi inimesi (.)
Uuessaa samamoodi (.) aga: üks nägu=*

R: =ühepajatoit

O: ühepajatoit noh /.../

pläma – (2 korda) on sõna, mis viitas mõttetule jutule (näide 71). Samas tähenduses esineb see ka nii Loogi (1991: 40) kui ka Vainola, Kaplinski (2003: 184) sõnaraamatus:

(71)

*M: samas: (.) e `vaheaeg kuskil `keskel sis=sul tuleb küll isu `kooli tulla (.) a `kooli
tuled sis=nagu ((õpilase nimi)) siis (.) mõttetutes tundides (.) mõttetute pläma ümber
kirjutamine /.../*

ants – (1 kord) viitas amfetamiinile (näide 72). Samas tähenduses esineb keelend ka Vainola, Kaplinski (2003: 16) sõnaraamatus:

(72)

K: a millepärast sul nii `kiire on koguaeg

O: ilmselt sellepärast=et `tegevusi on=ni palju hehe

K: näiteks

M: inimesed teevad antsu {-}

EHH – (1 kord) nimetatud lühend tähendab eesti hip-hoppi. Kui keelejuht rääkis, kasutaski ta lühendit, mitte ei öelnud pikalt välja (näide 73). Seda võib pidada selle muusikastiili kuulajate omapäraseks slängiks, millest teised esmapilgul võib-olla aru ei saa. Kuna ühe rühma inimesed, kes selle muusikastiiliga seotud on, mõistavad üksteist, siis on suulises kõnes mugav erinevaid lühendeid kasutada.

(73)

*O: oi: ma selle `muusika kohta nii palju=et õ igas muusika=sis (.) stiilis on mõni `hea
laul et=õ põhimõtselt no (.) küll läheb (.) mina kuulan `rohkem seda ehhi (.) seda eesti
hip-hoppi ja=ültse seda hip-hoppi `stiili*

kivi (1 kord), **kama** (1 kord), **üks g** (1 kord) – kasutatakse olukordades, kui räägitakse kanepist. *Kivi ja kama* on kanepi nimetus ja *üks g* öeldakse kanepi koguse kohta. Vainola, Kaplinski (2003: 91, 105) sõnaraamatus esinevad mõlemad sõnad – *kama* ja *kivi* kui narkootikumid. Ka Loogi (1991: 32, 86, 93, 101, 112) sõnaraamatus esineb sõna *kama* ja seda mitmes erinevas tähenduses: *kama* kui raha, *kama* kui riietuse, *kama* kui narkootikum, *kama* kui söök. Näidetest 74 ja 75 nähtub, kuidas keelejuhid kasutasid narkootikumidest rääkides keelendeid *kivi* ja *kama*. Näites 76 rääkis keelejuht kanepikogusest, nimetades seda *üheks g*-ks:

(74)

O: /.../ aga kui=sa oled sellises `eas nagu näiteks kui=sa oled kakskend üks sis=ma ei nää miks=n kivi `keel- kivi nh kan- ehk=sis kannabise tegimine `tegemine keelatud nägu

(75)

R: `müüma neid narkootikume

O: no põhimõttelt=et

R: nägu=ned `reklaamid on need=et müüsin liiga vähe kama

(76)

O: et `präägu=on siuke olukord=et emm müüd kellegile mingi kripi kanepit (.) ühe gee ja=saad mingi seidse `aastat aga samal ajal `jookseb mingi perversert jookseb sul kodupiirkonnas `ringi /.../

roosa delfiin, **roheline mersu** – (1+1 korda) nimetatud sõnade all mõeldi amfetamiinitablette ja nende kasutus on esitatud näites 77. Ühe põhjusena, miks nimetatud sõnu kasutati, võib välja tuua selle, et kuna släng on tegelikult ühele isikute rühmale omane keel, siis võib-olla need noored ja nende sõbrad kasutavad neid sõnu salakeelena, millest asjasse mittepuutuvad inimesed aru ei saa.

(77)

R: korgijook (.) `roosad delfiinid

O/M: hehe

R: `roheline mersu (...) ned=n `need ee

(...)

K: misasjad need on

R: amfetamiini `tabletid

tobi – (1 kord) „Eesti keele seletav sõnaraamat“ nimetab *tobiks* lühikest piipu (EKSS), kuid sõna *tobi* kasutatakse tänapäeval pigem suitsu kohta. Nimetatud sõna esineb nii Loogi (1991: 66) sõnaraamatus kui ka Vainola, Kaplinski (2003: 241) sõnaraamatus, tähendades suitsu. Samas tähenduses kasutasid seda ka keelejuhid, nimetades suitsu *tobiks* (näide 78):

(78)

R: meil `noortekas küsitakse vaata=ka kogu=aeg seda=et (.) kui keegi on `tobi teinud siis peab=õ jooksma ümber `maja (.) mingi kuus `ringi vä

4.2. Verbid

Alapeatükis esitatakse 21 verbi. Verbid esitatakse esinemissageduse järgi. Sõnade valikul lähtus autor sellest, et need oleks niisugused, mis vastaksid vähemalt ühele järgmistest kriteeriumidest: 1) ei esine nimetatud tähenduses ÕS-is, 2) oleksid omased keelejuhtide kõnele ja ei oleks laialt levinud või kirjakeelsed, 3) esineksid kas Loogi „Esimeses eesti slängi sõnaraamatus“ või Vainola, Kaplinski „Eesti slängi sõnaraamatus“.

Keelejuhtide keeles (eeskätt poistel) olid aktiivses kasutuses mitmed füüsilist vägivalda markeerivad verbid, nt *tampima* (2 korda) (näide nr 79), *taon teile kõigile* (1 kord) (näide nr 80), *mulli saama* (2 korda) (näide nr 81), *peksaks kooma* (1 kord) (näide nr 82):

(79)

M: mõni tuleb sellepärast `tampima=et enda arust `äge olla

Näites 80 räägib keelejuht O, kuidas ta *Xbox*'i mängides vihaseks läheb ja kedagi peksta tahab, aga siin on see väljend ülekantud tähenduses ja pigem „suusoojaks“ öeldud.

(80)

O: /.../ kümme minutit `iljem vaata jälle saan surma sis=ma nägu ikspoksile kurat taon teile `kõigile raisk keegi ei taha `midagi ja=sis panen /.../

Näites 81 on esitatud kasutusjuhud fraasi *molli saama* kohta. Peksmise tähenduses on verb fikseeritud ka Loogi (1991: 51) ja Vainola-Kaplinski (2003: 149) sõnaraamatus:

(81)

O: se=et=sa ühe korra `molli said (.). se=i tee [kõikidest venelastest türapead]

R: nemad `tulevad lihtsalt `jalutavad (.). või noh tegelikult tuli `alguses üks (.). sis tuli `teine (.). sis tuli `kolmas ja sis=ma sain `molli

Näide 82 kirjeldab verbi *kooma peksma* kasutust. Eelmiste verbidega võrreldes kannab *kooma peksma* negatiivseimat tähendusvarjundit. Keelejuht O rääkis sellest, kuidas ta kellegi peale väga vihane on ning *peksaks selle inimese kooma*:

(82)

O: tegelikult noh (.). kui=sind juba pandakse (...) kutilt nägu `suhu võtma siis=õ (.). ma oleks `isegi (.). no ma päris ära ei tapaks aga ma: peksaks selle venna `kooma ilmselt

Nagu eelnevast nähtub, kasutatakse peksmise tähenduses rohkesti eri verbe. Keeruline on öelda, miks ühes või teises situatsioonis midagi eelistatakse, kuid ühe põhjusena võib välja tuua selle, kui emotsionaalne inimene sellest rääkides on ning mis on iga kirjeldatud juhtumi taga.

pinnal käima – (6 korda) fraasi kasutati n-õ kodupidude tähenduses. Väljend on samas tähenduses fikseeritud ka Loogi (1991: 105) sõnaraamatus. Näitest 83 nähtub keelendi täpsem määratlemine:

(83)

R: neid nimetatakse `pindadeks aga ned=on nägu `siuksed ee

O: [majapeod]

puhas olema – (3 korda) viitab sellele, et inimene ei ole tarvitanud narkootilisi aineid. Sama definitsioon esineb Vainola, Kaplinski (2003: 192) sõnaraamatus. Ka näites 84 viitas keelejuht O selle fraasiga asjaolule, et ta ei ole kunagi narkootikume tarvitanud, olles seega *puhas*. Samal põhimõttel on moodustatud fraas *puhas poiss* (näide 85):

(84)

O: et mina `siukest õõ (.) mina ei (.) mina=ei ole siuke nimodi=et (.) mina=len
praktiliselt olnd terve `elu olnud puhas (.) ei `midagi pole `tarvitand (.) midagi
`ebaseaduslikku (.) ega tervist `kahjustavat (.) ainult `piima joond

(85)

O: /.../ ma=i ole puhas poiss ja: ma olen teind `ullemaid asju=ja: noh kui `joomine /.../

oli pekkis, pekki keerama – (2 korda) fraasid on metafoorsed, tähistades midagi, mis on halvasti, valesti või katki (*plaat oli pekkis*, näide 86). Näites 87 esines *pekki keerama* millegi ära rikkumise tähenduses:

(86)

O: /.../ (.) kümme minutit `iljem vaata jälle saan surma sis=ma nägu ikspoksile kurat
taon teile `kõigile raisk keegi ei taha `midagi ja=sis panen (.) lähäb kogemata panen
vastu `ikspoksi (.) `mäng (.) plaat akkab ((häälightsus)) tiiru ära ja=sis oligi plaat=oli
pekkis

(87)

O: ei=ta `ütleb=et tal oli `onu (.) onu valis ingliskeele `eksamiks ja=se keeras tal=õ
`pekki

antsu sügama – (2 korda) on näide selle kohta, et teismeliste kõnes esineb ka selliseid slängiväljendeid, millest ka nende sõbrad aru ei saa. Näites 88 rääkisid keelejuhid arvutitest ja nende võimsusest, mida keelejuht M kommenteeris fraasiga *ei hakka antsu sügama*. Oli näha, et see on keelend on teiste keelejuhtide jaoks tundmatu ja nad ei mõistnud selle tähendust. Raske on öelda, millest selline sõnade kombinatsioon tulnud on, kuna keelejuht ise ka seda teistele ei põhjendanud:

(88)

O: =millel on näiteks juba kuradi arvuti: sarnane `prose on kuskil `sees=et mis veab
poole paremini kõiki asju `välja (.) mingid siukseid lääged ja siukseid asju ei teki
kunagi `sisse

M: ei hakka vahepeal antsu sügama hehe

K: mis=asja

M: ei hakka vahepeal `antsu sügama hehe

K: mis=se `tähendab

M: no: `näkku panema

tölknama – (2 korda) esineb ka Loogi (1991: 52, 73) sõnaraamatus *tolknema* kujul. Ühes kohas on tähendus *mõttetu ringi liikumine* ja teises *aktiivne käitumine vastassugupoole suhtes*. Näites 89 rääkis ka keelejuht M sellest, millega nad õhtuti sõpradega tegelevad. Siinne tähendus on võrdne Loogi esitatud esimese tähendusega:

(89)

M: õhtuti kas: (.) nisama tõlgennud `sõpradega ringi (.) teeme nalja

K: mis=asja

M: `tölkname ringi noh

viskas karjääri joogi alla – (1 kord) on metafoorne väljend karjääri rikkumisest liigse alkoholi tarvitamisega. Näites 90 kõneles keelejuht väljendit kasutades oma tuttavast, kelle lootusandvale sportlaskarjäärile sai saatuslikuks alkoholi liigtarvitamine.

(90)

R: ((õpilase nimi)) viskas oma spordikarjääri `joogi alla nii=et noh

mõtlen väga pimedasse kohta – (1 kord) taas on tegemist metafoorsusega. Keelejuht pidas *pimeda koha all* silmas pejoratiivset väljendit, mille asendab n-ö leebema keelendiga: (näide 91).

(91)

O: tahad ka: midagi `rääkida

M: ei=ma `mõtlen väga pimedasse kohta- {---}

läks lappama – (1 kord) nimetatud fraasi all mõeldakse seda, kui midagi läks halvasti või käest ära. Näites 92 on näha, kuidas keelejuht T rääkis, et tal läks füüsika eksam halvasti ja E2 lisas, et tal *läks see lappama* ehk siis halvasti.

(92)

T: mul `füsa vedas alt

E2: se=läks lappama

pinda käima – (1 kord) „Eesti keele seletava sõnaraamatu põhjal“ on tegemist kõnekeelse väljendiga, mille all mõeldakse olukorda, kui kellelegi peale käiakse või kedagi tüüdatakse (EKSS) (näide 93). Väljend on samas tähenduses fikseeritud nii Vainola, Kaplinski (2003: 181) kui ka Loogi (1991: 40, 114, 115) sõnaraamatus. Siingi mõtles keelejuht seda, et ta tüütas ema nii kaua, kuni ta oli nõus Eestisse jääma.

(93)

R: ma=len `niigi pidanud kolima mitu korda (.) iga aasta lõpp=on siuke oht=et ma `jälle kolin ja ma=i `taha (.) prä- see aasta `lõpp oli ka smasugune (...) aga õnneks=me `jäimä (.) sest=ma käisin emale pinda ja ütlesin=et mina=ei `kavatse Rootsisis oma üheksandat klassi lõpetada (.) mina jään Eestisse

vastu plöksima – (1 kord) on noorte keeles üldiselt väga levinud ning esineb tähenduses *ülbitsema*, *vastu hakkama*, *vastu väitma*. Ka näites 94 rääkis keelejuht R oma klassikaaslastest, kes õpetajale *vastu plöksivad* ehk õpetajaga ülbitsevad. Väljend esineb samas tähenduses ka Vainola, Kaplinski (2003: 184) sõnaraamatus:

(94)

R: mm: plöksivad vastu

lambist tulema – (1 kord) on aktiivses kasutuses rohkete variantidega (*lampi tegema*, *istus lampi*, *rääkis lampi* jne) metafoorne fraas. Sõna *lambist* esineb ka Vainola, Kaplinski (2003: 127) sõnaraamatus, tähistades mõttetut tegevust. Näites 95 rääkis keelejuht R konfliktist venelastega, kes kuskilt juhuslikult/suvaliselt välja ilmusid:

(95)

R: nad tulid täiesti lambist (...) ee puhtalt {---} ütleme nimodi

üle viskama – (1 kord) on kõnekeelne väljend, mis tähendab ärritumist või tüdinemist (EKSS 2009). Nimetatud fraas esineb ka Loogi (1991: 114) sõnaraamatus, tähendades vihastamist. Näites 96 markeeribki fraasi *üle viskama* kasutust:

(96)

R: /.../ üks `teine projekt enne seda ee `lätlased istusid mul=li kaks `lätlast lauas (.) ja=nad hakkasid meist `taga rääkima (.) mul viskas nii üle=et=ma lissalt ütlesin VABANDAGE (.) MA SAAN ARU MILLEST=TE RÄÄGITE

Eelmise kõrval on sarnase tähendusega fraas ka **viskas kopa ette** (1 kord) (näide nr 97):

(97)

R: /.../ mul=on `endal nägu `ilge põiekas (.) nemad mind `välja ei lase (..) ja: sis lõpuks ühel `viskas kopa ette (.) ja: (...) ütleme nimodi=et tilk oli `püksis juba (...) ja: \$siis\$ (...) tuleb autost `välja onju (.) laseb mind `kusele ära=ja (...) sis `pandi mulle \$laibakott alla\$

paugu all olema – (1 kord) on metafoorne väljend narkojoobes olemise kohta (näide 98). Loogi (1991: 25) sõnaraamatus esineb sama fraas alkoholijoobe tähenduses:

(98)

M: =oled `paugu all (.) ei sega kedagi (.) \$saad `suurema karistuse kui ma=i tea (.) teed mingi ühiskonna `trauma\$

naisi sebima – (1 kord) on teatud mõttes metafoorne väljend, kuna kannab endas ülekantud tähendust. „Eesti keele seletava sõnaraamatu“ põhjal tähendab *sebima* kiirustamist, ruttamist, askeldamist jne (EKSS 2009), kuid sinne tähendus on hoopis teine. Näites 99 rääkis keelejuht E, kuidas tema klassivend käib tüdrukutega tutvust sobitamas/flirtimas, kuid kasutas sellest rääkides verbi *sebima* (näide 99):

(99)

E: okei (.) teada teema (.) [ta käib naiste- naisi sebimas]

näkku panema – (1 kord) kasutatakse millegi häiriva tähenduses. Tähenduse ilmestamiseks on esitatud näitelause (näide 100). Loogi sõnaraamatus keelendit fikseeritud ei ole, kuid Vainolal-Kaplinskil (2003: 164) esineb tähenduses *kellelegi vastamata mobiilikõnet tegema*. Huvitav on niisuguse tähendusnihke päritolu. Võib-olla on see tingitud asjaolust, et sõnaraamat on ilmunud juba 13 aastat tagasi või kasutatakse fraasi *näkku panema* erinevates seltskondades erinevalt.

(100)

M: ei hakka vahepeal `antsu sügama hehe

K: mis=asja

M: ei hakka vahepeal `antsu sügama hehe

K: mis=se `tähendab

M: no: `nätku panema

Nagu näha, siis valdav osa verbidest ja verbifraasidest on metafoorsed: st nad väljendavad ülekantult mingeid tegevusi. Näiteks fraasi *lambist tulema* puhul ei mõelda lampi kui valgustit või fraasi *kopp on ees* puhul ei viidata ehitusvahendile vaid ärritunud olekule ja tühimusele.

4.3. Isikule viitamine

Siia peatükki on koondatud sõnad, mida teismelised kasutasid isikutele viitamisel. Keelendeid on esitamiseks kokku valitud 11 ja kõiki neid iseloomustab asjaolu, et neid kasutatakse olukorras, kui räägitakse kellestki halvustavalt.

russ – (4 korda) nimetatud keelend kannab endas negatiivset varjundit ja seda kasutatakse, kui räägitakse rahulolematult vene rahvusest inimestest. Sõna *russ* esineb venelaste markeerimiseks nii Loogi (1991: 42) kui ka Vainola, Kaplinski (2003: 208) sõnaraamatus. Näites 101 on näha, kuidas keelejuht O rääkis vihaselt olukorrast, kus ta palus abi perekonnalt, kes ei osanud eesti keelt. Kuna see ajas teda vihale, siis nimetaski neid *russi perekonnaks*. Avalikult sõna *russ* kasutamine on mingil määral taunitav, seepärast palus üks keelejuht peale sõna välja ütlemist seda transkriptsiooni mitte kirja panna, kuid meetodikast lähtuvalt transkribeeris töö autor kõik intervjuud täpselt selliselt, nagu need olid. Keelejuht soovis, et töö autor paneks kirja sõna *sibulad*, mida võib pidada metafoorseks sõnaks vene rahvuse kohta. Sellest võib järeldada, et keelejuhi jaoks on sõna *sibul* neutraalsem kui *russ*. Sõnale annab negatiivse varjundi ka näites esitatud lause, kus keelejuht kasutab väljendit *mingi russi*, mille tähendus on ka selles kontekstis ja kõneleja hääletooni arvestades üsna negatiivne ja üleolev.

(101)

O: sa `tuled Eestisse täpselt nagu `venelased (.) ma lähän kuradi (.) Jaamamõisa Selverisse onje (.) tuleb mulle `vastu mingi russi `perekond (.) kõik=on suuremad kui Titanic onja (.) kõik `räägivad mingi vene keelt onj- (.) küsid midagi=et äkki=te olete näinud õõ et noh kus see asi on vaata (.) kui=ma `ühtegi seda Selveri `töötajat ei nää (.) ja ni panima:ju (.) mis=se minu probleem on (.) mine õpi `eesti keelt (.) `tuled=ee elama minu ilusasse kodumaale (.) sis õpi eesti keel ära

ment – (4 korda) nimetatud sõna kasutatakse olukorras, kui räägitakse politseist. *Ment* on samas tähenduses fikseeritud nii Loogi (1991: 47, 95) kui ka Vainola, Kaplinski (2003: 146) sõnaraamatus. Sõna pärineb vene keelest ja seda eelistavad kasutada pigem poisid (Loog 1991: 95). Loogi sõnul on sõna *ment* neutraalse tähendusega, kuid keelejuhtide kõnes kasutati seda pigem negatiivses tähenduses. Näites 102 on näha, kuidas keelejuht R rääkis, kuidas ta politsei peale vihastas ning nende kohta *ment* ütles. See viitab, et kuna poiss teab, et nimetatud sõna on negatiivsem, siis just seda ta emotsioonide ajel öelda tahtis. Negatiivsusele viitab ka asjaolu, et keelejuht jätkas sellega, et nimetatud sõna kasutamise tõttu pidi ta politsei ees vabandama. Sellest võib järelda, et ka politsei jaoks on tegemist halvustava sõnaga.

(102)

R: =`hakkasin seal ee (...) ikka (.) ma=läksin nii `närvi (.) ma `ütlesin ment neile sõna otseses `mõttes (.) ja sis=ma `pidin vel pärast akkama `vabandama miks=ma neile `ütlesin /.../

Sõnast *ment* luuakse ka liitsõnu. Loogi sõnaraamatus (1991: 95) on moodustatud liitsõnu *mendiputka*, *mendipesa* ja *mendipunkt*, kuid Vainola, Kaplinski (2003: 146) on esitatud sõna *mendimaja*. Keelejuhtide kõnes esines liitsõna *mendiauto* (näide 103), kandes endas negatiivset tähendusvarjundit.

(103)

R: ma: tahtsin `väiksena politseinikuks saada ja siis mul tuli kuidagi seal `mendiautos (.) tuli=ee

Politsei kohta kasutasid keelejuhid ühe korra ka sõna **kuked** (näide 104), mis kannab endas samuti negatiivset tähendust.

(104)

R: ma: tahtsin `väiksena politseinikuks saada ja siis mul tuli kuidagi seal `mendiautos (.) tuli=ee
M: kukkede autos

Huvitav on asjaolu, et Loogi (1991: 93, 99) sõnaraamatus on nimetatud sõnal hoopis teine tähendus: selle all on mõeldud ülbet inimest või mütsi. Samuti Vainola ja

Kaplinski (2003: 116) nimetavad enda sõnaraamatus *kukeks* meesvangi, keda seksuaalselt ära kasutatakse.

Keelejuhtide kõnes esinevad sõnad *tüüp* (4 korda) ja *vend* (3 korda). Materjali analüüsidest tundus, et keelejuhtide jaoks on need sarnased sõnad ja neid kasutatakse ebakorrapäraselt erinevates situatsioonides. Mõlemad esinevad olukorras, kus räägitakse kellestki teisest. Analüüsidest tundus, et nimetatud sõnal on teatud määral tugevam ja mõjuvam varjund kui lihtsalt sõnal *poiss*. Näites 105 on näha, kuidas keelejuht E2 rääkis õpetajast, nimetades teda *vennaks*. Sellest näitest ilmneb sõnal *vend* ka negatiivne varjund, sest keelejuht tõi välja olukorra, kus ta oli vihane, et õpetaja tema spikri üles leidis. Näites 106 on esitatud situatsioon sõna *tüüp* kasutuse kohta. Näha on, et siin on mõeldud jälle ühte meesoost isikut, kuid taas on kasutatud slängisõna.

(105)

E2: /.../ vaatsin oma paberit sad=aru (.) se=vend reaal- reaalselt lissalt tuleb=mu
`pinali juurde (.) võtab `pinali lahti (.) võtab selle välja sealt nagu (.) ma=olin nagu (...)

(106)

O: ei se=n nagu see Võsareporterit tüüp vaata (.) tahad=ma `ütlen (.) ei `üttele (.) aga
ma=i `tohi (.) kaamerasse `rääkida

Nimetatud sõnad esinevad sarnases tähenduses ka Loogi (1991: 23, 69) ning Vainola ja Kaplinski (2003: 255, 261) sõnaraamatus .

jorss, jörss – kiirest ja spontaanselt kõnes tingituna hääldati nii *jorss* (1 kord) ja kui ka *jörss* (2 korda). Tegemist on taas negatiivsete sõnadega, mida kasutatakse kellestki teisest rääkides. Näites 107 on näha, kuidas keelejuht M rääkis halvustavalt kellestki võõrast, kes omavoliliselt nende tuppa sisse tungis. Kui see lause ei oleks negatiivse varjundiga, oleks võinud kasutada fraasi *leedu poiss* või midagi muud sellist. Nagu esimeses näites (näite nr), räägib ka järgnevas keelejuht M leedu noortest kui jörssidest, kuigi oleks saanud öelda lihtsalt ka leedu noored (näide nr 108).

(107)

M: jah `tugevasti (.) sis=ma tegin `lahti ja=sis mingi leedu `jorss lissalt tormas `sisse nimodi

(108)

*M: `õhtul=sis tulid veel mingi leedu `jörssid tulid `sinna
O: \$jörssid\$*

Vainola, Kaplinski (2003: 84) ei too enda sõnaraamatus välja, et tegemist oleks negatiivse sõnaga, vaid lihtsalt nimetavad, et seda kasutatakse, kui räägitakse mingist meesterahvast. Loog (1991: 98) toob aga välja selle, et tüdrukud kasutavad sõna *jorss* siis, kui räägivad halvustavalt soome meestest.

tibid – (2 korda) „Eesti keele seletav sõnaraamat“ defineerib nimetatud sõna kui *naissoost isikut, kes on küll ilus, kuid rumal* (EKSS 2009). Sõna *tibi* esineb ka Loogi (1991: 21) ning Vainola, Kaplinski (2003: 239) sõnaraamatus, kandes endas samuti negatiivset tähendusvarjundit. Näites 109 rääkis keelejuht R enda klassikaaslastest, kellesse nad väga hästi ei suutu. Muust kontekstist tuli välja see, mida defineerib ka „Eesti keele seletav sõnaraamat“, et need tüdrukud võivad olla ilusad, aga mitte eriti targad. (EKSS 2009)

(109)

R: kes=vä (.) tsee klass (.) ee meil=on küll seal neid `tibisid

türakott, türapea – (2 korda) on halvustavad sõnad, mida on kasutatud olukorras, kus räägitakse kolmandatest isikutest. Loogi (1991: 27) sõnaraamatus esineb sõna *türa* mehe suguelundite tähenduses, Vainola, Kaplinski (2003: 254) sõnaraamatus aga nii suguelundi kui isikule viitava kirumissõna tähenduses. Näites 110 on näha, kuidas keelejuht R rääkis halvustavalt venelastest ja kasutas nende kohta sõna *türakotid*. Halvustav suhtumine vene rahvusest inimeste kohta ilmnis keelejuhil ka teistes voorudes. Järgmises voorus püüdis keelejuht O küll vene rahvusest inimesi kaitsta, kuid kasutas ka ise sõna *türapead*.

(110)

R: *aga`venelased on ikka ütleme nimodi täielikud=ä (...) `tūrakotid*

O: *se=et=sa ühe korra`molli said (.) se=i tee [kõikidest venelastest tūrapead]*

tatid – (1 kord) nimetatud sõna kasutatakse olukorras, kui räägitakse väikestest lastest. Keelend kannab negatiivne tähendusvarjundit. Vainola, Kaplinski (2003: 237) sõnaraamatus esineb ka sõna *tatikas* ja seda kasutatakse argikeeles endast noorema isiku märkimiseks. Loogi (1991: 24, 39, 44, 48) sõnaraamatus on keelendil mitu tähendust: halvustavalt poisi; millegi vahva ja toreda; väikse lapse ning näo kohta. Näitest 111 ilmneb, kuidas keelejuhid rääkisid naljatledes endast kui tattidest, kui keelejuht kirjeldas varases nooruses juhtunut:

(111)

O: *sis kui=se ((õpilase nimi)) meil käis klassis käis=üks ((õpilase nimi)) ja=sis me nägu siuksed (.) jah (.) noored`alakad (...) mis iganes*

R: *tati:d*

O: *tatid jah*

tont – (1 kord) kasutatakse üldiselt olukorras, kui räägitakse kellestki negatiivse varjundiga. Näites 112 on näha, kuidas keelejuht kasutas sõna *tont* inimeste kohta, kes talle kallale tungisid. Nimetatud situatsioonist lähtudes võib oletada, et sõnal on selles kontekstis negatiivne tähendus.

(112)

R: *nad tulid täiesti`lambist (...) ee puhtalt {---} ütleme nimodi*

M: {---}

R: *mina`istusin [liivarannal]*

O: *[vaatsin mingi]`tont liigub kuskil*

Loogi (1991: 60) sõnaraamatus esineb *tont* kõhna inimese tähenduses, Vainolal ja Kaplinskil (2003: 242) rumala sõduri tähenduses sõjaväes.

Ainestikule tuginevalt võib kokkuvõtteks öelda, et isikute kohta kasutatakse slängisõnu valdavalt siis, kui räägitakse kellestki negatiivselt: peaaegu kõik eelnevalt nimetatud keelendid kannavad endas halvustavat alatooni.

4.4. Kas-tuletusliide

Kuna slängiliste keelendite üks moodustamise viise on sõnade tuletamine, millest omakorda on üks produktiivsemaid *kas*-sufiks, võetakse järgnevas peatükis vaatluse alla tuletamise teel saadud *kas*-liitelised substantiivid. Nimetatud sufiksit on eesti keeleteaduses pikemalt käsitlenud Reet Kasik (2015: 264–265, 361–362).

4.4.1. Kas-liitelised substantiivid

Substantiividest esines keelejuhtide kõnes kõige rohkem keelend *kutsekas* (6 korda), mis on tuletis sõnast *kutsekool*. Sama sõna on koolisõnavara teema all välja toonud ka Loog (1991: 118) oma sõnaraamatus. Järgnevalt on esitatud näitelauseid kasutusjuhtude kohta. Näites 113 rääkis keelejuht R oma plaanidest pärast gümnaasiumit ja arutleb, mida edasi teha. On näha, kuidas kõneleja alustas maineka kooli nimetamisega, seejärel mainib üldist nimetust *gümnaasium* ning jõuab välja sõnani *kutsekas*:

(113)

R: mina \$olen `plaaninud ee kas Treffnerisse sisse saada või noh kas `gümnaasiumi või kuhugi `minna või sis (...) kutsekasse

Tulevikuplaane arutati ka näidetes 114, 115 ja 116. Kõik näited viitavad pigem õppeasutuse negatiivsele tähendusele noorte silmis:

(114)

R: /.../ kui Tamme ei saa (.) siis=ma Poska (.) no=ja: kui=ma ühtegi `kolme=ei `saa ma=i tea (.) sis=ma lähän kutsekasse (...) jah=sest `Peterson mulle=ei `meeldi (.) Miina mulle=ei `meeldi (...) `Peterson mulle otseselt ei meeldi sellepärast=et se=n `nii suur kool (.) seal=on viis paraleeli

(115)

K: aga mis=sa `siis teed kui=sa teistesse ei saa sisse

A: sis=ma lähän kasvõi kutsekasse hehe

(116)

Š: ma tahaks=ka `Tammesse või Poskasse a=kui sinna=ei `saa siis *kutsekasse* (.) kuigi sinna=ei `taha väga

Kuuest näitest viiel juhul selgub, et keelejuhtide jaoks ei ole kutsekooli näol tegu esimese valikuga. Reet Kasiku (2015: 264) sõnul on *kas*-lõpulistel sõnadel tihti afektiivne tähendusvarjund ja seda ka nimetatud sõnal. Sõna *kutsekool* on mõnevõrra neutraalsem, kuid nagu mainitud, ei suhtu keelejuhid nimetatud kooli väga hästi ja seega on loomulik, et eelistati lühikest tuletist. Samas leidis üks keelejuht, kes kasutas sõna *kutsekool* (näide 117):

(117)

K: no: kas=sis gümnaasium aga ma=i tea `millisesse või=sis `kutsekool

Sõna *telekas* esines keelejuhtide kõnes neli korda ning see esineb televiisori tähenduses ka Loogi (1991: 91) sõnaraamatus. Vainola ja Kaplinski (2003: 238) sõnaraamatus puudub keelend *telekas*, kuid on väja toodud sõnad *telkar* ja *telku*. Kasutust markeerivad näited 118, 119 ja 120. Tegu on aktiivses kasutuses oleva keelendiga. Sama on täheldanud Inga Kukk (2010: 33) oma magistritöös, kelle uuringu tulemusel on keelend *telekas* väga levinud ka noorte kirjalikus eneseväljenduses, nt kirjandites. Samuti lisab ta, et nimetatud sõna kasutavad oma esinemistes ka haritud inimesed.

(118)

E: muidu videosid ei vaata (.) mulle meeldib lihtsalt filme või mingisuguseid seriaale vaadata (.) mida=ma telekast ei vaata (.) kuna=ma `vihkan reklaamipause

(119)

K: ja=sis nägu suur `eestuba kus oli `telekas (.) kööginurk (.) seal läksid kaks `dušši (.) kaks=õ veeteed

(120)

M: telekas

O: telekasse lähäb `ka: vä

Lisaks sõnale *telekas* kasutasid keelejuhid neli korda ka sõna *multikad*, mis esineb ka Vainola, Kaplinski (2003: 151) sõnaraamatus. Nagu eelneva sõnaga, on ka siin tegemist mugava ja suupärasema vormiga sõnast *multifilm*. Ka see sõna on argikeeles juurdunud ning kindlasti on vähem neid, kes kasutavad pikka varianti. Järgnevates näidetes 121, 122, 123 nähtub keelendi kasutus:

(121)

*O: aasta otsa on ikka `päris pikk aeg (.) nägu (...) mina `õppisin enda ingliskeele noh=õ
(.) ilmselt multikate peal (.) se kartuun netvõrk oli=se `kanal mida=ma vaatsin
kogu=aeg*

(122)

*O: ja mängusin mängisin videomänge=ja ilmselt selle pealt õppisin inglise keele
sest=et tegelt koolis ma olen aint seda pääs- noh nüüd tule- minevikke õppind ja värki
(.) et siuksed põhi inglise keeles selle (.) täitsa selle `põhja ma=len õppind ikka
multikate pealt vast*

(123)

*R: Animed jah (.) mis=on=sis `Jaapani multikad (.) aga mulle=ei `meeldi kui nende
`kohta multikad öeldakse sest=ned=on Animed*

Kolmel korral kasutasid keelejuhid sõna *ühikas*, mis esineb ka Vainola, Kaplinski (2003: 271) sõnaraamatus. Nagu eelneva kahe sõnaga, on ka siin ilmselt tegu mugavuse ja suupärasusega. Kuna *ühiselamu* puhul on tegu pika sõnaga, on loomulik, et suulises kõnes, mis on kiire ja spontaanne, eelistatakse lühemat varianti. Kasutusjuhud on esitatud näidetes 124, 125, 126.

(124)

*A: mul tundub=et kuna (.) ühikas on üpris Statoili lähedal=sis ma arvan=et paljud
käivad vist jäätist ostma- sealt*

(125)

*R: mhh (.) ma=i tea (.) vot `hirmus=oli Rootsis sest=ma ei näind ühtegi `rootslast
vaid=ma nägin ainult `rätikutes inimesi (.) kõnd- läksime lihvti sis=oli ka (.) ästi armas
`türuk (.) seal=n ästi nagu `sõbralikud on selles ühikas kus=mu `ema ee või noh tegelt
mu isa `korter on seal*

(126)

*O: vab- palun `vabandust=et oo (.) präägu ühikas seal=te saite `surma (.) ma teen
teile `pitsa välja hehe*

Keelejuhtide kõnes esines kaks korda sõna *friikad*, mida võib taas pidada mugavamaks ja suupärasemaks variandiks sõnast *friikartulid*. Samas tuleb märkida, et tegu on argikeelse sõnaga ning ametlikes kirjalikes tekstides kasutatakse üldjuhul keelendit *friikartulid*. Järgnevas näites 127 on esitatud kasutusjuhud.

(127)

O: *ja=sis* (.) `keegi läks mingi keegi ütles=*et* ((õpilase nimi)) *vist või keegi ütles=et läks*
`mäkki onju (.) *et kõht=oli* `tühi (.) *sõi=seal mingi kõrvetatud* `friikaid *sõi seal* (.) *jah* (.)
`friikad *olid ära* `kõrvetatud

Kahel korral esines ka sõna *põiekas*, mis esineb ka Loogi (1991: 36) ning Vainola, Kaplinski (2003: 196) sõnaraamatus. Keelendi puhul selgelt tegu väga argikeelse sõnaga ning ametlikus registris kasutatakse näiteks väljendit *Ma pean tualetti minema*. *Põiekas* on tekkinud sõnast *põis* ja kannab endas pigem negatiivset alatooni. Näide 128 markerib keelendi kasutust, samas nähtuvad ka keelendi muud esinemisvormid või paralleelvariandid, nagu nt *uriinisoov*, *peldikuhäda*, *kusele*, *pissile tahaks*:

(128)

R: *ei*: (.) *neil=on* `uksed `seestpoolt `kinni (.) *ma=i saa* (.) *mul=li* (.) *ütleme* `ausalt (.)
mul=li ikka (.) *siuke*

O: *joo vähem* `viina

M: *põiekas*

R: `kõrge (...) `kõrge (...)

O: *uriinisoov*

M: *hehe*

R: `*peldikuäda* (...) *ja: ma ütlesin=ma* `tahaks nägu: (.) `*kusele* *või noh* *pissi-* *pissile*
tahaks kuhugi `minna (.) *aga: nemad ütlevad* `mulle=*et ee* (.) `oota nüüd mingi pool õ
`tundi või tund (.) *et=me kirjutame ära ned* `protokollid *ja need* (.) *ja sis=ma* `ootan
seal=ja `ootan=*ja* `ootan *ja: (.) no* `tuleb ikka `sihuke äda (...) *ja:*

O: *tegijal juhtub=*

R: =`hakkasin seal ee (...) *ikka* (.) *ma=läksin nii* `näarvi (.) *ma* `ütlesin *ment neile sõna*
otseses `mõttes (.) *ja sis=ma* `pidin *vel pärast akkama* `vabandama *miks=ma neile*
`ütlesin (.) *mul=on* `endal nägu `ilge *põiekas*

Lisaks nimetatuile esines üksikjuhtudel ka järgmisi *kas*-liitelisi substantiive: *õudukas* (õudusfilm), *lavakas* (lavakunstikool), *jupikas* (täendus segane), *pastakas* (pastapliiats), *viiekas* (viis eurot), *klassikas* (klassikaaslane), *noortekas* (noortekeskus), *maakad* (maalt pärit inimesed), *alakas/alakad* (alaealised).

4.5. Vandesõnad *kurat* ja *raisk*

Nagu eelnevalt mainitud, on teismeliste kõnele iseloomulik erinevate vandesõnade kasutamine (vt ptk 1.3.2.). Ka siinses keeleainestikus esines neid mitmel korral. Järgnevalt antaksegi lühiülevaade kahe sõna kohta – *kurat* ja *raisk* –, mida esines vastavalt 23 ja 2 korda. „Eesti keele seletava sõnaraamatu“ järgi esineb *kurat* sageli ka lihtsalt täitesõnana ning mõlemad keelendid kannavad negatiivset emotsiooni (EKSS 2009). Loogi (1991: 42, 49, 82) sõnaraamatus on sõnal *raisk* mitu erinevat tähendust. Esiteks tähistatakse sellega venelasi, teiseks koera ja kolmandaks sõpra. Vainola ja Kaplinski (2003: 199) on seda märkinud kui parasiitsõna. Kummaski sõnaraamatus ei ole sõna *kurat* välja toodud.

Näites 129 on sõna *kurat* kasutatud olukorras, kus keelejuht ei olnud enda öeldus ilmselt väga kindel. Ebakindlust markeerivad keelendid *mingid* ja seejärel *kuradi*. Samuti viitab kasutatud vandesõna ka negatiivsele suhtumisele kõne all olevasse objekti (räägitakse farmidest).

(129)

T: sipelga mingid kuradi \$farmid\$

Ka näites 130 on *kuradi* negatiivse alatooniga, markeerides vastumeelsust Jaamamõisa Selveris olnud *russi perekonna* vastu. *Kuradi* lause alguses viitab juba sellele, et keelejuht ütleb seda lauset negatiivse tooniga.

(130)

O: sa `tuled Eestisse täpselt nagu `venelased (.) ma lähän kuradi (.) Jaamamõisa Selverisse onje (.) tuleb mulle `vastu mingi russi `perekond /.../

Näites 131 on näha, et mõnikord esineb *kurat* ka omaette kõnevooruna, andes edasi suhtumist või hinnangut situatsiooni kohta.

(131)

*O: aint (.) aint `sõprade (.) aga `sõprade juures sünnipääval `ikka (.) vaata seal on
`lihtsalt fanta ja nimodi vaata*

K: no täpselt ongi `fanta

R: vesi on kõige `ohtlikum

(...)

K: hehe

O: `kurat

Näites 132 kasutati mõlemat vandesõna paralleelselt. Keelejuht K rääkis enda kogemusest Maltal, kus turistidelt küsitakse liiga palju raha. Sellele reageeris keelejuht O enda hinnanguga, mis on kahe vandesõna koosinemise tõttu üsna negatiivne. Tegelikult võis see olla öeldud ka pigem huumoriga ja keelejuht K ei mõelnud päriselt, et Malta inimesed on väljapressijad.

(132)

*K: /.../ ja=sis (.) sis=me kussjuures `lugesime kusagilt=et `Malta kõige suurem kuritegu
ongi=et nagu `liigne rahaküsimine (.) nagu=nad saavad `aru et=sa oled `turist (.) noh
nagu ei `tea kõike neid täpselt ja=sis (.) sis tuleb raha ära nagu `võtta*

O: kuradi `väljapressijad raisk

Näites 133 on näha sõna *raisk* kasutust keset kõnevooru, kus ta esines pigem täitesõnana ja andis edasi emotsiooni.

(133)

*O: /.../ ni mis=ma siis teen (.) sis nägu `jälle saan surma sis=on nägu (.) kümme minutit
`iljem vaata jälle saan surma sis=ma nägu ikspoksile kurat taon teile `kõigile raisk
keegi ei taha `midagi ja=sis panen (.) lähäb kogemata panen vastu `ikspoksi (.) `mäng
(.) plaat akkab ((häälightsus)) tiiru ära ja=sis oligi `plaat=oli pekkis*

Esitatud näidete põhjal võib öelda, et mõlema vandesõna puhul on tegu pigem täitesõnadega, mis annavad edasi emotsiooni (EKSS 2009). Huvitav on asjaolu, et kordagi ei kasutatud ingliskeelset vandesõna *fuck*, mis on kõnekeeles samuti aktuaalses kasutuses (*kurat* tähenduses).

4.6. Leksikaalne varieerumine

Suulise kõne omadused on kiirus ja spontaansus. Seega tuleb ette olukordi, kus kõneleja vahetab ja kaotab sõnas häälikuid või jätab sõna pooleli. Neid nähtusi on kajastatud siinses peatükis, kus esitatakse esiteks nimede, koolisõnavara ja seejärel muude sõnade varieerumine. Valitud on pikemad tähendusrikkad sõnad, millest esines vähemalt kaks vormi.

4.6.1. Nimede varieerumine

Keeleainestikus esineb palju erinevaid nimesid. Töö autor vestles keelejuhtidega ka nende tulevikuplaanidest. Kuna nende puhul on tegu 9. klasside õpilastega, räägiti näiteks sellest, millises õppeasutuses plaanivad nad õpinguid jätkata. Koolide nimed esinevad keelejuhtide kõnes mitmes variandis. Järgnevalt esitatakse need nimed ja esinemiskujud, mille puhul varieerumist esines, nt Miina Härma Gümnaasium – variandid *Miina Härma* (1), *Miina* (4) (näide nr 136), *Härma* (6), Hugo Treffneri Gümnaasium – variandid *Hugo Treffner* (3) (näide nr 134), *Treff* (3), *Treffner* (27) (näide nr 135), Tamme Gümnaasium – variant *Tamme* (17) (näide nr 136), Kristjan Jaak Petersoni Gümnaasium – variant *Peterson* (10) (näide nr 136).

(134)

A: põhimõttelt Hugo Treffneril [on nimodi=et]

(135)

M: sest=se on hea `kool

R: sest=se on `Treffner

(136)

A: muudeti kõik ära (.) ainult gümnaasiumid on Treffner Tamme Poska

E2 Miina

A: Miina ee

E: [Peterson]

A: [Peterson] jaa rohkem ei=olegi vist

Keelejuhtide kõnes varieerus ka *Disneyland* (Ameerikas ja Prantsusmaal asuv teemapark). Pikka varianti esines ühel korral (näide 137) ning lühikest (*tisni*) kasutati juhul, kui keelejuht rääkis telekanalist (näide 138).

(137)

K: mis=seal `Ameerikas nii vägevat on

A: Tisniländ

(138)

R: Tilan Tomas Prauss (.) ta oli kunagi `näitleja (.) mängis Tisni kanalil mängis seriaalis {-}

Samuti varieerus keelejuhtide kõnes üle maailma tuntud kiirsöögikoha – *McDonald's* – nimetus. Nii lühikest kui ka pikka keelendit esines kahel korral. Näites 139 on näha, kuidas keelejuht kasutas sõnast lühemat ja suupärasemat varianti *mäkk*, mida võib pidada kõnepruugis isegi levinumaks ja populaarsemaks. Sama keelejuht ütles aga teises lauses (näide 140) nime pikalt välja:

(139)

O: ja=sis (.) `keegi läks mingi keegi ütles=et ((õpilase nimi)) vist või keegi ütles=et läks mäkki onju (.) et kõht=oli `tühi

(140)

K: ja mina=ei `leidnudki mäkkdoonaltsit üles

O: ei see tuletab mulle see kui=sa räägid=et `naerad sis=mul tuletab `meelde kui=me `Tallinnas käisime mäkkdoonaldsis (.) söön rahulikult oma `burgerit joon jooki

Loogi (1991: 100) sõnaraamatus esineb *mäkk* magnetofoni tähenduses ning Vainola, Kaplinski (2003: 154) sõnaraamatus tähistab see Apple MacIntosh tüüpi arvutit.

4.6.2. Koolisõnavara varieerumine

Keelejuhtide kõnes esines suur varieeruvus kooliga seotud sõnavaras: õppeainete nimetused ning sõnad õpetajate ja juhtkonna kohta (Tabel 1). Tulemustest on välja jäetud need keelendid, mida kasutati ainult ühtmoodi. Tulemustest nähtub, et üldiselt eelistasid keelejuhid kasutada pigem pikka kui lühikest varianti.

Tabel 1. Õppeainete nimede varieerumine

Õppeaine	Absoluut- väärtus	Protsent	Õppeaine	Absoluut- väärtus	Protsent
<i>Matemaatika</i>	22	85	<i>Mata</i>	4	15
<i>Füüsika</i>	20	77	<i>Füsa</i>	6	23
<i>Eesti keel</i>	14	93	<i>Esta</i>	1	7
<i>Inglise keel</i>	12	67	<i>Inka</i>	6	33
<i>Kehaline kasvatus</i>			<i>Keka/ Kehaline</i>	3 11	21 79
<i>Ühiskonnaõpetus</i>	1	10	<i>Ühiskond</i>	9	90
<i>Õpetaja</i>	41	72	<i>Õps</i>	16	28
<i>Direktor</i>	8	80	<i>Dire</i>	2	20

Peaaegu kõik tabelis nimetatutest on esitatud ka Loogi (1991: 25–26, 76, 78, 106) ja Vainola, Kaplinski (2003: 37, 45, 53, 78, 97, 143, 267) sõnaraamatutes. Siiski on teatud erinevused siinsete tulemuste ja slängisõnaraamatu tulemuste vahel – näiteks Loogi (1991: 27) sõnaraamatus on lisaks *kekale* ja *kehalisele* esitatud sõnad *keha*, *kehka* ja *kehkadivei* ning Vainola ja Kaplinski (2003: 53) sõnaraamatus esineb sõna *füsa* asemel *füssa*.

Tabelist nähtub, et ainult *ühiskonnaõpetus* esineb lühema variandina rohkem ning *kehalisel kasvatusel* puudub pikem variant üldse. Järgnevalt on esitatud mõni variant varieeruvuse kohta.

Näites 141 võis pika variandi kasutamise tingida ka sõna ees olev paus, mis kõne tempot mõnevõrra aeglustab:

(141)

K: minu kord (.) ää minu `lemmikained on siis ma oletan (.) `kehaline (.) inglise keel on ikka väga `meeldib ja: siis (.) no: ma=i tea (.) võib-olla: (.) `ühiskonnaõpetus on nagu väga `äge

Liitsõnades, kus nimetati õppeaine ja sellele lisati *õpetaja*, on märkimisväärne, et õppeaine nime lühendamisel tehakse seda ka liitsõna teise poolega ja vastupidi (näide 142).

(142)

E2: mulle just öeldi=et (.) mataõps ütles täna et=ma kukun `raudselt eksamis `läbi (...) ni=et jah [väga positiivne]

T: füsa (.) sest füsaõps tavaliselt kirjutas meil valemid taflile ja=sis=ma mõtsin=et lähen sinna (.) oskan kõike=kuna füüsikas on `viied (.) lähen sinna (.) vaatan neid ülesandeid (.) täitsa (.) täitsa arusaamatu noh (.) sest=muidu füüsikaõpetaja tunnikontrollide ajal kõnnib klassis `ringi (.) tead seda (.) [vaata]

4.6.3. Muude sõnade varieerumine

Varieeruvus esines ka keelendi *burger* puhul, mille näol on tegu juba lühenenud variandiga sõnast *hamburger*, mida analüüsitavas materjalis kordagi ei esinenud. Ühe korra kasutasid keelejuhid sõna *burger* (näide 143) ning ühe korra *burks* (näide 144).

(143)

O: ei see tuletab mulle see kui=sa räägid=et `naerad sis=mul tuletab `meelde kui=me `Tallinnas käisime mäkkdoonaldsis (.) söön rahulikult oma `burgerit joon jooki sis mingi `mees (.) kõrval lauas elistab

(144)

O: restoranis peab ka: burksi oskama teha

Sarnaselt eelmise sõnaga, varieerus keelejuhtide kõnes ka inglise päritolu sõna *kokakoola*. Kaks korda kasutati pikka varianti *kokakoola* (näide 145) ja ühe korra lühikest *koka* (näide 146). Sõna esineb ka Vainola, Kaplinski (2003: 108) sõnaraamatus, tähistades nii karastusjooki kui ka kokaiini.

(145)

A: /.../ se tähendab=et mulle ei=meeldi koka=koola sest=se ei=ole minu `teetass eks

(146)

O: /.../ mina olen `mäkis nimodi imeliku `äältega ja=sis mingi üritan naeru sees oida (.) akkan jooma `kokat sis=se ütleb mingi (.) ütleb mingi (.) kõva ääleaga sis ütleb nimodi /.../

Kiirest kõnest on tingitud sõna *põhimõtteliselt* varieerumine. Annika Küngase (2014: 216) sõnul ei ole selle keelendi varieerumine omane mitte ainult suulisele registrile, vaid ka kirjalikele tekstidele interneti jututubades ja foorumites. Nagu tabelist 2 nähtub, esines nimetatud sõna keelejuhtide kõnes 11 erineva variandina.

Tabel 2. Sõna *põhimõtteliselt* variaablite varieerumine

Variaabel	Absoluutväärtus	Protsent
<i>Põhimõtselt</i>	57	68,7
<i>Põhimõselt</i>	10	12
<i>Põhimõts</i>	4	4,8
<i>Põmst</i>	3	3,6
<i>Põhimõtteliselt</i>	2	2,4
<i>Põhimõst</i>	2	2,4
<i>Põhimõdselt</i>	1	1,2
<i>Põhimõtsel</i>	1	1,2
<i>Põhimõt</i>	1	1,2
<i>Põhim</i>	1	1,2
<i>Põst</i>	1	1,2
	Kokku: 83	Kokku: 100

Näites 147 on esitatud näide sõna *põhimõtselt* kasutuse kohta. Niisugune keelend on tekkinud tõenäoliselt kiire kõnelemise tõttu.

(147)

A: nagu peakski=aga nagu (.) et=nagu põhimõtselt se=on nagu

R: /.../ ee jalkpalliga ma=len põhimõtselt terve `elu harrastand (...) jaa mm (.) korpall akkas mulle siis meeldima=kui Esti sai ee:=emmile ee (...) ja `jalkpalli trennis olen käinud (.) neli aastat

Näites 148 on esitatud sõna *põhimõtteliselt* esinemine kahel juhul. Esimese näite puhul tundub, et *põhimõtteliselt* öeldi pikalt välja juhul, kui see esines lühikeses kõnevoorus. Samas ei saa seda öelda näite 149 kohta, kus on esitatud *põhimõtteliselt* esinemine pikemas kõnevoorus. Seega tekib küsimus, miks ja millistes olukordades keelejuhid pikemat varianti eelistavad. Spekuleerida võib teema, kõneleja isiklike keelevalikute ja kõnetempo üle.

(148)

M: tahetakse `tüdrukutele [joogi sisse panna]

R: [põhimõtteliselt]

(149)

R: /.../ ää ja: mina=olen see inimene seal=kes kuulab põhimõtteliselt kõike /.../

Kõige huvitavam variant sõnast *põhimõtteliselt* oli *põst*, kus sõna on üle poole võrra lühenenud (näide 150). Põhjuseks võib taas pidada kõnetempot.

(150)

M: /.../ nüüd olen nagu (.) enam-vähem tean `palju sellest (...) nüüd `päävast pääva põst teeb `trenni kui õues käib

Keeleainestikust ilmnes ka sõna *suhteliselt* varieerumine (Tabel 3). „Eesti keele seletava sõnaraamatu põhjal“ on *suht* kõnekeelne väljend (EKSS 2009). Ka Tiina Paet (2004: 58) viitab sellele, et üha enam levivad keelendid *suht* ja *suhtkoht*. Ta lisab, et tegemist ei ole sõnadega, mis on omased ainult suulisele kõnele, vaid üha enam võib neid kohata ka kirjalikes tekstides – näiteks interneti jututubades ja meediaväljaannete kommentaarides. *Suht* esineb ka Vainola, Kaplinski (2003: 228) sõnaraamatus, kus on samuti viidatud argikeelsusele. Lisaks on välja toodud ka sõna *suhtkoht*. Tabeli põhjal võib järeldada, et ka uurimuse keelejuhid eelistasid pigem lühikest varianti.

Tabel 3. Sõna *suhteliselt* variaablite varieerumine

Variaabel	Absoluut-väärtus	Protsent
<i>Suht</i>	21	95,5
<i>Suhteliselt</i>	1	4,5
	Kokku: 22	Kokku: 100

Näites 151 on esitatud kasutusjuht *suhteliselt* kohta. Huvitav on siinkohal asjaolu, et mujal kasutas sama keelejuht lühikest varianti. Pika variandi võis tingida aeglasem kõnetempo, kuid nii suur esinemissageduste vahekord tekitab siiski küsitavuse.

(151)

O: ee märul `ulme komöödia (.) eriti (.) et=õõ (.) filmid on=mul `küll üks (.) no mul=on tegelt nimodi=et mul=on suhteliselt `kiire elu

Näites 152 kasutas sama keelejuht lühemat varianti *suht*. Tundub, et seda eelistatakse mugavuse eesmärgil, kuna keset kiiret suulist kõne on keeruline pikki sõnu välja hääldada.

(152)

O: ja: (.) aga=ta oli ikka `suht vana

Näites 153 on näha, kuidas keelejuht T enne keelendit *suht* lühendas sõna *praktiseerind*. See võib viidata asjaolule, et keelejuhile ongi omane sõnade lühendamine.

(153)

T: mhmh (.) tegelt=mul ema saab aru aga=ta nagu rääkida ei=oska (.) sest=ta polnd praktiseerind seda suht pikalt (...) [Tallinnas]

Ka näitest 154 ilmneb, kuidas keelejuht R eelistas lühemat varianti. Selle ja kahe eelneva näite puhul tundub levivat tendents, et *suht* ja *suhteliselt* kasutus sõltub sellest, mitu või milline sõna neile järgneb.

(154)

K: no=ma õpin ülikoolis juba `viendat aastat eesti keelt

(...)

R: suht jube

Varieeruvus esines ka sõnas *tegelikult*. Lisaks nimetatud pikale variandile, esines ainekustikus ka lühenenud sõna *tegelt* ning pooleli jäetud sõnad *tege-* ja *tegel-* (Tabel 4).

Tabel 4. Sõna *tegelikult* variaablite varieerumine

Variaabel	Absoluut- väärtus	Protsent
<i>Tegelt</i>	76	53,9
<i>Tegelikult</i>	63	44,7
<i>Tege-</i>	1	0,7
<i>Tegel-</i>	1	0,7
	Kokku: 141	Kokku: 100

Järgnevalt on esitatud näitelaused kõigi nelja kasutusjuhu kohta (näide 155). Kahe viimase puhul tundub, et sõna jäeti pooleli juhul, kui mõttes tekkis teatud pööre ja alustatati uut teemat.

(155)

E2: ei=tegelt ma=i tea veel (.) ma võib-olla lähen

O: /.../ noh mul ei ole midagi `vastu seal klassis `viibida aga millegi nägu selle `vastu aga: lihtsalt=ma pigem oleksin: (.) nägu kuskil mujal (...) et tegelikult ma=i näe: miks=mul on `vaja kuskil elus mingi ruutjuurt `teada või mis iganes

R: mitte `igas klassis tege- aga aga: enamasti on küll ikkagi mingil `määral tekivad need kes=on=need ninimetatud popid tüdrukud ja need=kes sis=on `rohkem=ned `nohikud

R: /.../ a `mind häiris selle juures see=et üks asi on noh `alati tegel- noh seal=oli see=et `räägiti sellest tulekahjust ja=sis väideti veel seda ka=et ee et majas olid `lapsed

Järgmisena on esitatud sõna *praktiliselt*, mille puhul on märkimisväärne, et pikemat varianti esines rohkem kui lühemat (Tabel 5).

Tabel 5. Sõna *praktiliselt* variaablite varieerumine

Variaabel	Absoluut- väärtus	Protsent
<i>Praktiliselt</i>	6	67
<i>Praktselt</i>	3	33
	Kokku: 9	Kokku: 100

Järgnevalt on esitatud näide (156) mõlema keelendi esinemise kohta. Huvitav on asjaolu, et need on pärit samalt keelejuhilt, kuid kord on kasutatud ühte ja siis teist varianti.

Keeruline on öelda, millest selline varieeruvus tingitud on, kuid spekuloida võib taas kõnetempo ja teema üle.

(156)

O: sellepärast=et minu (.) mina nägu (.) praktiselt üks `ainukestest kes peab nägu (.) siukse `sünnipäeva kodus=ja (.) minu igal `sünnipäeval kõik `kiidavad seda (.) et se=n ni `lahe

O: aga seal oli nimodi=et seal oligi praktiliselt `põlvedeni

Samuti varieerus sõna *ainult*. Lisaks nimetatud pikale variandile, kasutati ka lühemat varianti *aint* (Tabel 6).

Tabel 6. Sõna *ainult* variaablite varieerumine

Variaabel	Absoluut- väärtus	Protsent
<i>Aint</i>	34	59
<i>Ainult</i>	24	41
	Kokku: 58	Kokku: 100

Pikem variant on omane pigem kirjakeelele. Kuna siinse materjali puhul on tegemist argikeelse vestlusega, on lühema variandi esinemine loomulik. Vainola, Kaplinski (2003: 12) märgivad oma sõnaraamatus, et tegemist on sõnaga, mis on kõnekeeles ammu lühenenud, kuid mille kasutust võib kohata üha enam ka mitteametlikus kirjakeeles. Järgnevalt on esitatud näitelauseid mõlema kasutusjuhu kohta (näide 157). Näidete põhjal on keeruline öelda, miks keelejuhid ühte või teist eelistavad, kuid taas võib ühe põhjusena välja kõnetempo.

(157)

A: ma=olen mitu korda `spikerdand=aga ma=olen aint ühes tunnis spikerdand või vene keeles (.) viiendas klassis (.) seitsmendas ja=nüüd see aasta ka

A: muusika kui peaks `valima=sis `muusika vist kõige `rohkem (.) ja: sis saksa keel ka ja: `ajalugu ainult sellepärast=et (.) me i `tee seal midagi /.../

Varieeruvus esines sõna *selline* puhul. Tabelist 7 nähtub, et kahe variaabli kasutuses ei ole olulisi erinevusi. *Siuke* on välja toodud ka Vainola, Kaplinski (2003: 220) sõnaraamatus.

Tabel 7. Sõna *selline* variaablite varieerumine

Variaabel	Absoluut- väärtus	Protsent
<i>Selline</i>	96	48
<i>Siukene</i>	105	52
	Kokku: 201	Kokku: 100

Näites 158 on esitatud sõna *siukene* erinevad variandid.

(158)

E2: ee (.) okei (.) no: igatahes (.) ee kä- käin ka e- enne esimest klassi läksin ka `sulkpalli (.) jaa (.) ää sis käisin=ka `ujumas aga=noh sealt=ma tuln ära (.) se=i meeldind mulle jaa (..) no=jah sis=on=nagu mhh (.) kuidas=kunagi juhtub midagi [*siukest*]

O: /.../ aga muidu jah sport=on üks siuke asi millega tegeleks `elu lõpuni

R: mhh ää: (.) noh `ikka annab `rääkida aga: õpilased `tihtipeale ei `julge rääkida (.) nad=ei julge vahepeal isegi `õpilasesindusele rääkima tulla aga näiteks eelmine `aasta üks türuk võttis julguse `kokku (.) tuli `rääkis=õõ meile ära=et vene keele `õpetaja teeb seal siukseid viperdusi ja sis=me `käisime rääkimas temaga

Järgnevas näites (159) on esitatud sõna *selline* kasutus. Nimetatud sõna kasutatakse samas tähenduses kui eelmist, kuid keeruline on välja tuua kasutuse põhjus. Esitatud näites võib pikema variandi kasutuse tingida sõna ees olev paus, mis kõne tempot aeglasemaks muudab.

(159)

A: meil eelmine aasta olid üheksandikud=kes (.) selline leping põhimõttelt koostati (.) kaks õõ üheksandikku võtsid nagu terve kohustuse õ nagu=et terve vastutuse

4.7. Peatüki kokkuvõte

Selgus, et teismeliste kõnes esines palju erinevaid slängisõnu, mis olid peamiselt kolme tüüpi – slängismid substantiivide ja verbide kohta ning slängisõnad kellestki teisest rääkides. Suur osa esitatud sõnadest kandsid endas teatud määral negatiivset tähendusvarjundit. Tulemustest ilmnes, et tuletusliidetest oli kõige produktiivsem *kas-*sufiks, millest keelejuhid moodustasid peamiselt substantiive, nt *ühikas*, *friikas*.

Ka vandesõnad on teismeliste kõnele iseloomulikud ning esinesid ka uurimuse keeleainestikus. Vaatluse all olid *kurat* ja *raisk*, mis esinesid pigem täitesõnadena ja väljendasid keelejuhtide negatiivset hoiakut millegi suhtes.

Teismeliste kõnes esines ka palju keelelise varieerumise ilminguid – substantiivid, koolisõnavara ning muud sõnad. Üllatav oli asjaolu, et keelejuhid eelistasid õppeainete puhul pigem pikka kui lühikest varianti, kuid näiteks sõnade *ainuke*, *põhimõtteliselt* ja *praktiliselt* puhul pigem lühemat.

KOKKUVÕTE

Magistritöös anti ülevaade leksikaalsete keelejoonte esinemisest teismeliste suulises kõnes. Põhirõhk oli võõrlaenude ja slängismide esinemise analüüsil, kuid lisaks neile uuriti ka muid leksikaalseid jooni (nt keelendite varieerumist).

Magistritöö kuulub mikrosotsiolingvistika valdkonda. Materjali analüüsimiseks kasutati nii kvantitatiivset kui ka kvalitatiivset uurimismeetodit. Esimene andis tulemuste kohta arvulise ülevaate ehk tõi välja, kui palju mingeid sõnu esines. Kvalitatiivne analüüs avas põhjalikumalt selle, milliseid keelendeid ja miks keelejuhid mingis olukorras kasutasid.

Uurimuse keelejuhid oli 14–15-aastased Tartu linna ühe üldhariduskooli õpilased. Keeleainestik koguti nelja rühmavestluse teel. Intervjuude kogumaht oli 300 minutit – kõige lühem intervjuu oli 56 ja kõige pikem 90 minutit. Materjal lindistati, transkribeeriti ning seejärel analüüsiti erinevaid leksikaalseid keelejooni. Analüüsi käigus leiti vastused kõikidele uurimisküsimustele.

Esimese uurimisküsimuse kaudu püüti teada saada, miks ja missuguseid võõrkeelte laene teismeliste kõnes kõige rohkem esineb. Analüüsi valiti niisugused sõnad, mis oleks omased pigem teismeliste vanuserühmale ning välja jäeti need, mille kasutamist võib kohata ka teiste vanuserühmade keeles. Kokku valiti esitamiseks 10 substantiivi, 4 verbi, 3 adjektiivi, 12 väljendit ja 10 muud võõrkeelset või -mõjulist sõna.

Võõrsõnade kasutamise ühe põhjusena selgus, et keelejuhid tahavad endale sellega tähelepanu tõmmata, end teiste seas esile tõsta või enda oskusi näidata. Esines mitu juhtumit, kus eestikeelsesesse vestlusesse sekkus keegi võõrkeelse/-mõjulise sõna või väljendiga ning haaras sellega tähelepanu endale. Selle nähtuse parimaks ilmestajaks oli näide, milles keelejuht kasutas sõna *note*.

Samuti selgus analüüsi käigus teinegi põhjus, miks mõnikord võõrkeele kasutamist eelistatakse. Keelejuhid tõid ise välja, et vahel puuduvad eesti keeles vahendid enda väljendamiseks. Samale asjaolule viitas ka Maris Jõks (2013) pärast umbes samavanuste noortega vestlemist. Uurimuses osalenud keelejuhid esitasid näitelause *I don't like coca-cola, because that's not my cup of tea*, viidates, et selle kaudu on ennast parem väljendada kui eestikeelse lause abil.

Võõrkeelsete (eriti ingliskeelsete) sõnade ja väljendite kasutamise põhjusena selgus ka, et keelejuhid puutuvad vabal ajal väga palju inglise keelega kokku (muusika, filmid ja arvutimängud). Samuti võib nende laenude ilmumine olla tingitud ingliskeelsetest mobiilirakendustest ja suhtlusvõrgustikest (nt *Facebook, Youtube, Snapchat, Tumblr*), mida keelejuhid iga päev kasutavad. Näiteks esines verb *laikima*, mis on pärit Facebookist.

Ootuspäraselt esines analüüsitud materjalis kõige rohkem inglise päritolu keelendeid – 10 substantiivi, 4 verbi, 1 adjektiiv, 7 väljendit ja 5 muud sõna. Huvitav oli asjaolu, et võõrkeelendeid eelistati omasõnale ka juhul, kui suupärane variant eesti keeles tegelikult olemas on. Niisugused sõnad olid näiteks *sleepover* ja *note*. Vastupidiselt eelnevalt kahele nimetatule, tingis mõnel puhul ingliskeelse sõna kasutamise asjaolu, et eesti keeles puudub korralik lühike vaste või tegemist on niisuguse uudse sõnaga, näiteks *street workout* ja *flashmob*.

Ka verbide ja muude sõnade puhul oli inglise keele ülekaal ilmne. Esimeste puhul oli märkimisväärne asjaolu, et ka minevikus toimunud sündmustest rääkisid keelejuhid inglise keeles, mis võib viidata n-ö sisse kodeeritud keelele ning nad ei kahtle, et vestluspartnerid sellest aru ei saa. Muude sõnade hulgas esines selliseid sõnu, mida kasutavad suulises keeles ka teised vanuserühmad, nt *sorry*, kuid mis igapäevases kasutuses on omased siiski pigem teismelistele. Ka nende sõnade analüüsist ilmnis, et keelejuhid eelistavad omasõnade asemel ingliskeelseid, nt *what*, mille asemel oleks saanud kasutada eestikeelset omasõna *mida*. Niisuguste näidete põhjal võib järeldada, et keelejuhtide arvates annab võõrkeele kasutamine nende hinnangut või emotsiooni paremini edasi.

Nagu eelnevalt nimetatud, oli üldiselt märgata inglise keele dominantsust, kuid esines ka 1 vene päritolu adjektiiv, 2 väljendit ja 4 muud sõna. Märksa vähem esines soome keele mõjutusi, kust oli pärit sõna *lebo*, mis on küll eesti keeles levinud, kuid mida kasutavad pigem teismelised. Lisaks prantsuse keelest *pardõn*, mida kasutas üks keelejuhtidest enda õde refereerides.

Analüüsi käigus selgus, et keelejuhtide kõnes esineb ka ingliskeelne *okei*, vastavalt 44 korral. Sellega tähistati arusaamist, kuulamist, seda kasutati eneseperanduse markerina ning lisaks võis seda kohata adjektiivi ja adverbi rollis. Esines ka näiteid, kus kasutus põhjus jäi ebaselgeks. Mitmel korral oli näha ka keelendi dubleeritud varianti *okei-okei*.

Tulemuste analüüsi käigus selgus, et ka koodivahetus on uuritavale vanuserühmale omane. Seda võib järeltada, kuna suurem osa võõrlaenude peatükis esitatud sõnadest klassifitseeruks nimetatud nähtuse alla. Siiski otsustas töö autor tulemustes vaid kahte huvitavamat esitada. Põhilised keeled, mida koodivahetusel kasutati, olid eesti, inglise ja vene, mis viitab taas neile kui põhilistele keeltele selle vanusegrupi kõnekeeles.

Teise uurimisküsimusega otsiti vastust küsimusele, milliseid slängisme esineb teismeliste kõnes. Selgus, et nende kasutamine on väga produktiivne ning analüüsimiseks valiti vastavalt 11 substantiivi, 21 verbi/väljendit ning 11 sõna mingile isikule viitamiseks. Analüüsi põhjal võib järeltada, et slängisõnad kellestki teisest rääkides kandsid endas negatiivset tähendust, nt *russ* või *ment*. Võib arvata, et nende kasutamise tingis asjaolu, et need on emotsionaalsemad ja rohkem markeeritud kui näiteks sõnad *venelane* ja *politsei*. Esitatud verbifraase iseloomustas metafoorsus, näiteks *viskas kopa ette* või *paugu all olema*.

Analüüsist ilmnes, et teismeliste kõnekeeles on väga omane *kas*-sufiksi kasutamine. Esines selliseid *kas*-liitelisi sõnu, mida kasutati rohkem kui üks kord, nt *ühikas*, *kutsekas*, *telekas*, kuid ka selliseid, mida esines vaid ühel korral, nt *õudukas*, *lavakas*, *pastakas*, *noortekas*. Analüüsist selgus, et *kas*-liitega saab edasi anda ka enda hoiakut, nt negatiivne suhtumine *kutsekasse*.

Tulemustest ilmnes ka sõnade *kurat* ja *raisk* esinemine. Neid kasutati ebakindluse märkimiseks, negatiivse hinnangu andmiseks, täitesõna või omaette kõnevooruna. Esines ka näide, kus mõlemat sõna kasutati koos ühes kõnevoorus. Võrreldes varasemate sõnaraamatutega (Loogi „Esimene eesti slängi sõnaraamati“ ning Vainola ja Kaplinski „Eesti slängi sõnaraamat“), oli huvitav, et *kurat* ei olnud esindatud kummaski sõnaraamatus, seevastu *raisk* esines mõlemas. Siinses analüüsis esines märkimisväärselt rohkem just sõna *kurat*, vastavalt 23 korda ja *raisk* 2 korda.

Kolmanda uurimisküsimuse eesmärk oli leida vastus, kuivõrd leidub sarnasusi selle keelainestiku ja varasemates sõnaraamatutes fikseeritud keelendite vahel. Analüüsi põhjal võib väita, et leidus nii kattuvusi, nt *tobi*, tähendusnihkeid, nt *kuked* kui ka seda, et analüüsis sõna ilmnes, kuid sõnaraamatutes mitte, nt *roosa delfiin*, *roheline mersu*. Samuti esines seda, kus uurimuse keelend ühes sõnaraamatus esines ja teises mitte. Tähendusnihkeid ning sõnaraamatute keelenditega mittekatsumist võib seostada ajaga. Kuna Loogi sõnaraamat ilmus juba 1991. aastal ning Vainola, Kaplinski sõnaraamatu ilmumisest juba 13 aastat möödab, on põhjendatud, et kõik praegu kasutatavad sõnad seal esindatud ei ole. Analüüsi ja sõnaraamatute põhjal võib öelda, et on niisuguseid sõnu, mis aja jooksul kaovad kui ka sellised, mis pikalt püsima jäävad. Samuti võib järeldada, et släng ei ole püsiv nähtus ja seda tekib pidevalt juurde.

Neljanda uurimisküsimusega otsiti vastust küsimusele, kuivõrd esineb teismeliste kõnes leksikaalset varieerumist. Selgus, et keelejuhtide kõne on leksikaalselt väga mitmekesine. Näiteks esines varieerumist sõnas *McDonalds/mäkk* ning ka nimedes, näiteks *Hugo Treffner*, *Treff*, *Treffner*. Samuti koolisõnavara, mille tulemus oli mõnevõrra üllatav – keelejuhid eelistasid pigem kasutada pikemaid keelendeid, näiteks 22 korda *matemaatika* ja 4 korda *mata* ning 8 korda *direktor* ja 2 korda *dire*. Samas esines 9 korda *ühiskond*, kuid vaid 1 korra *ühiskonnaõpetus*. Võrreldes tulemusi Loogi ning Vainola, Kaplinski sõnaraamatutega, võib öelda, et leidus taas nii kattuvusi kui ka erinevusi. Näiteks kui keelejuhid mõtlesid *mäki* all kiirtoidu kohta McDonaldsit, siis varasemates sõnaraamatutes kasutati seda keelendit tehnika kohta. Loogi sõnaraamatus, kus on kogutud õpilasslängi, on märkimisväärselt esindatud lühenenud vormid

õppeainetest, kuid siinse uurimuses eelistati valdavalt pikemaid variante. Seda võib seostada nii muutunud aja kui ka nende keelejuhtide omapäraga.

Analüüsi käigus selgus, et keelejuhid lühendavad ka muid sõnu. Varieeruvuse ilmestamiseks valiti analüüsi *põhimõtteliselt*, mis varieerus 11 erineva keelendina ning sõnad *suhteliselt, tegelikult, praktiliselt, ainult ja selline*. Tulemustele tuginedes võib öelda, et lühema või pikema sõna kasutus sõltub nt sellest, milline sõna järgneb või milline on kõnetempo, lisaks situatsioon ja vestluspartner.

See magistritöö vaatles teismeliste suulise keelekasutuse leksikaalseid jooni. Analüüsile tuginedes võib üldiselt väita, et teismeliste kõne on teiste vanusegruppide kõnest erinev – esineb palju võõrlaene, slängisme ja leksikaalset varieerumist. Selgus ka, et nende kasutamispõhjused on väga erinevad ning et leidub nii sarnasusi kui ka erinevusi varasemate uurimustega. Siiski ei saa tehtud uurimuse tulemusi piiratud mahu tõttu üldistada kogu teismeliste vanusegrupile ning uurimus ei ole lõplik. Teemat tasuks edasi uurida, kuna parema üldpildi saamiseks tuleks vaatluse alla võtta ka näiteks foneetika ja süntaks.

KIRJANDUS

- Aitchison, Jean 2006.** Whassup? Slang and swearing among school children. – Education Review, vol. 19, No 2, 18–24;
<http://eds.a.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ut.ee/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=10af1d0b-02b4-4902-a081-877a85351136%40sessionmgr4001&vid=3&hid=4111>. Vaadatud 17.05.2016.
- Androutsopoulos, Jannis 2005.** Research on Youth Language. – Ammon, Ulrich, Norbert Dittmar, Klaus J. Mattheier, Peter Trudgill (Eds.). An International Handbook of the Science of Language and Society. Berlin: de Gruyter. 1496–1505.
- Argus, Reili 2014.** Släng on keele rikkus. – Õpetajate Leht 14.03.2014;
<http://opleht.ee/14159-slang-on-keele-rikkus/>. Vaadatud 24.03.2016.
- Barbieri, Federica 2008.** Patterns of age-based linguistic variation in American English. – Journal of Sociolinguistics, vol. 12, No 1, 58–88;
<http://eds.b.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ut.ee/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=f03e8172-baae-4efa-9363-a046cd90dae7%40sessionmgr105&vid=1&hid=121>. Vaadatud 17.05.2016.
- Broselow, Ellen 2006.** Loanword Phonology. – Encyclopedia of Language & Linguistics. Second Edition. Ed. Keith Brown. Amsterdam: Elsevier, 286–290;
<http://www.sciencedirect.com.ezproxy.utlib.ee/science/article/pii/B0080448542000791>. Vaadatud 17.03.2016.
- De Klerk, Vivian 2006.** Slang, Sociology. – Encyclopedia of Language & Linguistics. Second Edition. Ed. Keith Brown. Amsterdam: Elsevier, 407–412;
<http://www.sciencedirect.com.ezproxy.utlib.ee/science/article/pii/B0080448542013031>. Vaadatud 03.03.2016.
- EE 2012 = Eesti Etümolooiasõnaraamat.** Iris Metsmägi, Meeli Sedrik, Sven-Erik Soosaar. Eesti Keele Sihtasutus.

- EESS 1990 = Esimene Eesti Slängi Sõnaraamat;** <http://www.eki.ee/dict/slang/>.
Vaadatud 11.03.2016.
- Ehala, Martin, Katrin Niglas 2004.** Eesti koolinoorte keelehoiakud. – Akadeemia 10, 2115–2143.
- Ehala, Martin 2007.** Etnolingvistilise arengu ökoloogia. – Akadeemia 3, 511–553.
- EKK 2007 = Erelt, Mati, Tiiu Erelt, Kristiina Ross 2007.** Eesti keele käsiraamat. Kolmas täiendatud trükk. Tallinn: Eesti keele sihtasutus.
- EKSS 2009 = Eesti keele seletav sõnaraamat 2009;** <http://www.eki.ee/dict/ekss/>.
Vaadatud 18.03.2016.
- Fortman, Jennifer 2003.** Adolescent Language And Communication From An Intergroup Perspective. – Journal of Language and Social Psychology, vol. 22, No 1, 104–111; <http://jls.sagepub.com.ezproxy.utlib.ee/content/22/1/104.full.pdf+html?/>.
Vaadatud 24.04.2016.
- Gottlieb, Henrik 2006.** Linguistic Influence. – Encyclopedia of Language & Linguistics. Second edition. Ed. Keith Brown. Amsterdam: Elsevier, 196–206; <http://www.sciencedirect.com.ezproxy.utlib.ee/science/article/pii/B0080448542044552#>. Vaadatud 13.03.2016.
- Happonen, Natali 1999.** Tartu ja Joensuu koolinoorte kõnekeele ja slängi sõnavarast. Bakalaureusetöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti keel võõrkeelena osakonnas.
- Happonen, Natali 2010.** Täendusülekanded kui sõnavara täiendamise viis eesti, soome ja vene koolinoorte kõnekeeles ja slängis – inimkesksed metafoorid. Magistritöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti keele osakonnas.
- Hausenberg, Anu-Reet 2009.** Kuhu lähed eesti keel? Sõnavara muutumine jätkub*. – Keel ja Kirjandus, 4, 249–259.
- Hennoste, Tiit 2000a.** Sissejuhatus suulisesse eesti keelde I. Taust ja uurimisobjekt. – Akadeemia, 5, 1115–1150.
- Hennoste, Tiit 2000b.** Sissejuhatus suulisesse eesti keelde II. Suulise kõne erisõnavara. I. – Akadeemia, 6, 1341–1374.
- Iim, Uno, Tõnu Tender 2003.** Trellide ja luku taga. Tartu: Atlex.

- Jõks, Maris 2013.** Kas eesti keeles jätkub sõnu?. – Postimees 24.01.2013;
<http://arvamus.postimees.ee/1114228/maris-joks-kas-eesti-keeles-jatkub-sonu>.
 Vaadatud 25.04.2016.
- Kasik, Reet 2015.** Sõnamoodustus. Toim. Katrin Kern. Tallinn: Pakett.
- Keevallik, Leelo 1994.** *-nud* varieerumine tänapäeva eesti kõnekeeles. Magistritöö.
 Tartu Ülikool.
- Kiin, Sirje 2016.** Sirje Kiin: „Tšekkige seda“, tugevdaks äkki keelekaitset?. –
 Postimees 30.03.2016; <http://arvamus.postimees.ee/3636699/sirje-kiin-tsekkige-seda-tugevdaks-akki-keelekaitset>. Vaadatud 25.04.2016.
- Klaas-Lang, Birute, Kristiina Praakli 2015.** Milleks mulle eesti keel? Riigikeele
 oskuse vajalikkusest vene koolinoorte pilgu läbi. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu
 aastaraamat 11, 111–126;
<http://www.rakenduslingvistika.ee/ajakirjad/index.php/aastaraamat/article/viewFile/ERYa11.07/335>. Vaadatud 18.03.2016.
- Koorep, Sigrid 2014.** Plaan makarone osta päädis *flash mob*’iga. – Sakala 30. apr., nr
 82.
- Koreinik, Kadri, Kristiina Praakli 2013.** Keele kestlikkuse ja kao konstrueerimine
 poolavalikes diskursustes. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 9,
 131–148;
<http://www.rakenduslingvistika.ee/ajakirjad/index.php/aastaraamat/article/view/ERYa9.09/212>. Vaadatud 12.05.2016.
- Kukk, Inga 2010.** Kõnekeelsus õpilaskirjandites. Magistritöö. Käsikiri Tartu Ülikooli
 eesti keele osakonnas.
- Küngas, Annika 2014.** Põhimõtteliselt või praktiliselt Paides – kahe sarnase
 funktsiooniga sõna käekäigust. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 10,
 209–226;
<http://www.rakenduslingvistika.ee/ajakirjad/index.php/aastaraamat/article/view/ERYa10.13/257>. Vaadatud 25.04.2016.
- Labov, Teresa 1992.** Social and Language Boundaries among Adolescents. – American
 Speech, vol. 67, No 4, 339–366;

- <https://www.ffri.hr/~ibrdar/komunikacija/seminari/Eckert,%202003%20-%20Language%20in%20adolescent%20peer%20groups.pdf>. Vaadatud 24.04.2016.
- Labov, William 1972.** Sociolinguistic patterns. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Lauricella Alexis, R jt 2014 = Lauricella Alexis R., Cingel P. Drew, Courtney Blackwell, Ellen Wartella, Annie Conway.** The Mobile Generation: Youth and Adolescent Ownership and Use of New Media. – Communication Research Reports, vol. 31, No 4, 357–364;
<http://eds.b.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ee/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=57186f52-ee5f-49d6-b17f-7e5a138554ad%40sessionmgr105&vid=3&hid=117>. Vaadatud 25.04.2016.
- Loog, Mai 1991.** Esimene eesti slängi sõnaraamat. Tallinn: Mai Loog.
- Loog, Mai 1992.** Nende sõned, sõnad: uurimus erialiste tüdrukute ja poiste kõnekeelest. Tampere: Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos.
- Metcalf, Allan 2011.** OK: the improbable story of America's greatest word. Oxford: Oxford University Press.
- Mets, Mari 2000.** *nud-* ja *tud-*partisiip Põlva murrakus. Bakalaureusetöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti keele osakonnas.
- Mets, Mari 2004.** Võru kõnekeel: *nud-*partitsiibi tunnuse varieerumine Vastseliina murrakus. Magistritöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti keele osakonnas.
- Mets, Mari 2010.** Suhtlusvõrgustikud reaajas: võru kõnekeele varieerumine kahes Võrumaa küas. *Dissertationes Philologiae Estonicae Universitatis Tartuensis*. Tartu Ülikool. Doktoritöö.
- Milroy, Lesley, Matthew Gordon 2003.** Sociolinguistics: Method and Interpretation. Malden: Blackwell.
- Paet, Tiina 2004.** Mõnda uut. – *Oma Keel* 1, 58–62;
www.emakeeleselts.ee/omakeel/2004_1/Paet.pdf. Vaadatud 26.04.2016.
- Paet, Tiina, Maire Raadik 2008.** Kas tuunime? – Keelenõuanne soovitab 4. Koostanud ja toimetanud Maire Raadik. Eesti Keele Instituut. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 67–72; keeleabi.eki.ee/pdf/067.pdf. Vaadatud 03.03.2016.

- Palacios Martínez, Ignacio M., Paloma Núñez Pertejo 2014.** Strategies used by English and Spanish teenagers to intensify language. – Spanish in Context, vol. 11, No 2, 175–201;
<http://eds.a.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ut.ee/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=ab12a5a3-19da-4246-b777-04f2b7964b0b%40sessionmgr4005&vid=1&hid=4111>. Vaadatud 13.03.2015
- Pedaja, Kati 2006.** Kuidas uued laenud eesti keeles kohanevad. – Oma Keel 2, 28–35;
http://www.emakeeleselts.ee/omakeel/2006_2/OK_2006-2_03.pdf. Vaadatud 11.03.2016.
- Praakli, Kristiina 2000.** Teismeliste tegelik keelekasutus võrreldes ajakirjaga x. Bakalaureusetöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti keel võõrkeelena osakonnas.
- Praakli, Kristiina 2009.** Esimese põlvkonna Soome eestlaste kakskeelne keelekasutus ja koodikopeerimine. Dissertationes Philologiae Estonicae Universitatis Tartuensis. Tartu Ülikool. Doktoritöö.
- Praakli, Kristiina, Jüri Viikberg 2010.** Väliseesti keele uurimisest. – Eestlased ja eesti keel välismaal. Koost. Kristiina Praakli, Jüri Viikberg. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 11–33.
- Pärismaa, Sirje 2014.** Õpilaste mõtteid slängist. – Õpetajate Leht 14.03.2014;
<http://opleht.ee/14153-opilaste-motteid-slangist/>. Vaadatud 18.03.2016.
- Pääro, Sigrid 2000.** Släng, vandesõnade olemus ja kasutamine eestlaste ning venelaste seas. Bakalaureusetöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti keel võõrkeelena osakonnas.
- Pöld, Anna 2013.** Vanglasläng Tartu vanglas kahe kinnipeetava suulise kõne näitel. Bakalaureusetöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti keele osakonnas.
- Rebane, Maike-Liis 2014.** Ühe idiolekti analüüs: Ženja Fokini keelekasutus. Magistritöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti keele osakonnas.
- Ruven, Annika 1999.** Antsla, Põlva, Värska õpilaste slängist. Bakalaureusetöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti keele osakonnas.
- Savolainen, Jaana 2012.** Soome laensõnade kohanemine eesti keeles. Bakalaureusetöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti keele osakonnas.
- Zabrodskaja, Anastassia 2006.** Vene-eesti koodivahetuse funktsioonid Kohtla-Järve venekeelsete laste vestluses. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 2,

- 231–249;
<http://rakenduslingvistika.ee/ajakirjad/index.php/aastaraamat/article/view/ERYa2.16/172>. Vaadatud 25.04.2016.
- Tammemägi, Anni, Martin Ehala 2012.** Eesti õpilaste keelehoiakud. – Keel ja Kirjandus 4, 241–260.
- Tender, Tõnu 1984.** Tänapäeva õpilasslängi. – Keel ja kirjandus 3, 168–171.
- Tender, Tõnu 1994.** Eesti släng: olemus ja uurimislugu. – Keel ja Kirjandus 5, 291–299; 6, 346–356.
- Tender, Tõnu 2000.** Eesti õpilasslängi muutumisest ajas. Vahekokkuvõte. – Eesti keele allkeeled. Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 16. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Thomas, Linda, Shân Wareing 2001.** Language, society and power: an introduction. London: Routledge.
- Tõevere-Kaur, Anneli 2016.** Anneli Tõevere-Kaur: uus emakeel ehk kas eesti-inglise segakeelest polegi enam pääsu?; <http://uudised.err.ee/v/arvamus/f240cc11-296d-42e8-a5cc-8122c42d082c/anneli-toevere-kaur-uus-emakeel-ehk-kas-eesti-inglise-segakeelest-polegi-enam-paasu-->. Vaadatud 25.04.2016.
- Vainola, Kätlin, Lemmit Kaplinski 2003.** Eesti slängi sõnaraamat. Toim. Andres Aule. Tallinn: Aule Kirjastus.
- Verschik, Anna 2004.** Koodivahetus meil ja mujal. – Keel ja Kirjandus 1; 25–46.
- Verschik, Anna 2008.** Emering bilingual speech : from monolingualism to code-copying. – Studies in Second Language Acquisition, vol. 32, No 3, 493–494.
- Verschik, Anna 2012.** Keelekontaktide uurimisest internetis. – Oma Keel 1, 29–35; http://www.emakeeleselts.ee/omakeel/2012_1/OK_2012-1_03.pdf. Vaadatud 02.05.2016.
- Wodak jt 2011 = Wodak Ruth, Barbara Johnstone, Paul E Kerswill.** The SAGE Handbook of Sociolinguistics. Los Angeles: SAGE.
- ÕS 2013 = Eesti õigekeelsussõnaraamat 2013;** <http://www.eki.ee/dict/qs>. Vaadatud 15.03.2016.

Lexical Features of Adolescent's Language

Summary

The purpose of this master's thesis was to research what kind of lexical features appear in adolescent use. The main focus was on loan and slang words with an added aim to provide an overview of other lexical features as well.

The master's thesis at hand belongs to the field of micro-sociolinguistics that examines a person's language variation with the main focus on social aspects, such as gender and age, for example. In the analysis section both quantitative and qualitative methods were used. Former providing numerical overview of the results and pointing out the frequency of the aspects' occurrence and the latter method explaining which lexical features occurred and why.

Research material was obtained from group interviews with 14–15 year-old adolescent participants from one school in Tartu. Author of this master's thesis organized group interviews where she discussed various topics with the young research informants. The volume of material was 300 minutes with the shortest interview lasting for 56 minutes and the longest 90 minutes.

Results showed that adolescents mostly use loan words from the English language (10 nouns, 4 verbs, 1 adjective, 7 phrases and 5 miscellaneous words), a little less from Russian (1 adjective, 2 expressions and 4 miscellaneous words) and only a one loan word from both the Finnish (*lebo*) and French (*pardon*).

It seemed that research informants wanted to highlight aspects of their speech with loan words. The best example being a situation where a number of informants were talking in Estonian and another interfered with the English word *note*. Informants also pointed

out that at times they experience a lack of words in Estonian to express themselves, which leads to them using words from other languages.

Moreover, the research revealed that adolescents spend a lot of time on listening to music, being on the internet and playing computer games, which are all parts of global popular culture and that might contribute to their language use. They named various social networks, for instance, *Facebook*, *YouTube*, *Snapchat* and *Tumblr*. All the names of these networks and the networks themselves are in English and it may be one of the reasons why the adolescent use so much English in their language.

English loan words that appeared were, for example, *sleepover* and *note*, in which case it is interesting that there actually are Estonian words with these meanings. The same applies to words like *sorry* and *what*. There were also words that do not have comfortable and easily pronounceable equivalents in Estonian, for example, *street workout* and *flash mob*. Analysis of the word *okei*, on the other hand, showed that it has various different meanings: agreeing and listening, giving opinion and correcting oneself. There was also a variation of double *okei* and other indistinguishable meanings that occurred.

All of the mainly used languages – Estonian, English and Russian – occurred in code-switching. Actually, almost all situations where informants used loan words, may be code-switching, but the researcher points out the most interesting results, where informants used three languages at a time.

The results showed that the use of slang words in adolescent speech is quite regular. There were nouns (11) that the informants used to speak about other people such as *russ*, *ment*; verbs (21) like *paugu all olema* and *viskas kopa ette* which were used metaphorically. A lot of slang words adolescents used were same or similar to those mentioned in Mai Loog's „Esimene eesti slängi sõnaraamat“(1991) and Kätlin Vainola and Lemmit Kaplinski's „Eesti slängi sõnaraamat“(2003). Research informants also used various words with *kas*-suffixes that may be classified as slang words. Examples being nouns like *ühikas*, *kutsekas*, *telekas*, which appeared more than once and nouns

like *õudukas*, *lavakas*, *pastakas*, *noortekas* that appeared only once. *Kas*-suffix can be considered as the most productive slang suffix.

In addition to previously mentioned finds, the results showed that adolescents often use swear words like *raisk* and *kurat*, with lexical variations, in their language. Informants used them mostly when they were unsure, tried to convey a negative attitude, as hesitation words or a separate call round. Word *kurat* was not mentioned in both former mentioned dictionaries, but *raisk* was. This fact is interesting as the research revealed *kurat* being used 23 times and *raisk* only 2 times.

As it appears, many words in verbal communication tend to be shortened and since group interviews were the preliminary technique to gather research material for this thesis, the results showed this aspect of speech as well. Even though the vocabulary varied, the informants preferred the longer variants of words to the shorter ones when it came to school vocabulary. For example 22 times *matemaatika* and 4 times *mata*. Loog's dictionary, on the other hand, presented mainly the longer variants. Additional examples being the word *põhimõtteliselt* which had 11 different variations, school names, school related vocabulary and words like *suhteliselt*, *tegelikult*, *praktiliselt*, *ainult* and *selline*. Also shortened words like *mäkk* meanings differ in earlier dictionaries and this research.

This masters' thesis looked at the lexical features of adolescent use of language. In conclusion, the results showed that adolescent speech is different from other age groups because there are lot of loan words, slang words and lexical variations. It was made clear that the reasons for such lexical preferences vary and that there are both similarities and differences between this study and previously conducted studies. Although these results are not final and can't be generalized to all youth, they offered some insight into the subject matter. Additional research should focus on phonetics and syntax, for example, to get a more comprehensive overview.

LISAD

Lisa 1. Transkriptsioonimärgid

<i>* ... *</i>	vaiksemalt öeldud lõik
<i>\$... \$</i>	naerdes öeldud sõna või lõik
<i>`</i>	rõhk
<i>(.)</i>	lühike paus
<i>(...)</i>	pikem paus
<i>[...]</i>	pealerääkimine
<i>AHA</i>	muust tekstist valjem jutt
<i>ee:</i>	häälikute venitamine
<i>pare-</i>	poolelijäänud sõna
<i>sis=ja</i>	kahe iseseisva sõna kokkuhääldamine
<i>hehe</i>	naer
<i>{-}</i>	arusaamatu sõna
<i>{---}</i>	arusaamatu lõik
<i>((kommentaar))</i>	autoripoolsed kommentaarid

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kairit Lehtpuu,

(sünnikuupäev: 12.04.1991)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Teismeliste suulise keelekasutuse leksikaalsed jooned“, mille juhendaja on Kristiina Praakli,
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 19.05.2016